

2024 metų kovos su prekyba žmonėmis padėties Lietuvos Respublikoje apžvalga

Turinys

Įvadas	3
Pasiūlymai ir rekomendacijos dėl tolesnės Lietuvos pažangos kovoje su prekyba žmonėmis	6
Kovos su prekyba žmonėmis vieta Europos Sąjungos ir Lietuvos politinėje darbotvarkėje 2024–2025 m.	10
I DALIS. Prekybos žmonėmis tendencijos Lietuvoje 2024 m.: ikiteisminių tyrimų ir teismų sprendimų duomenų apžvalga	13
2024 m. pradėtų ikiteisminių tyrimų dėl vidaus ir tarptautinės prekybos žmonėmis duomenų apžvalga	13
Duomenų apie asmenis, kurie 2024 m. buvo pripažinti nukentėjusiais nuo prekybos žmonėmis, apžvalga	18
Duomenų apie pareikštus įtarimus dėl prekybos žmonėmis 2024 m. apžvalga	22
Pareikštų kaltinimų dėl prekybos žmonėmis 2024 m. apžvalga	24
Nuteistųjų už prekybą žmonėmis asmenų 2024 m. apžvalga.....	25
I dalies apibendrinimas ir išvados	30
II DALIS. Pagalba nukentėjusiems ir galėjusiems nukentėti nuo prekybos žmonėmis nusikaltimo asmenims, jų teisių apsauga	32
II dalies apibendrinimas ir išvados	45
III DALIS. Kovos su prekyba žmonėmis priemonių ir veiksnių apžvalga	47
Ekspertų ir specialistų kvalifikacijos tobulinimas prekybos žmonėmis srityje	47
Prekybos žmonėmis prevencija	51
Tarpinstitucinis ir tarptautinis bendradarbiavimas.....	56
Savivaldybių pastangos kovoje su prekyba žmonėmis.....	60
Galimos prekybos žmonėmis tendencijos ateityje.....	62
III dalies apibendrinimas ir išvados	68
Priedai	70

Įvadas

2024 m. Kovos su prekyba žmonėmis situacijos Lietuvos Respublikoje apžvalga (toliau – apžvalga) rengiama įgyvendinant Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 3 straipsnio 4 punktą ir 19³ straipsnį. Šiuose straipsniuose numatyta, kad Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstaiga vykdo nacionalinio pranešėjo kovos su prekyba žmonėmis klausimais funkciją ir, bendradarbiaudama su šioje srityje veikiančiomis valstybės ir savivaldybių institucijomis ir įstaigomis, nevyriausybinėmis organizacijomis (toliau ir – NVO), atlieka kovos su prekyba žmonėmis stebėseną. Apžvalga siekiama įvertinti bei aptarti prekybos žmonėmis tendencijas ir kovos su prekyba žmonėmis rezultatus.

Seimo kontrolierių įstaigos kompetencija kovos su prekyba žmonėmis srityje nustatyta 2024 m. lapkričio 7 d. priimtomis ir 2025 m. sausio 1 d. įsigaliojusiomis Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo Nr. VIII-950 1, 3, 4, 24 straipsnių, III skirsnio pavadinimo pakeitimo ir įstatymo papildymo 19³ straipsniu¹ ir priedu įstatymo Nr. XIV-3081 nuostatomis, kuriomis Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos vykdyta nacionalinio pranešėjo kovos su prekyba žmonėmis klausimais funkcija buvo perduota vykdyti Seimo kontrolierių įstaigai. Taip buvo užtikrintas nacionalinio pranešėjo kovos su prekyba žmonėmis klausimais statuso nešališkumas (nepriklausomumas), atribojant valstybės politikos kovos su prekyba žmonėmis srityje formavimo, įgyvendinimo ir koordinavimo funkcijas nuo kovos su prekyba žmonėmis stebėsenos funkcijos. Atsižvelgus į tai, 2025 m. pradžioje buvo atnaujintas Statistinių duomenų ir kitos informacijos apie prekybos žmonėmis padėtį ir kovos su prekyba žmonėmis priemonės bei veiksmus teikimo Lietuvos Respublikos Seimo kontrolieriams tvarkos aprašas².

Apžvalgos turinį ir sudėtį didele dalimi lemia reikalavimai, įtvirtinti 2024 m. birželio 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2024/1712, kuria iš dalies keičiama Direktyva

¹ Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo Nr. VIII-950 1, 3, 4, 24 straipsnių, III skirsnio pavadinimo pakeitimo ir įstatymo papildymo 19³ straipsniu ir priedu įstatymas. Interneto nuoroda: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/87323e009dab11ef955ff95815eb5ce5?jfwid=bkaxlft3>.

² Statistinių duomenų ir kitos informacijos apie prekybos žmonėmis padėtį ir kovos su prekyba žmonėmis priemonės bei veiksmus teikimo Lietuvos Respublikos Seimo kontrolieriams tvarkos aprašas, patvirtintas Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2017 m. kovo 31 d. įsakymu Nr. Nr. 1V-245 „Dėl Statistinių duomenų ir kitos informacijos apie prekybos žmonėmis padėtį ir kovos su prekyba žmonėmis priemonės bei veiksmus teikimo Lietuvos Respublikos Seimo kontrolieriams tvarkos aprašo patvirtinimo“. Interneto nuoroda: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/9150c680160f11e79800e8266c1e5d1b/asr>.

2011/36/ES³ dėl prekybos žmonėmis prevencijos, kovos su ja ir aukų apsaugos, 19 ir 19a straipsniuose, kurių pagrindu valstybės narės kasmet ne vėliau kaip iki rugsėjo 30 d. perduoda Europos Komisijai praėjusių metų statistinius duomenis.

Apžvalgą sudaro trys dalys:

Pirma dalis skirta 2024 m. pradėtų ir vykdytų ikiteisminių tyrimų ir teismų sprendimų dėl prekybos žmonėmis apžvalgai. Analizuojami ikiteisminių tyrimų duomenys apie prekybos žmonėmis formas, nukentėjusiųjų amžių, lytį ir pilietybę, taip pat asmenis, kuriems buvo pareikšti kaltinimai ir kurie 2024 m. buvo nuteisti už prekybos žmonėmis nusikaltimą.

Antroje dalyje aptariama pagalbos teikimo asmenims, nukentėjusiems ir galėjusiems nukentėti nuo prekybos žmonėmis, situacija Lietuvos Respublikoje 2024 m. Nurodomos institucijos, įstaigos ir organizacijos, kurios vienu ar kitu būdu prisidėjo prie pagalbos teikimo nukentėjusiems ar galėjusiems nukentėti nuo prekybos žmonėmis asmenims.

Trečioje dalyje apžvelgiamos vykdytos kovos su prekyba žmonėmis priemonės ir veiksmai: ekspertų ir specialistų kvalifikacijos tobulinimas, prevencinės priemonės, tarpinstitucinis ir tarptautinis bendradarbiavimas, savivaldybių atsakas į prekybą žmonėmis, taip pat institucijų, įstaigų ir organizacijų pateiktos įžvalgos dėl prekybos žmonėmis tendencijų ateityje.

Duomenis apžvalgai pateikė šios institucijos: Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerija, Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerija, Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija, Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija, Vidaus reikalų ministerija, Lietuvos Respublikos generalinė prokuratūra, Nacionalinė teismų administracija, Policijos departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos (toliau – Policijos departamentas), Valstybės sienos apsaugos tarnyba prie Vidaus reikalų ministerijos (toliau – Valstybės sienos apsaugos tarnyba), Migracijos departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos (toliau – Migracijos departamentas), Informatikos ir ryšių departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos (toliau – Informatikos ir ryšių departamentas), Socialinių paslaugų priežiūros departamentas prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (toliau – Socialinių paslaugų priežiūros departamentas), Valstybinė darbo inspekcija prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (toliau – Valstybinė darbo inspekcija), Užimtumo tarnyba prie Socialinės apsaugos

³ 2024 m. birželio 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje 2024/1712, kuria iš dalies keičiama Direktyva 2011/36/ES dėl prekybos žmonėmis prevencijos, kovos su ja ir aukų apsaugos. Interneto nuoroda: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=OJ:L_202401712.

ir darbo ministerijos (toliau – Užimtumo tarnyba), Valstybinė vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba prie Socialinės pasaugos ir darbo ministerijos (toliau – Valstybinė vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba), Tarptautinės migracijos organizacijos Vilniaus biuras (toliau – TMO), Vilniaus arkivyskupijos „Caritas“ Nukentėjusiųjų nuo nusikaltimų pagalbos centras (toliau – Vilniaus „Caritas“), Klaipėdos socialinės ir psichologinės pagalbos centras ir savivaldybės.

Apžvalgą parengė Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstaigos Žmogaus teisių biuro vyresnioji patarėja Sonata Mickutė (tel. (0 5) 266 8118, el. p. sonata.mickute@lrski.lt). Redagavo: Seimo kontrolierė, įstaigos vadovė dr. Erika Leonaitė, Seimo kontrolierė dr. Jolita Miliuvienė ir Žmogaus teisių biuro vadovė Aurelija Baltikauskaitė. Maketavo: atstovė ryšiams su visuomene Aušrinė Smilgytė.

Pasiūlymai ir rekomendacijos dėl tolesnės Lietuvos pažangos kovoje su prekyba žmonėmis

Vidaus reikalų ministerijai

- Organizuoti bent vieną Kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo komisijos posėdį per metus. Svarstyti galimybę keisti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2016 m. rugpjūčio 11 d. nutarimą Nr. 785 „Dėl kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo“ ir jame reglamentuoti komisijos susitikimų dažnumą. Taip pat būtina skirti pakankamai žmogiškųjų išteklių, kad būtų užtikrintas efektyvus tarpinstitucinis kovos su prekyba žmonėmis srities koordinavimas.
- Apsvarstyti galimybę inicijuoti Kovos su prekyba žmonėmis įstatymo parengimą, kuris reglamentuotų ikiteisminių tyrimų vykdymo ypatumus, pagalbos galėjusiems nukentėti ar nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis teikimo subtilybes, apmąstymo ir apsisprendimo laikotarpio suteikimo tvarką, tarpinstitucinį bendradarbiavimą, savivaldybių funkcijas bei nacionalinį ir tarptautinį aukų nukreipimo pagalbai mechanizmus, o taip pat paskatintų tikslingą lėšų skyrimą kovos su prekyba žmonėmis sričiai, aiškiai ir išsamiai numatytų kiekvienos iš institucijų funkcijas ir įsipareigojimus.
- Inicijuoti naujų teisės aktų parengimą, pvz. savivaldybių kovos su prekyba žmonėmis veiklos aprašą, siekiant reglamentuoti Lietuvos savivaldybių veiklą kovos su prekyba žmonėmis srityje.
- Atlikti 2024 m. Kovos su prekyba žmonėmis 2024–2026 metų veiksmų plano tikslų, veiklų ir priemonių vertinimą, jo įgyvendinimo rezultatus aptarti Kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo komisijoje bei pavišinti Vidaus reikalų ministerijos tinklalapyje.
- Užkrinti tikslesnį BK 147, 147¹, 147² ir 157 straipsnių statistinių duomenų rinkimą ir apdorojimą (įtraukiant ir nutrauktų ikiteisminių tyrimų skaičių į oficialią statistiką).

Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai

- Įvertinti poreikį keisti Pagalbos nuo nusikalstamos veikos nukentėjusiems asmenims įstatymą, jame atskiru skyriumi reglamentuojant pagalbą prekybos žmonėmis aukoms

teikimo aspektus bei numatant aukų nukreipimo, laikino apgyvendinimo ir informacijos suteikimo nukentėjusiems algoritmus.

- Keisti šiuo metu galiojantį teisinį reguliavimą, kad nevyriausybinėms organizacijoms būtų sudarytos reikiamos prielaidos teikti apgyvendinimo ir maitinimo paslaugas asmenims, galėjusiems nukentėti nuo prekybos žmonėmis.
- Keisti konkurso, skirto socialinei pagalbai nukentėjusiems ir galėjusiems nukentėti nuo prekybos žmonėmis asmenims teikti, Nuostatus numatant galimybę finansuoti daugiau nei 1 projektą arba panaikinti finansavimo prioritetą nevyriausybinėms organizacijoms, kurios yra Nacionalinės asociacijos prieš prekybą žmonėmis (toliau – Asociacija) nariai arba tarpininkauti dėl Vilniaus „Carito“ įtraukimo į Asociacijos narius.
- Atlikti išlaidų analizę, įvertinant metines valstybės išlaidas, tenkančias vienos naujos prekybos žmonėmis aukos išlaikymui ir pagalbos teikimui, taip pat tęstinės pagalbos teikimo sąnaudas, jos trukmę ir apimtį bei atsižvelgiant į šios analizės rezultatus, didinti lėšas, skiriamas nevyriausybinėms organizacijoms kompleksinei pagalbai prekybos žmonėmis aukoms suteikti.
- Surengti savivaldybių tarnautojų mokymus apie galimybes organizuoti kompleksines pagalbos paslaugas prekybos žmonėmis aukoms, kaip tai numatyta Pagalbos nuo nusikalstamos veikos nukentėjusiems asmenims ir Socialinių paslaugų įstatymuose. Pasielkti Kauno miesto savivaldybės atstovus gerosios praktikos sklaidai.
- Įvertinti galimybę skatinti darbdavius įdarbinti asmenis, pripažintus nukentėjusiais nuo prekybos žmonėmis, viso baudžiamojo proceso metu per subsidijuojamas darbo vietas.

Sveikatos apsaugos ministerijai

- Organizuoti bendrosios praktikos medicinos personalo ir psichologų mokymus visoje Lietuvoje, siekiant tobulinti įgūdžius, nustatant asmenis, nukentėjusius ar galėjusius nukentėti nuo prekybos žmonėmis.
- Gerinti psichologinių paslaugų prieinamumą asmenims, nukentėjusiems nuo smurtinių nusikaltimų.

Švietimo, mokslo ir sporto ministerijai

- Stiprinti prevencinį švietimą mokyklose ir aktyviau koordinuoti 116 specialistų⁴, konsultuojančių prekybos žmonėmis bei patyčių ir smurto prevencijos klausimais vykdomą veiklą.

Teisingumo ministerijai

- Didinti teisininkų specializaciją prekybos žmonėmis srityje, įtraukiant prekybos žmonėmis aukas prie pažeidžiamų grupių, kurioms teikiant teisinę pagalbą mokamas padidintas užmokestis.

Generalinei prokuratūrai

- Atlikti 2023–2024 m. vykdytų ikiteisminių tyrimų prekybos žmonėmis srityje analizę, siekiant nustatyti, kokie pokyčiai įvykę prekybos žmonėmis *modus operandi* ir kodėl mažėja prekybos žmonėmis bylų, baigtų kaltinamuoju aktu, skaičius. Gautais tyrimų rezultatais pasidalinti su Lietuvos policija ir Valstybės sienos apsaugos tarnyba organizuojant teisėsaugos pareigūnų mokymus.

Policijos departamentui ir Valstybės sienos apsaugos tarnybai

- Informuoti pareigūnus apie galimybę nukreipti prekybos žmonėmis aukas į nevyriausybines organizacijas ar pasitelkti jas apklausų metu.

Nacionalinei asociacijai prieš prekybą žmonėmis

- Spręsti aukų nukreipimo teisėsaugai problematiką su Nacionalinės asociacijos prieš prekybą žmonėmis nariais.
- Atidžiau rinkti ir sisteminti nukentėjusiųjų, kurie teisėsaugos buvo pripažinti nukentėjusiais, duomenis.

⁴ Interneto nuoroda: <https://www.nsa.smm.lt/wp-content/uploads/2020/12/Prekybos-zmonemis-prevencijos-konsultantai.pdf>.

- Didinti asociacijos vaidmenį derinant pagalbos ir finansavimo klausimus su savivaldybėmis, taip pat ir Asociacijos narių informuotumą dėl savivaldybių teikiamų paslaugų.

Visoms institucijoms pagal kompetenciją

- Nuolat organizuoti mokymus nuo prekybos žmonėmis nukentėjusių asmenų nustatymo tema.

Kovos su prekyba žmonėmis vieta Europos Sąjungos ir Lietuvos politinėje darbotvarkėje 2024–2025 m.

Po 2024 m. birželio mėn. įvykusių Europos Parlamento rinkimų buvo patvirtinta Europos Sąjungos (toliau – ES) strateginė 2024–2029 m. darbotvarkė ir septynios (7) jos prioritetinės sritys, iš kurių viena (1) skirta Europos gynybai ir saugumui. Siekdama kovoti su žmonių išnaudojimu, ES 2024 m. birželio 13 d. patvirtino naują Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą (ES) 2024/1712, kuria iš dalies keičiama Direktyva 2011/36/ES dėl prekybos žmonėmis prevencijos, kovos su ja ir aukų apsaugos. Taip pat artimiausiu metu ketinama priimti atnaujintą 2026–2030 m. ES kovos su prekyba žmonėmis strategiją, apimsiančią visus etapus nuo prevencijos iki baudžiamojo persekiojimo, daugiausia dėmesio skiriant paramai aukoms tiek ES, tiek tarptautiniu lygmeniu.⁵ Svarbu pažymėti, kad Europos vidaus saugumo strategijoje prekyba žmonėmis yra minima greta kitų organizuoto nusikalstamumo nusikaltimų ir jai skiriamas individualus dėmesys.

Europos Sąjungos kriminalinės žvalgybos agentūros (toliau – Europol) 2025 m. pradžioje paskelbtame Sunkaus ir organizuoto nusikalstamumo grėsmių vertinime⁶ teigiama, kad organizuotas nusikalstamumas progresuoja vis labiau destabilizuodamas visuomenę, stipriai vystomas internete ir spartinamas dirbtinio intelekto bei kitomis naujausiomis technologijomis. Prekyba žmonėmis seksualiniam išnaudojimui ir priverstiniam darbui tebėra plačiai paplitęs nusikaltimas ES ir jos valstybėse narėse. Tai fenomenas, nepaisantis valstybių sienų ir intensyviai plėtojamas internete, paprastai vykstantis uždaroje bendruomenėse arba aplinkoje. Nusikalstamos grupuotės pritaiko veikimo būdus, kurie leidžia išvengti teisėsaugos aptikimo, o asmenimis, pakliuvusiais į prekybos žmonėmis pinkles, yra manipuluojama taip, kad jie retai save laiko šio nusikaltimo aukomis. Europos Komisijos duomenimis, pastaraisiais metais prekybos žmonėmis mastai augo – 2023 m. ES buvo užregistruotos 10 793 prekybos žmonėmis aukos, t. y. 6,9 proc. daugiau aukų nei 2022 m.

⁵ Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos Ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „ProtectEU“ – Europos vidaus saugumo strategija. Interneto nuoroda: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:52025PC0148>.

⁶ European Union Serious and Organised Crime Threat Assessment. Interneto nuoroda: <https://www.europol.europa.eu/cms/sites/default/files/documents/EU-SOCTA-2025.pdf/>.

2024 m. policijos veiklos ataskaitos pristatyme Lietuvos Respublikos Seimo Teisės ir teisėtvarkos komiteto posėdyje⁷ pažymėta, kad atlikus nacionalinį organizuoto nusikalstamumo grėsmių vertinimą, buvo išskirtos prioritetinės kovos su organizuotu nusikalstamumu sritys, tarp jų ir kova su prekyba žmonėmis. Pabrėžta, kad nors Lietuva pagal prekybos žmonėmis nusikaltimus nėra ES lyderiaujanti valstybė, vis dėlto šalyje stebimas užsienio šalių piliečių, išnaudojamų prekybai žmonėmis, skaičiaus augimas.

Vidaus reikalų ministerijos inicijuotos reprezentatyvios gyventojų apklausos „Gyventojų nuomonė apie viešąjį saugumą, teisėsaugos institucijų vertinimą ir pasiruošimą stichinėms nelaimėms“⁸ duomenimis, daugumoje Lietuvos apskričių gyventojai prekybos žmonėmis neidentifikuoja kaip didelės grėsmės savo gyvenamojoje vietovėje, išskyrus Marijampolės apskritį, kurios gyventojai prekybą žmonėmis įvardijo kaip labai didelę grėsmę.

Paminėtina, kad Aštuonioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programoje⁹ atskiro dėmesio kovai su prekyba žmonėmis nebuvo skirta. Minėtu laikotarpiu prekybos žmonėmis tema įvairiais aspektais daugiausia buvo svarstoma Lietuvos Respublikos Seimo Žmogaus teisių komiteto posėdžiuose ir nė karto nebuvo įtraukta į Savižudybių ir smurto prevencijos komisijos darbotvarkę.

2024 m. pabaigoje patvirtintos Devynioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos¹⁰ IX skyriaus pirmojo skirsnio „Stiprinsime viešąją tvarką“ 483 punkte naujoji Vyriausybė tarp prioritetinių sričių yra išskyrusi kovą su prekyba žmonėmis per bendradarbiavimą su ES institucijomis ir sienos apsaugą: *„Bendradarbiaudami su ES institucijomis, užtikrinsime valstybės sienos apsaugą, kovosime su prekyba žmonėmis ir nusikalstamu žmonių išnaudojimu bei gerinsime asmenų, kuriems reikia prieglobsčio, apsaugą.“* Prekybos žmonėmis paminėjimas Vyriausybės programoje teikė vilčių, kad šiai temai bus skiriamas bent minimalus dėmesys. Deja, Devynioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos nuostatų

⁷ 2025 m. balandžio 9 d. Lietuvos Respublikos Seimo Teisės ir teisėtvarkos komiteto posėdis. Interneto nuoroda: <https://www.youtube.com/watch?v=iKhczbozvB6Y>.

⁸ Vidaus reikalų ministerijos reprezentatyvi gyventojų apklausa. Interneto nuoroda: <https://vrm.lrv.lt/public/canonical/1743593877/9180/Gyventoj%C5%B3%20apklausa%20apie%20saugumo%20situacij%C4%85%20C5%A1alyje%202024.pdf>.

⁹ Lietuvos Respublikos Seimo 2020 m. gruodžio 11 d. nutarimas Nr. XIV-72 „Dėl Aštuonioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos“.

¹⁰ Lietuvos Respublikos Seimo 2024 m. gruodžio 12 d. nutarimas Nr. XV-54 „Dėl Devynioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos“.

įgyvendinimo plano, patvirtinto 2025 m. kovo 12 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Nr. 151, 7.6 prioritete „Viešojo saugumo veiksmingumo didinimas“ nė vienoje iš priemonių kovos su prekyba žmonėmis veiksmai nėra minimi.

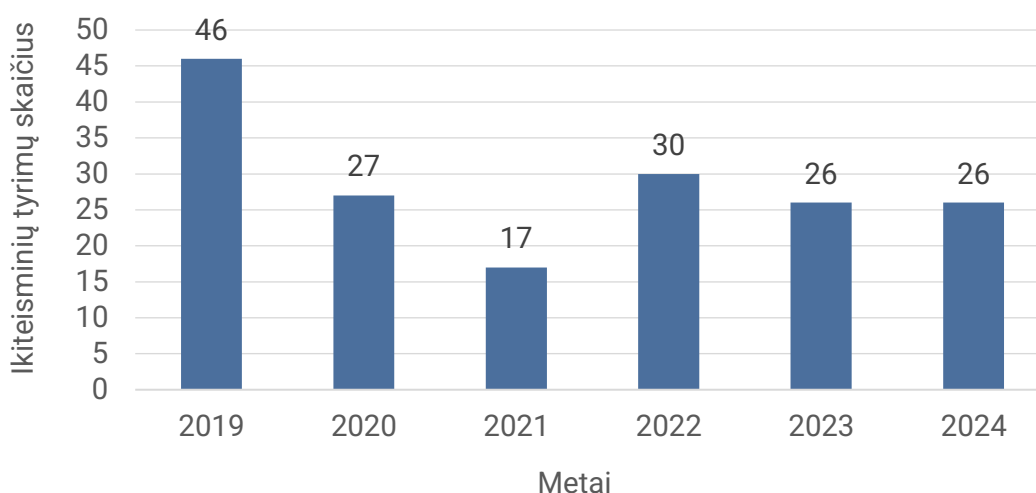
I DALIS.

Prekybos žmonėmis tendencijos Lietuvoje 2024 m.: ikiteisminių tyrimų ir teismų sprendimų duomenų apžvalga

2024 m. pradėtų ikiteisminių tyrimų dėl vidaus ir tarptautinės prekybos žmonėmis duomenų apžvalga

2024 m. Lietuvoje buvo vykdomi **26 ikiteisminiai tyrimai** dėl vidaus ir tarptautinės prekybos žmonėmis pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau – BK) 147 straipsnį (Prekyba žmonėmis), 147¹ straipsnį (Išnaudojimas priverstiniam darbui ir paslaugoms) ir 157 straipsnį (Vaiko pirkimas arba pardavimas).

1 pav. palyginimui pateikiami 2019–2024 m. Lietuvoje vykdytų ikiteisminių tyrimų prekybos žmonėmis srityje pagal BK 147, 147¹ ir 157 straipsnius statistiniai duomenys. Iš pateiktų duomenų matyti, kad daugiausia ikiteisminių tyrimų prekybos žmonėmis srityje buvo vykdoma 2019 m. (46 ikiteisminiai tyrimai), 2021 m. buvo vykdyta mažiausiai (17 ikiteisminių tyrimų), o tiek 2023 m., tiek ir 2024 m. Lietuvoje vykdomų ikiteisminių tyrimų skaičius buvo vienodas – 26 ikiteisminiai tyrimai.

1 pav. 2019–2024 m. prekybos žmonėmis srityje vykdytų ikiteisminių tyrimų skaičius.

Iš 26 vykdomų ikiteisminių tyrimų, 2024 m. buvo pradėta **17 naujų ikiteisminių tyrimų** dėl vidaus ir tarptautinės prekybos žmonėmis pagal BK 147, 147¹ ir 157 straipsnius.

Iš 2024 m. pradėtų 17 ikiteisminių tyrimų, 5 ikiteisminiai tyrimai buvo nutraukti, nes nepadarėta veika, turinti nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo požymių.¹¹

Ikiteisminių tyrimų skaičius	BK str.	Prekybos žmonėmis forma	Ikiteisminio tyrimo nutraukimo priežastis
1	147	Išnaudojimas nusikalstamai veikai vykdyti (vagystėms)	Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso (BPK) 212 str. 1 p. ir 3 str. 1 d.1 p.
1	147	Išnaudojimas nusikalstamai veikai vykdyti (vagystėms)	BPK 212 str. 1 d. 1 p. ir 3 str. 1 d.1 p.
1	147	Seksualinis išnaudojimas	BPK 212 str. 1 d. 1 p. ir 3 str. 1 d.1 p.
1	147 ¹	Išnaudojimas priverstiniam darbui ir paslaugoms (logistikos sektoriuje)	BPK 212 str. 1 p. ir 3 str. 1 d.1 p.
1	157	Vaiko pirkimas ar pardavimas	BPK 212 str. 1 p. ir 3 str. 1 d.1 p.

1 lentelė. 2024 m. nutraukti ikiteisminiai tyrimai.

Taip pat paminėtina, kad 1 ikiteisminis tyrimas buvo perkvalifikuotas iš prekybos žmonėmis seksualiniam išnaudojimui į BK 307 straipsnio 2 dalį, t. y. organizavimas ir vadovavimas prostitucijai bei asmenų jų sutikimu gabenimas prostitucijai į Lietuvos Respubliką (šis ikiteisminis tyrimas 2024 m. buvo baigtas kaltinamuoju aktu).

Likusieji 11 ikiteisminių tyrimų iš pradėtųjų 2024 m. kaltinamaisiais aktais nebuvo baigti ir buvo tęsiami.

¹¹ Generalinės prokuratūros Organizuotų nusikaltimų ir korupcijos tyrimo departamento vyriausiojo prokuroro įsakymu ir teritorinių – apygardų prokuratūrų vyriausiųjų prokurorų įsakymais yra nustatytos Generalinės prokuratūros ir teritorinių prokuratūrų prokurorų specializacijos prekybos žmonėmis bylose. Tik tie prokurorai, kurie specializuojasi prekybos žmonėmis bylose, tikrina ikiteisminio tyrimo pareigūnų priimtų nutarimų atsakyti pradėti ikiteisminį tyrimą teisėtumą ir pagrįstumą, taip pat patys sprendžia dėl ikiteisminio tyrimo pradėjimo ar atsisakymo jį pradėti dėl prekybos žmonėmis nusikalstamų veikų bei atlieka ir (ar) organizuoja šios kategorijos ikiteisminius tyrimus. Šia priemone užtikrinama, kad procesinius sprendimus dėl ikiteisminio tyrimo pradėjimo ar nepradėjimo dėl galimų prekybos žmonėmis nusikalstamų veikų tikrintų ir priimtų bei šiuos ikiteisminius tyrimus atliktų ir (ar) jiems vadovautų tik šios kategorijos nusikalstamų veikų tyrime besispecializuojantys prokurorai, turintys reikalingas žinias ir kompetencijas. Tokiu būdu didinamas teisėtų ir pagrįstų sprendimų dėl ikiteisminio tyrimo pradėjimo ar nepradėjimo priėmimas, siekiama efektyvesnio šių nusikaltimų išaiškinimo ir veiksmingesnės kovos su prekyba žmonėmis.

2 lentelėje pateikti statistiniai duomenys apie 2024 m. pradėtus ikiteisminius tyrimus ir juose minimas prekybos žmonėmis formas pagal BK straipsnius: 8 ikiteisminiai tyrimai pradėti dėl išnaudojimo priverstiniam darbui ir paslaugoms įvairiuose sektoriuose, 3 ikiteisminiai tyrimai – dėl prekybos žmonėmis nusikalstamoms veikoms vykdyti, 3 ikiteisminiai tyrimai – dėl prekybos žmonėmis seksualiniam išnaudojimui, 2 ikiteisminiai tyrimai – dėl neteisėto vaiko pirkimo arba pardavimo ir 1 ikiteisminis tyrimas – dėl dviejų prekybos žmonėmis formų t. y. asmenų išnaudojimo priverstiniam darbui ir paslaugoms bei elgetavimui. Svarbu pažymėti, kad 2024 m. vykdytuose ikiteisminiuose tyrimuose Lietuvai nebūdingų ar naujų prekybos žmonėmis formų, pvz., išnaudojimo organų, audinių, ląstelių donorystei, nustatyta nebuvo.

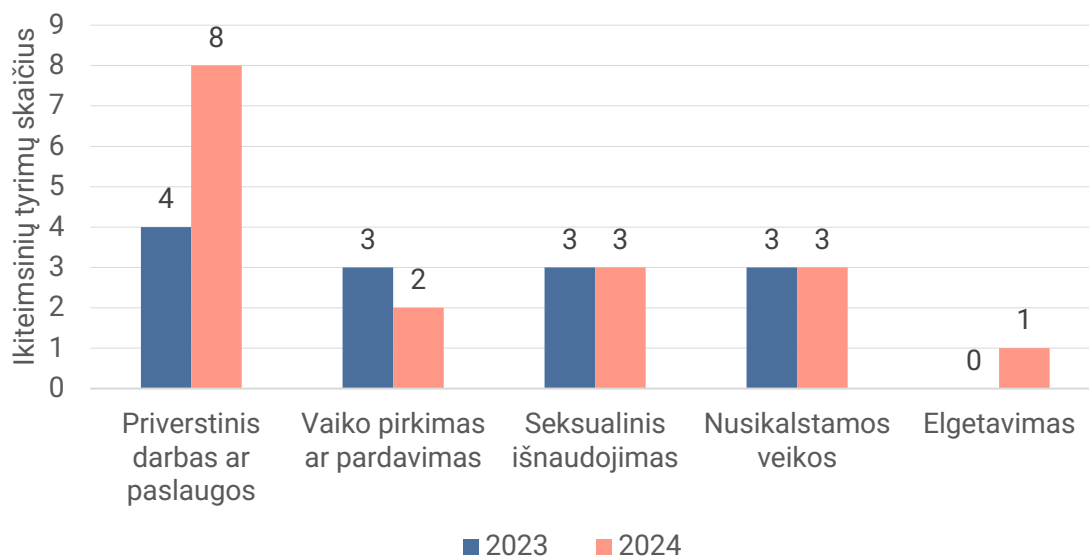
Ikiteisminių tyrimų skaičius	Prekybos žmonėmis forma	BK straipsnis
8 ikiteisminiai tyrimai	dėl išnaudojimo priverstiniam darbui ar paslaugoms (logistika, statybų darbai, ūkio darbai)	pagal BK 147 ¹ straipsnį
3 ikiteisminiai tyrimai	dėl prekybos žmonėmis nusikalstamoms veikoms vykdyti (vagystėms)	pagal BK 147 straipsnį
3 ikiteisminiai tyrimai	dėl prekybos žmonėmis seksualiniam išnaudojimui (prostitucijai)	pagal BK 147 straipsnį
2 ikiteisminiai tyrimai	dėl neteisėto vaiko pirkimo arba pardavimo (1 iš jų – surogatinei motinystei)	pagal BK 157 straipsnį
1 ikiteisminis tyrimas	dėl prekybos žmonėmis elgetavimui ir išnaudojimui priverstiniam darbui ar paslaugoms	pagal BK 147 ir 147 ¹ straipsnius

2 lentelė. 2024 m. pradėtuose ikiteisminiuose tyrimuose minimos prekybos žmonėmis formos ir BK straipsniai.

2 pav. pavaizduoti 2023–2024 m. vykdyti ikiteisminiai tyrimai prekybos žmonėmis srityje pagal išnaudojimo formas. Lyginant 2023–2024 m. ikiteisminių tyrimų duomenis pagal prekybos žmonėmis formas, matyti, kad dvigubai išaugo dėl išnaudojimo priverstiniam darbui ar paslaugoms pradėtų ikiteisminių tyrimų skaičius.

Prekybos žmonėmis seksualiniam išnaudojimui ir nusikalstamoms veikoms vykdyti pradėtų ikiteisminių tyrimų skaičiai aptariamą laikotarpį buvo vienodi (po 3 ikiteisminius tyrimus per metus). Taip pat 2024 m. pradėta 1 ikiteisminiu tyrimu mažiau (2 ikiteisminiai tyrimai), nei 2023 m. (3 ikiteisminiai tyrimai) dėl vaiko pirkimo ar pardavimo.

2024 m. pradėtas 1 ikiteisminis tyrimas dėl prekybos žmonėmis elgetavimui. Paminėtina, kad 2023 m. ikiteisminių tyrimų dėl prekybos žmonėmis elgetavimui pradėta nebuvo.¹²

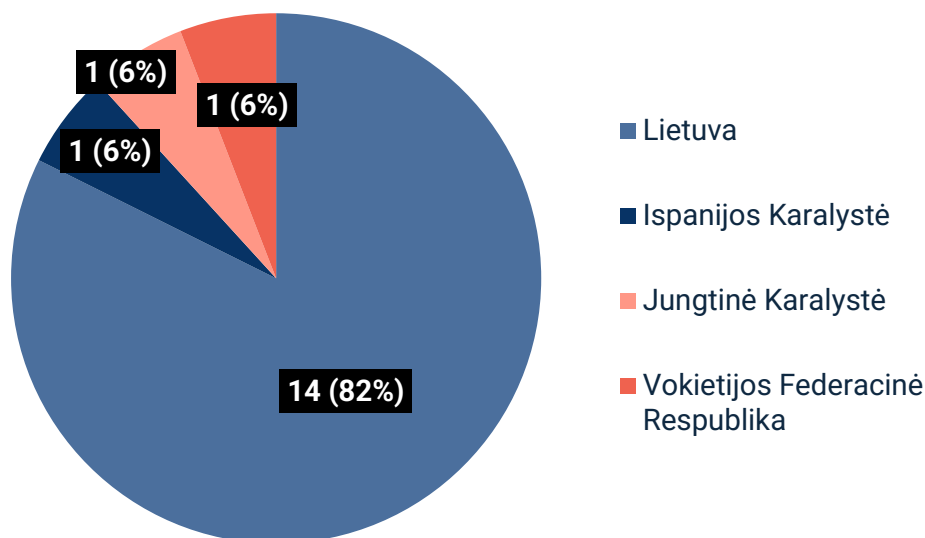

2 pav. 2023–2024 m. ikiteisminiuose tyrimuose vyravusių prekybos žmonėmis formų palyginimas.

2024 m. pradėtuose ikiteisminiuose tyrimuose dėl prekybos žmonėmis tarp dažniausiai minimų tikslo (išnaudojimo) šalių buvo Lietuva – net 14 (arba 82 proc.) pradėtų ikiteisminių tyrimų dėl prekybos žmonėmis vyko šalies viduje, tai sudarė 50 proc. atvejų daugiau nei 2023 m. (7 ikiteisminiuose tyrimuose tikslo šalimi buvo Lietuva). Be to, 3 vykdomuose ikiteisminiuose tyrimuose (dėl prekybos žmonėmis nusikalstamoms veikoms vykdyti) Lietuvos Respublikos piliečiai buvo išnaudojami užsienio valstybėse: Jungtinėje Karalystėje, Ispanijos Karalystėje ir Vokietijos Federacinėje Respublikoje.

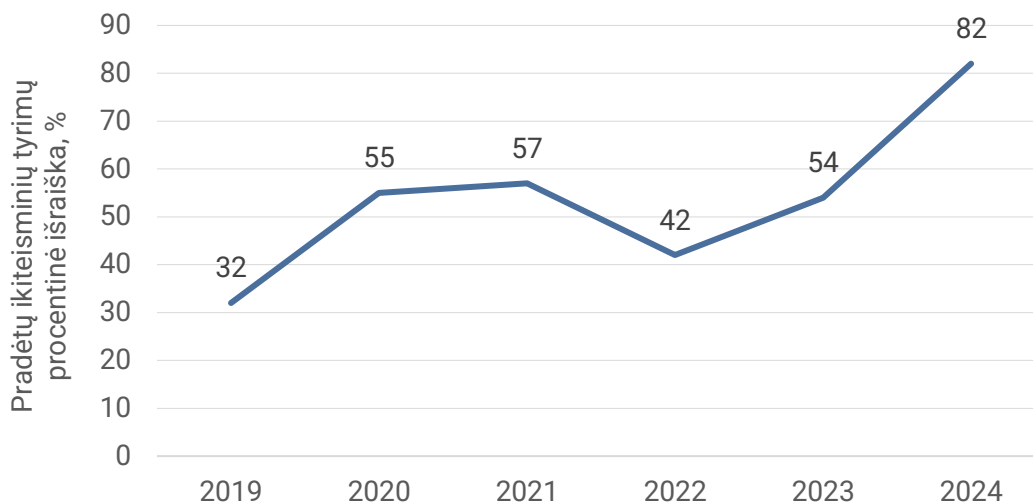
Apibendrinus šiuos duomenis galima teigti, kad šalies viduje yra palankios sąlygos tiek aukų verbavimui, tiek išnaudojimui priverstiniam darbui ar paslaugoms, vaiko pirkimui ar pardavimui, prekybai žmonėmis seksualiniam išnaudojimui ir elgetavimui.

¹² Prekyba žmonėmis elgetavimui nėra nauja prekybos žmonėmis forma Lietuvoje vykdytuose ikiteisminiuose tyrimuose. Po 1 ikiteisminį tyrimą dėl prekybos žmonėmis elgetavimui buvo pradėta kasmet nuo 2019 iki 2022 m.

3 pav. 2024 m. pradėtuose ikiteisminiuose tyimuose dėl prekybos žmonėmis minimos tikslo šalys.

4 pav. pateikiama Lietuvos, kaip tikslo šalies, procentinė išraiška¹³ 2019–2024 m. pradėtuose ikiteisminiuose tyimuose. Pvz., 2019 m. pradėtuose ikiteisminiuose tyimuose dėl prekybos žmonėmis Lietuva 32 proc. ikiteisminių tyimų buvo tikslo šalimi. Iš pateikiamos laikotarpio statistikos 4 pav. aiškiai matomas tokių ikiteisminių tyimų augimas, ir jau 2024 m. Lietuva tikslo šalimi yra 82 proc. pradėtų ikiteisminių tyimų. Atsižvelgus į tai galima daryti prielaidą, kad per pastaruosius 5 metus Lietuva tampa vis palankesnė prekybos žmonėmis nusikaltimams vykdyti.

4 pav. 2019–2024 m. pradėtuose ikiteisminiuose tyimuose Lietuvos, kaip tikslo šalies, procentinė išraiška.

¹³ Procentinė skaičių išraiška paimta iš 2019–2023 m. Nacionalinio pranešėjo kovos su prekyba žmonėmis klausimais apžvalgų.

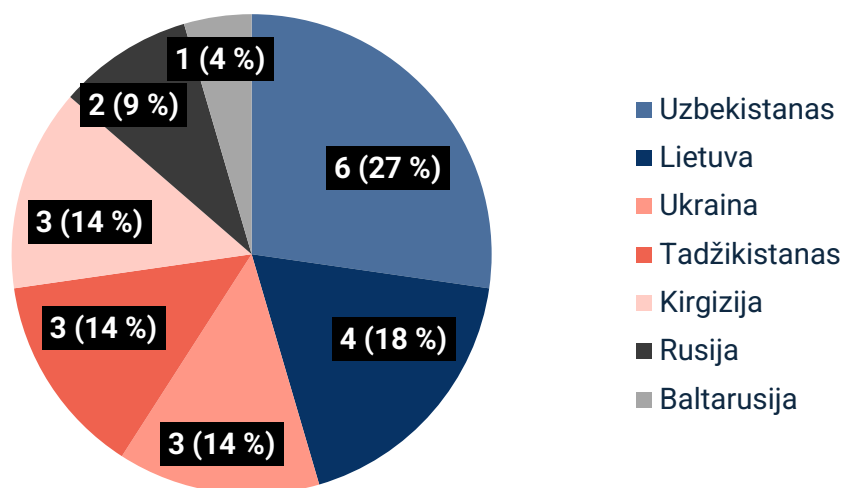
Paminėtina, kad Generalinės prokuratūros Organizuotų nusikaltimų ir korupcijos tyrimo departamento vyriausiojo prokuroro įsakymu ir teritorinių – apygardų prokuratūrų vyriausiųjų prokurorų įsakymais yra nustatytos Generalinės prokuratūros ir teritorinių prokuratūrų prokurorų specializacijos prekybos žmonėmis bylose. Tik tie prokurorai, kurie specializuojasi prekybos žmonėmis bylose, tikrina ikiteisminio tyrimo pareigūnų priimtų nutarimų atsisakyti pradėti ikiteisminį tyrimą teisėtumą ir pagrįstumą. Jie taip pat patys sprendžia dėl ikiteisminio tyrimo pradėjimo ar atsisakymo jį pradėti dėl prekybos žmonėmis nusikalstamų veikų bei atlieka ir (ar) organizuoja šios kategorijos ikiteisminius tyrimus. Šia priemone užtikrinama, kad procesinius sprendimus dėl ikiteisminio tyrimo pradėjimo ar nepradėjimo dėl galimų prekybos žmonėmis nusikalstamų veikų tikrintų ir priimtų bei šiuos ikiteisminius tyrimus atliktų ir (ar) jiems vadovautų tik šios kategorijos nusikalstamų veikų tyrime besispecializuojantys prokurorai, turintys reikalingas žinias ir kompetencijas. Tokiu būdu didinamas teisėtų ir pagrįstų sprendimų dėl ikiteisminio tyrimo pradėjimo ar nepradėjimo priėmimas, siekiama efektyvesnio šių nusikaltimų išaiškinimo ir veiksmingesnės kovos su prekyba žmonėmis.

Duomenų apie asmenis, kurie 2024 m. buvo pripažinti nukentėjusiais nuo prekybos žmonėmis, apžvalga

2024 m. vykusiuose ikiteisminiuose tyrimuose nukentėjusiais nuo prekybos žmonėmis pagal BK 147 ir 147¹ straipsnius buvo pripažinti **22 asmenys** (2 moterys ir 20 vyrų).

Daugiausia 2024 m. Lietuvoje prekybai žmonėmis buvo išnaudota trečiųjų šalių piliečių priverstiniam darbui ar paslaugoms (pagal BK 147¹ straipsnį) – 18 asmenų. Lietuvos Respublikos piliečių išnaudota keturis kartus mažiau – 4 asmenys (2 asmenys (vyras ir moteris) pagal BK 147 straipsnį, 1 asmuo (vyras) pagal 147¹ straipsnį ir 1 asmuo (moteris) pagal BK 147 ir 147¹ straipsnius).

Pagal pilietybę asmenys, nukentėję nuo prekybos žmonėmis ir priverstinio darbo ar paslaugų, pasiskirstė taip: 6 asmenys (vyras) Uzbekistano piliečiai; 4 asmenys (2 vyrai ir 2 moterys) Lietuvos Respublikos piliečiai, 3 asmenys (vyras) Ukrainos piliečiai, 3 asmenys (vyras) Tadžikistano piliečiai, 3 asmenys (vyras) Kirgizijos piliečiai, 2 asmenys (vyras) Rusijos piliečiai, 1 asmuo (vyras) Baltarusijos pilietis. Toliau pateiktas 5 pav. vaizduoja grafinį nukentėjusiųjų pasiskirstymą pagal pilietybę.

5 pav. 2024 m. nukentėjusieji nuo prekybos žmonėmis asmenys pagal pilietybę.

Nukentėjusieji nuo prekybos žmonėmis pagal lytį, išnaudojimo formą, tikslo valstybę, pilietybę ir verbavimo būdą (3 lentelė):

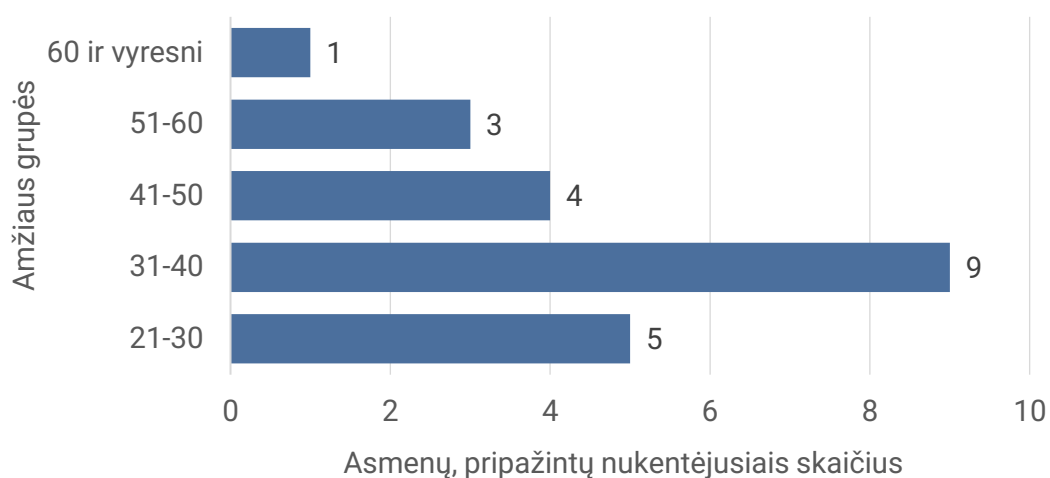
Tikslo valstybė	Verbavimo būdas	Pilietybė
Išnaudojimas priverstiniam darbui ar paslaugoms		
<i>Lietuva (Utena, Panevėžys),</i> transporto srityje	- žodžiu (didžioji dauguma), - skelbimai soc. tinkluose („Youtube“, „Instagram“) - per tarpininkavimo įdarbinant įmonę	6 asmenys (vyrai) – Uzbekistano piliečiai; 3 asmenys (vyrai) – Ukrainos piliečiai; 3 asmenys (vyrai) – Tadžikistano piliečiai; 3 asmenys (vyrai) – Kirgizijos piliečiai; 2 asmenys (vyrai) – Rusijos piliečiai; 1 asmuo (vyras) – Baltarusijos pilietis.
<i>Lietuva (Kaunas, Palanga),</i> aplinkos tvarkymui	žodžiu	1 asmuo, Lietuvos Respublikos pilietis (vyras)
Prekyba žmonėmis elgetavimui ir išnaudojimui priverstiniam darbui ar paslaugoms		
<i>Lietuva (Kaunas),</i> pardavinėti miško gėrybes ir elgetavimui	žodžiu	1 asmuo, Lietuvos Respublikos pilietė (moteris)
Prekyba žmonėmis nusikalstamoms veikoms vykdyti		
<i>Vokietija,</i> vagystėms	žodžiu	1 asmuo, Lietuvos Respublikos pilietis (vyras)
Prekyba žmonėmis seksualiniam išnaudojimui		
<i>Lietuva (Klaipėda, Marijampolė, Alytus),</i> seksualinis išnaudojimas nuomojamuose butuose	žodžiu	1 asmuo, Lietuvos Respublikos pilietė (moteris)

3 lentelė. Nukentėjusieji, pagal tikslo valstybę, verbavimo būdą ir pilietybę.

Apibendrinus pirmiau lentelėse pateiktus duomenis pastebėtina, kad 2024 m. daugiausia nukentėjusiųjų buvo išnaudota priverstiniam darbui ar paslaugoms (pagal BK 147¹ straipsnį) – 19 asmenų (vyrų), kurių didžioji dauguma verbuoti žodžiu. Rečiau pasitaikantys verbavimo būdai – darbo skelbimai socialiniuose tinkluose (3 asmenys) ar per tarpininkavimo įdarbinant įmonę (3 asmenys). 1 asmuo (moteris) išnaudota dviem prekybos žmonėmis formoms, t. y. priverstiniam darbui ar paslaugoms ir elgetavimui (pagal BK 147 ir 147¹ straipsnius), verbuota žodžiu. Taip pat 2 asmenys buvo išnaudoti prekybai žmonėmis (pagal BK 147 straipsnį) – 1 asmuo (moteris) prekybai žmonėmis seksualiniam išnaudojimui ir 1 asmuo (vyras) nusikalstamoms veikoms vykdyti, abu verbuoti žodžiu.

Nukentėjusieji pagal lytį, amžių ir išnaudojimo formą:

- 5 asmenys (1 moteris ir 4 vyrai) priklausė 21–30 metų grupei: 3 asmenys (vyrai) nukentėjo nuo išnaudojimo priverstiniam darbui ir paslaugoms, 1 asmuo (moteris) nukentėjo nuo prekybos žmonėmis seksualiniam išnaudojimui ir 1 asmuo (vyras) nukentėjo nuo prekybos žmonėmis nusikalstamoms veikoms vykdyti.
- 9 asmenys (vyrai) priklausė 31–40 metų grupei: visi asmenys buvo išnaudojami priverstiniam darbui ir paslaugoms.
- 4 asmenys (vyrai) priklausė 41–50 metų grupei: visi asmenys buvo išnaudojami priverstiniam darbui ir paslaugoms.
- 3 asmenys (vyrai) priklausė 51–60 metų grupei: visi asmenys buvo išnaudojami priverstiniam darbui ir paslaugoms.
- 1 asmuo (moteris) priklausė 60 ir vyresni metų grupei: asmuo buvo išnaudota elgetavimui ir priverstiniam darbui ar paslaugoms.

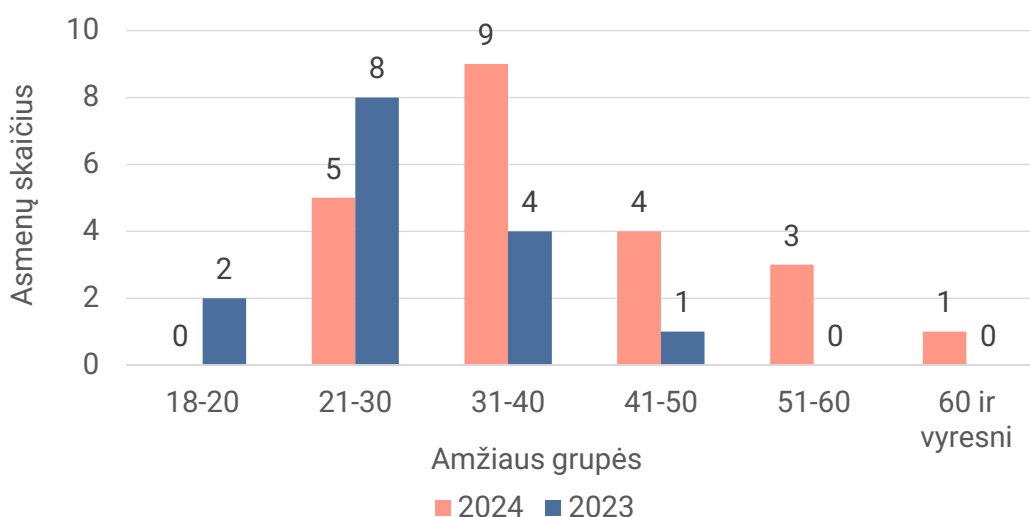

6 pav. 2024 m. ikiteisminiuose tyrimuose nukentėjusiais pripažinti asmenys pagal amžiaus grupes.

6 pav. matyti ikiteisminiuose tyrimuose pripažintų nukentėjusiais nuo prekybos žmonėmis ir priverstinio darbo ar paslaugų asmenų išsidėstymas pagal amžiaus grupes. Daugiausia pripažinta nukentėjusiais 31–40 metų amžiaus grupės asmenų (9 asmenys), beveik perpus mažiau – 21–30 metų (5 asmenys) ir 41–50 metų (4 asmenys). Taip pat nukentėjusiais pripažinti ir vyresnio amžiaus asmenys, priklausantys 51–60 metų (3 asmenys) ir vyresnių nei 60 metų (1 asmuo) asmenų amžiaus grupėms.

Atsižvelgus į 6 pav. pateiktus duomenis darytina išvada, kad prekybos žmonėmis nusikaltimui vykdyti yra jautrios visos amžiaus grupės.

7 pav. pateikiamas 2023–2024 m. pripažintų nukentėjusiais pagal amžiaus grupes asmenų palyginimas. Įdomu pastebėti, kad tiek 2023 m., tiek 2024 m. amžiaus išsidėstymo dinamika grafike išlieka panaši. Pastebėtina, kad 2024 m. nebuvo 18-20 metų amžiaus nukentėjusiųjų, jauniausi nukentę asmenys priklausė 21-30 metų amžiaus grupei, tačiau nukentėjusiais tapo vyresni 51-60 ir virš 60 metų amžiaus grupių nariai.

7 pav. 2023–2024 m. pripažintų nukentėjusiais nuo prekybos žmonėmis asmenų palyginimas pagal amžiaus grupes.

Pagrindinės priežastys, kodėl asmenys, pripažinti nukentėjusiais, priėmė prekiautojų žmonėmis pasiūlymus (valios palenkimo būdai), buvo šios:

- ✓ pažeidžiamumas pvz., sunki materialinė padėtis, kalbos nemokėjimas, besibaigiantis leidimas laikinai gyventi šalyje ir kt. (22 nukentėjusieji);
- ✓ panaudota apgaulė (19 nukentėjusiųjų);

- ✓ gauta ar suteikta kitokia nauda asmeniui (organizuotas apgyvendinimas, mokymai ar organizuota kelionė), dėl ko faktiškai buvo įgyta nukentėjusio asmens kontrolė (12 nukentėjusiųjų);
- ✓ pasinaudota nukentėjusiojo asmens priklausomumu (7 nukentėjusieji);
- ✓ fizinis smurtas (2 nukentėjusieji);
- ✓ grasinimai (1 nukentėjusysis).

Apibendrinus pirmiau minėtus valios palenkimo būdus, galima teigti, kad prekeiviai žmonėmis dažniausiai naudojami aukų pažeidžiamumu ir apgaulės būdu įtraukia į prekybos žmonėmis ir išnaudojimo pinksles. Grasinimai ar fizinis smurtas šiuo metu nėra pagrindinė valios palenkimo priemonė. Dažnu atveju auka iš prekeivio žmonėmis gauna tam tikrą naudą, pvz., mokymus ar kelionės organizavimą, ir tokiu būdu tampa priklausoma nuo nusikaltėlio.

Duomenų apie pareikštus įtarimus dėl prekybos žmonėmis 2024 m. apžvalga

2024 m. ikiteisminiuose tyrimuose dėl prekybos žmonėmis, išnaudojimo priverstiniam darbui ar paslaugoms ir vaiko pirkimo ar pardavimo pagal BK 147, 147¹ ir 157 straipsnius buvo **pareikšti įtarimai 27 fiziniams asmenims ir 1 juridiniam asmeniui**.

Toliau pateikiami išsamūs duomenys apie įtariamuosius pagal lytį, pilietybę, prekybos žmonėmis formą, amžiaus grupę ir BK straipsnį (4 lentelė).

Lytis	Pilietybė	Prekybos žmonėmis forma	Amžiaus grupė	Ikiteisminių tyrimų rezultatai
Įtarimai pareikšti dėl prekybos žmonėmis pagal BK 147 straipsnį				
1 vyras	Lietuvos Respublikos pilietis	Seksualinis išnaudojimas (viešnamiuose)	31–40	Atliekamas
1 moteris	Lietuvos Respublikos pilietė	Seksualinis išnaudojimas (nuomojamuose butuose)	21–30	Atliekamas
1 vyras	Lietuvos Respublikos pilietis	Seksualinis išnaudojimas (nuomojamuose butuose)	21–30	Atliekamas

1 vyras	Lietuvos Respublikos pilietis	Nusikalstamoms veikoms vykdyti (vagystėms)	31–40	Atliekamas
1 vyras	Lietuvos Respublikos pilietis	Nusikalstamoms veikoms vykdyti (vagystės)	41–50	Atliekamas
1 vyras	Rusijos Federacijos pilietis	Nusikalstamoms veikoms vykdyti (pinigų plėvimui)	31–40	Atliekamas
1 vyras	Lietuvos Respublikos pilietis	Nusikalstamoms veikoms vykdyti (pinigų plėvimui)	31–40	Atliekamas
6 vyrai	Lietuvos Respublikos piliečiai	Nusikalstamoms veikoms vykdyti (narkotinių ir psichotropinių medžiagų platinimui)	31–40	Atliekamas
1 vyras	Lietuvos Respublikos pilietis	Nusikalstamoms veikoms vykdyti (narkotinių ir psichotropinių medžiagų platinimui)	21–30	Atliekamas
6 vyrai	Lietuvos Respublikos piliečiai	Nusikalstamoms veikoms vykdyti (narkotinių ir psichotropinių medžiagų platinimui)	41–50	Atliekamas
2 vyrai	Lietuvos Respublikos piliečiai	Nusikalstamoms veikoms vykdyti (narkotinių ir psichotropinių medžiagų platinimui)	51–60	Atliekamas
Įtarimai pareikšti dėl prekybos žmonėmis ir išnaudojimo priverstiniam darbui ar paslaugoms pagal BK 147 ir 147¹ straipsnius				
1 vyras	Lietuvos Respublikos pilietis	Elgetavimas ir išnaudojimas priverstiniam darbui ar paslaugoms (pardavinėti miško gėrybes)	21–30	Atliekamas
Įtarimai pareikšti dėl išnaudojimo priverstiniam darbui ir paslaugoms pagal BK 147¹ straipsnį				
1 juridinis asmuo	Baltarusijos Respublikos juridinis asmuo	Išnaudojimas priverstiniam darbui ar paslaugoms (transporto sektorius)	–	Atliekamas

1 vyras	Baltarusijos Respublikos pilietis	Išnaudojimas priverstiniam darbui ar paslaugoms (transporto sektorius)	41–50	Atliekamas
1 vyras	Lietuvos Respublikos pilietis	Išnaudojimas priverstiniam darbui ar paslaugoms (statybų sektorius)	60 ir vyresni	Atliekamas

Įtarimai pareikšti dėl prekybos žmonėmis ir vaiko pirkimo ar pardavimo pagal BK 147 ir 157 straipsnius

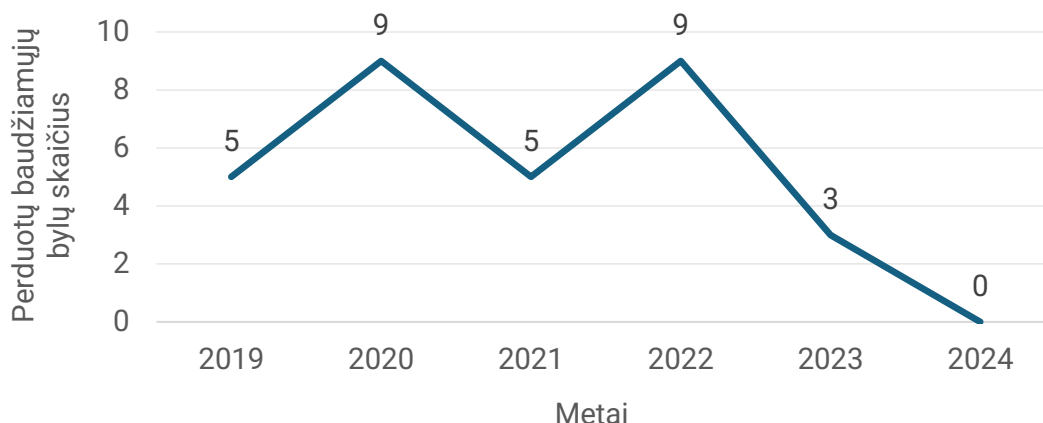
1 moteris	Lietuvos Respublikos pilietė	Nusikalstamoms veikoms vykdyti (narkotinių ir psichotropinių medžiagų platinimui)	31–40	Atliekamas
1 vyras	Lietuvos Respublikos pilietis	Nusikalstamoms veikoms vykdyti (narkotinių ir psichotropinių medžiagų platinimui)	31–40	Atliekamas

4 lentelė. Įtariamieji pagal lytį, pilietybę, prekybos žmonėmis formą, amžiaus grupę ir BK straipsnį.

Pareikštų kaltinimų dėl prekybos žmonėmis 2024 m. apžvalga

2024 m. pirmosios instancijos teismams nebuvo perduota bylų dėl prekybos žmonėmis.

8 pav. vaizduojamas 2019–2024 m. pirmosios instancijos teismams perduotų baudžiamųjų bylų dėl prekybos žmonėmis skaičius. Pastebėtina, kad 8 pav. esanti kreivė yra gana netolygi. Perduotų baudžiamųjų bylų skaičius 2019–2022 m. svyravo beveik per pusę: 2019 m. – 5 bylos, 2020 m. – 9 bylos, 2021 m. – 5 bylos, 2022 m. – 9 bylos. 2023–2024 m. stebimas staigus pirmosios instancijos teismams perduotų baudžiamųjų bylų mažėjimas: 2023 m. – 3 bylos, 2024 m. – 0 bylų.

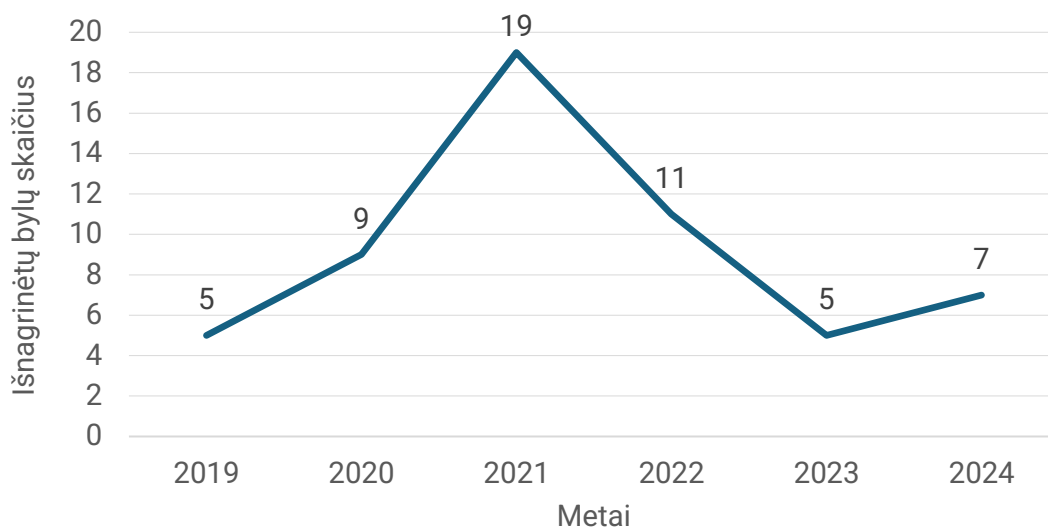
8 pav. 2019–2024 m. pirmosios instancijos teismams perduotų baudžiamųjų bylų dėl prekybos žmonėmis skaičius.

Atsižvelgus į pirmiau pateiktus duomenis dėl pradėtų ir vykdytų ikiteisminių tyrimų prekybos žmonėmis srityje ir šiuos lyginant su pirmosios instancijos teismams perduotų baudžiamųjų bylų skaičiumi, nėra aišku, dėl kokių priežasčių esant daugmaž stabiliam ikiteisminių tyrimų skaičiui, mažėjo ikiteisminių tyrimų, baigiamų kaltinamuoju aktu, ir pirmosios instancijos teismams perduotų baudžiamųjų bylų skaičius. **Todėl būtų tikslinga atlikti išsamesnę vykdytų ikiteisminių tyrimų analizę, siekiant išsiaiškinti prekybos žmonėmis tendencijas ir galbūt pakitusį šio nusikaltimo *modus operandi* ar naujų technologijų poreikį. Taip pat, atsižvelgiant į tyrimo rezultatus, organizuoti teisėsaugos institucijų pareigūnų kvalifikacijos kėlimą.**

Nuteistųjų už prekybą žmonėmis asmenų 2024 m. apžvalga

2024 m. visų Lietuvos instancijų teismuose buvo išnagrinėtos 7 baudžiamosios bylos dėl prekybos žmonėmis pagal BK 147 ir 157 straipsnius: pirmosios instancijos teismuose buvo išnagrinėtos 2 bylos, apeliaciniame teisme – 4 bylos (iš jų – 2 nebaigtos, nagrinėtos kasaciniame teisme) ir kasaciniame teisme – 1 byla. Minėtų bylų nagrinėjimo laikotarpis teismuose svyravo nuo 230 iki 1729 dienų.

9 pav. pateikiamas 2019–2024 m. visų Lietuvos instancijų teismuose išnagrinėtų bylų skaičius. Pastebimas prekybos žmonėmis srityje išnagrinėtų bylų augimas 2021 m. – iš viso teismuose išnagrinėta 19 bylų. Vėliau, 2023 m., nagrinėtų bylų skaičius krito iki 5 bylų per metus, 2024 m. išnagrinėtų bylų skaičius vėl ūgtelėjo iki 7 bylų per metus.

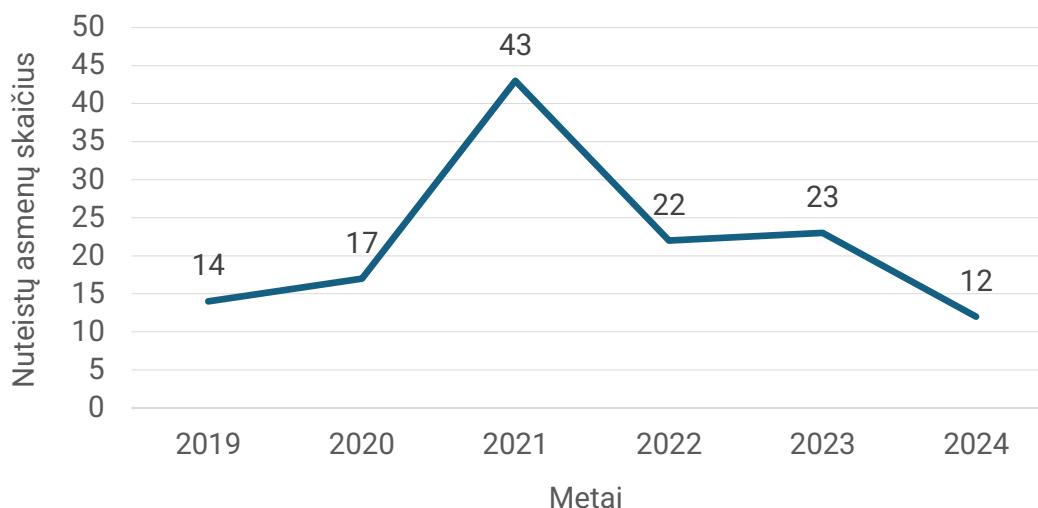

9 pav. 2019–2024 m. visų Lietuvos instancijų teismuose išnagrinėtų bylų skaičius.

2024 m. išnagrinėjus baudžiamąsias bylas visų Lietuvos instancijų teismuose dėl prekybos žmonėmis, iš viso buvo nuteista 12 asmenų (2 moterys ir 10 vyrų). 10 vyrų – Lietuvos Respublikos piliečiai ir 2 moterys – Ukrainos Respublikos pilietės.

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad iš 12 nuteistųjų vienas asmuo (vyras) buvo nuteistas už asmenų išnaudojimą 2 skirtingomis prekybos žmonėmis formomis. Be to, du asmenys (1 vyras, Lietuvos Respublikos pilietis, nuteistas pagal BK 260 straipsnį (neteisėtas disponavimas narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis turint tikslą jas platinti arba neteisėtas disponavimas labai dideliu narkotinių ar psichotropinių medžiagų kiekiu) ir 260¹ straipsnį (narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabanda), ir 1 moteris, Ukrainos Respublikos pilietė) laukė teismo sprendimų, bylos buvo nagrinėjamos kasaciniame teisme. Taip pat 1 asmuo (vyras, Lietuvos Respublikos pilietis) buvo išteisintas pagal BK 147 straipsnį, nes nepadarėta veika, turinti nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo požymių, ir nuteistas pagal BK 182 straipsnį (sukčiavimas).

10 pav. pateikiamas 2019–2024 m. visų Lietuvos instancijų teismuose nuteistų už prekybą žmonėmis asmenų skaičius. Kaip ir 9 pav., 10 pav. 2021 m. pastebimas nuteistų už prekybą žmonėmis asmenų skaičiaus augimas, kuris gali būti siejamas su tais metais išaugusiu išnagrinėtų bylų skaičiumi. 2022 m. ir 2023 m. nuteistųjų už prekybą žmonėmis skaičiai gana panašūs: 2022 m. nuteisti 22 asmenys, o 2023 m. – 23 asmenys. Vis dėlto 2024 m. nuteistų už prekybą žmonėmis asmenų skaičius reikšmingai sumažėjo (iki 12 asmenų), nepaisant to, kad 2024 m. buvo išnagrinėta daugiau bylų nei 2023 metais.

10 pav. 2019–2024 m. visų Lietuvos instancijų teismuose nuteistų už prekybą žmonėmis asmenų skaičius.

Tarp nuteistųjų visų instancijų teismuose vyravo šios prekybos žmonėmis formos:

- 3 asmenys (1 moteris ir 2 vyrai) buvo nuteisti dėl prekybos žmonėmis seksualiniam išnaudojimui;
- 1 asmuo (moteris) laukė teismo sprendimo (byla nagrinėjama kasaciniame teisme) dėl prekybos žmonėmis seksualiniam išnaudojimui;
- 1 asmuo (vyras) nuteistas dėl prekybos žmonėmis seksualiniam išnaudojimui (išteisintas);
- 1 asmuo (vyras) nuteistas dėl prekybos žmonėmis seksualiniam išnaudojimui ir nusikalstamoms veikoms vykdyti;
- 5 asmenys (vyrai) nuteisti dėl prekybos žmonėmis nusikalstamoms veikoms vykdyti;
- 1 asmuo (vyras) laukė teismo sprendimo (byla nagrinėjama kasaciniame teisme) dėl neteisėto disponavimo narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis turint tikslą jas platinti arba neteisėto disponavimo labai dideliu narkotinių ar psichotropinių medžiagų kiekiu ir narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabandos.

Nuteistųjų dėl prekybos žmonėmis pagal BK 147 ir 157 straipsnius pasiskirstymas pagal lytį, pilietybę, prekybos žmonėmis formą ir amžiaus grupę (5 lentelė):

Lytis	Pilietybė	Prekybos žmonėmis forma	Amžiaus grupė
2 vyrai	Lietuvos Respublikos piliečiai	Seksualinis išnaudojimas	41–50

1 moteris	Ukrainos Respublikos pilietė	Seksualinis išnaudojimas (byla nagrinėjama kasaciniame teisme)	31–40
1 moteris	Ukrainos Respublikos pilietė	Seksualinis išnaudojimas	21–30
1 vyras	Lietuvos Respublikos pilietis	Seksualinis išnaudojimas	31–40
1 vyras	Lietuvos Respublikos pilietis	Seksualinis išnaudojimas, išnaudojimas nusikalstamoms veikoms daryti (narkotinių medžiagų neteisėtam laikymui, jų gabenimui ir realizavimui)	41–50
3 vyrai	Lietuvos Respublikos piliečiai	Išnaudojimas nusikalstamoms veikoms daryti (vagystės)	41–50
1 vyras	Lietuvos Respublikos pilietis	Išnaudojimas nusikalstamoms veikoms daryti (neteisėtam narkotinių ar psichotropinių medžiagų įgijimui, laikymui ir jų gabenimui)	51–60
1 vyras	Lietuvos Respublikos pilietis	Išnaudojimas nusikalstamoms veikoms daryti (neteisėtam narkotinių ar psichotropinių medžiagų įgijimui, laikymui ir jų gabenimui)	31–40
1 vyras	Lietuvos Respublikos pilietis	Neteisėtas disponavimas narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis turint tikslą jas platinti arba neteisėtas disponavimas labai dideliu narkotinių ar psichotropinių medžiagų kiekiu ir narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabandos (byla nagrinėjama kasaciniame teisme)	41–50

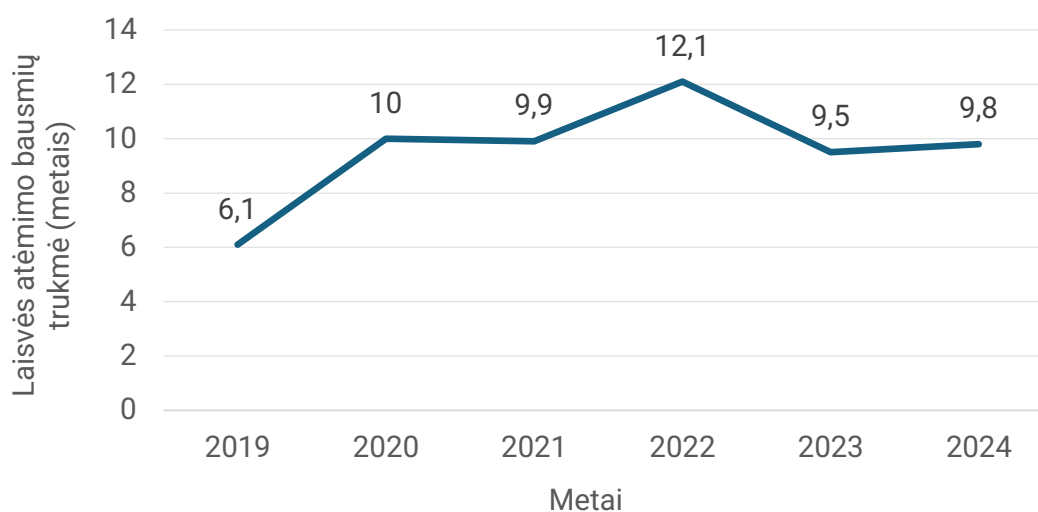
5 lentelė. Nuteistieji pagal lytį, pilietybę, prekybos žmonėmis formą ir amžiaus grupę.

Nuteistiesiems visų Lietuvos instancijų teismuose buvo skirtos šios laisvės atėmimo bausmės:

1 metai ir 7 mėnesiai bausmės vykdymą atidedant vieneriems metams (subendrinta pagal BK 182 ir 75 straipsnius, pagal BK 147 straipsnį išteisintas), 2 metai (pagal BK 147 straipsnį), 2 metai ir 6 mėnesiai (subendrinta pagal BK 147 ir 307 straipsnius), 3 metai (pagal

BK147 straipsnį), 3 metai ir 6 mėnesiai (subendrinta pagal BK 147 ir 307 straipsnius) (byla nagrinėjama kasaciniame teisme); 2 metai ir įpareigojimas per laisvės apribojimo bausmės laiką neatlygintinai išdirbti 100 valandų sveikatos priežiūros, socialinių paslaugų įstaigose ar nevalstybinėse organizacijose, kurios rūpinasi senyvo amžiaus asmenimis, asmenimis su negalia ar kitais žmonėmis, kuriems reikalinga pagalba (subendrinta pagal BK 147, 57 ir 48 straipsnius), 5 metai ir 6 mėnesiai (subendrinta pagal BK 147 ir 157 straipsnius), 5 metai ir 6 mėnesiai (subendrinta pagal BK 260 ir 260¹ straipsnius) (byla nagrinėjama kasaciniame teisme), 7 metai (subendrinta pagal BK 147 ir 260 straipsnius), 7 metai (subendrinta pagal BK 147 ir 157 straipsnius), 8 metai, 6 mėnesiai ir 3 dienos (subendrinta pagal BK 147, 260, 260¹, 235 ir 300 straipsnius), 9 metai (pagal BK 147 straipsnį).

Toliau, 11 pav., pateikiama informacija apie 2019–2024 m. skirtų laisvės atėmimo bausmių vidurkį. Iš toliau pateiktos diagramos matyti, kad mažiausias laisvės atėmimo bausmių vidurkis buvo 2019 m. – 6 metai ir 1 mėnuo, o didžiausias 2022 m. – 12 metų ir 1 mėnuo. 2024 m. vidutinis laisvės atėmimo bausmės vidurkis – 9 metai ir 8 mėnesiai.

11 pav. 2019–2024 m. laisvės atėmimo bausmių vidurkis (metais).

2024 m. taip pat buvo priimti teismų sprendimai dėl neturtinės žalos atlyginimo nukentėjusiesiems – nuo 500 iki 5000 Eur. Duomenų dėl neturtinės žalos atlyginimo už 2019–2023 m. nėra, todėl nėra galimybės palyginti jų dinamikos su 2024 m.

I dalies apibendrinimas ir išvados

2024 m. Lietuvoje buvo vykdomi 26 ikiteisminiai tyrimai dėl vidaus ir tarptautinės prekybos žmonėmis.	Lyginant su 2023 m. (taip pat vykdyti 26 ikiteisminiai tyrimai) teigtina, kad teisėsaugos vykdytų ikiteisminių tyrimų skaičius prekybos žmonėmis srityje išlieka stabilus.
2024 m. buvo pradėta 17 naujų ikiteisminių tyrimų dėl vidaus ir tarptautinės prekybos žmonėmis.	2024 m. pradėta 27 proc. daugiau ikiteisminių tyrimų dėl vidaus ir tarptautinės prekybos žmonėmis nei 2023 m. (13 naujų ikiteisminių tyrimų).
Ikiteisminiuose tyrimuose vyravusios prekybos žmonėmis formos: išnaudojimas priverstiniam darbui ar paslaugoms (transportas, statybų darbai, ūkio darbai), seksualinis išnaudojimas (prostitucija), išnaudojimas nusikalstamoms veikoms vykdyti (vagystės), neteisėtas vaiko pirkimas ar pardavimas ir elgetavimas.	2019–2024 m. Lietuvoje pagrindinės prekybos žmonėmis formos išlieka tos pačios: išnaudojimas priverstiniam darbui ar paslaugoms, seksualinis išnaudojimas, išnaudojimas nusikalstamoms veikoms vykdyti, neteisėtas vaiko pirkimas ar pardavimas ir elgetavimas.
2024 m. pradėti 2 ikiteisminiai tyrimai dėl neteisėto vaiko pirkimo arba pardavimo (1 iš jų – surogatinei motinystei).	Tai yra vienu ikiteisminiu tyrimu mažiau nei 2023 m. (3 ikiteisminiai tyrimai).
2024 m. net 14 ikiteisminių tyrimų Lietuva (Kaunas, Utena, Panevėžys, Klaipėda, Marijampolė, Alytus, Palanga) buvo tikslo šalimi. Kituose ikiteisminiuose tyrimuose minimos tikslo šalys buvo Jungtinė Karalystė, Ispanijos Karalystė ir Vokietijos Federacinė Respublika.	82 proc. pradėtų ikiteisminių tyrimų išnaudojimas prekybai žmonėmis vyko šalies viduje, t. y. Lietuva, kaip tikslo šalis, tampa vis palankesnė prekybai žmonėmis. Tai sudarė 50 proc. daugiau atvejų nei 2023 m.
2024 m. nukentėjusiais nuo prekybos žmonėmis buvo pripažinti 22 asmenys (2 moterys ir 20 vyrų).	2024 m. nukentėjusiais pripažinta 38 proc. daugiau asmenų nei 2023 m. (15 asmenų – 12 vyrų ir 3 moterys). Kaip ir 2023 m., didžiausią nukentėjusiųjų nuo prekybos žmonėmis dalį sudaro vyrai.

2024 m. daugiausia prekybai žmonėmis išnaudota 3-jų šalių piliečių – 18 asmenų (Uzbekistano, Ukrainos, Tadžikistano, Kirgizijos, Rusijos ir Baltarusijos piliečiai). Lietuvos Respublikos piliečių – 4 asmenys.

2024 m. užsienio šalių piliečių išnaudota tris kartus daugiau nei 2023 m. (5 asmenys).

Priešingai nei teigia Europolas, Lietuvoje nukentėjusieji dažniausiai buvo verbuojami žodžiu, rečiau – per socialines medijas ar per tarpininkavimo įdarbinant įmones.

2024 m. vyravę valios palenkimo būdai: pažeidžiamumas, panaudota apgaulė, gauta ar suteikta kitokia nauda asmeniui, kuri faktiškai kontroliavo nukentėjusį asmenį.

2024 m. ikiteisminiuose tyimuose dėl prekybos žmonėmis buvo pareikšti įtarimai 27 fiziniams asmenims ir 1 juridiniam asmeniui.

2024 m. įtarimų dėl prekybos žmonėmis buvo pareikšta daugiau nei 2023 m. (20 asmenų).

2024 m. pirmą kartą nuo 2010 m. pirmosios instancijos teismams nebuvo perduota baudžiamųjų bylų dėl prekybos žmonėmis.

2023–2024 m. stebimas staigus pirmosios instancijos teismams perduotų baudžiamųjų bylų mažėjimas: 2022 m. – 9 bylos, 2023 m. – 3 bylos, 2024 m. – 0 bylų.

2024 m. buvo nuteista 12 asmenų (2 moterys ir 10 vyrų).

2024 m. nuteistų už prekybą žmonėmis skaičius buvo dvigubai mažesnis nei 2023 m. (23 asmenys).

II DALIS.

Pagalba nukentėjusiems ir galėjusiems nukentėti nuo prekybos žmonėmis nusikaltimo asmenims, jų teisių apsauga

Socialinės apsaugos ir darbo ministerija užtikrina socialinės pagalbos teikimą ir organizavimą asmenims, nukentėjusiems ir galėjusiems nukentėti nuo prekybos žmonėmis, skatinama juos integruotis į visuomenę ir darbo rinką, taip pat pagalbos prieinamumą ir koordinavimą visoje Lietuvoje.

Šiuo tikslu 2023 m. Socialinės apsaugos ir darbo ministerija organizavo projekto, skirto socialinei pagalbai asmenims, nukentėjusiems ir galėjusiems nukentėti nuo prekybos žmonėmis, teikti 2024–2025 m., atrankos konkursą. Vadovaujantis Projekto, skirto socialinei pagalbai asmenims, nukentėjusiems ir galėjusiems nukentėti nuo prekybos žmonėmis, teikti, atrankos konkurso organizavimo 2024–2025 metais nuostatais¹⁴ (toliau – Nuostatai), finansavimas skirtas Nacionalinės asociacijos prieš prekybą žmonėmis¹⁵ (toliau – Asociacija) projektui „Visapusiška pagalba asmenims, nukentėjusiems ir galėjusiems nukentėti nuo prekybos žmonėmis nusikaltimų, ir tikslinės prevencijos veiklos“ įgyvendinti. Minėto projekto tikslas – užtikrinti vienodos socialinės pagalbos asmenims, nukentėjusiems ir galėjusiems nukentėti nuo prekybos žmonėmis, teikimą ir organizavimą, skatinant juos grįžti į visuomenę ir darbo rinką, pagalbos prieinamumą, kokybę ir koordinavimą visoje Lietuvoje. Taip pat šiuo projektu siekiama vykdyti prekybos žmonėmis prevenciją. 2024 m. projektui įgyvendinti buvo skirta 299 983,00 eurų. Nuostatų 13 punktą numato šių veiklų finansavimą:

1. Prekybos žmonėmis aukoms pagal individualius jų poreikius organizuojama ir (ar) teikiama socialinė pagalba: informavimas, konsultavimas, aprūpinimas būtiniaisiais

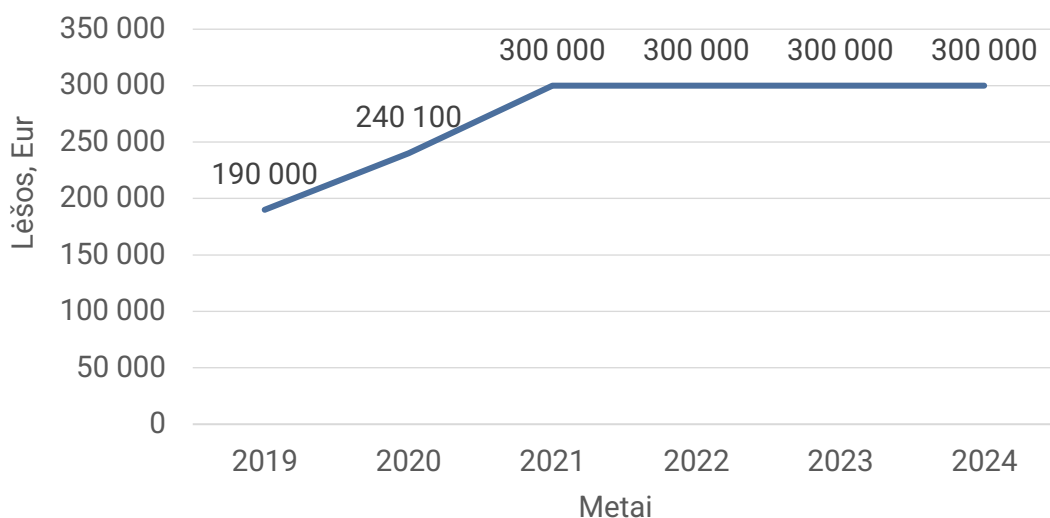
¹⁴ Projekto, skirto socialinei pagalbai asmenims, nukentėjusiems ir galėjusiems nukentėti nuo prekybos žmonėmis, teikti, atrankos konkurso organizavimo 2024–2025 metais nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2023 m. spalio 7 d. įsakymu Nr. A1-683 „Dėl Projekto, skirto socialinei pagalbai asmenims, nukentėjusiems ir galėjusiems nukentėti nuo prekybos žmonėmis, teikti, atrankos konkurso organizavimo 2024–2025 metais nuostatų patvirtinimo“.

¹⁵ Nacionalinė asociacija prieš prekybą žmonėmis (internetu nuoroda: <https://stop-trafficking.lt/>) ir jos nariai: Klaipėdos socialinės ir psichologinės pagalbos centras, Alytaus miesto moterų krizių centras, Kovos su prekyba žmonėmis ir išnaudojimu centras, Dingusių žmonių šeimų paramos centras, Vyrų krizių centras, Moterų veiklos inovacijų centras, Lietuvos profesinių sąjungų Aljansas ir Lietuvos vežėjų profesinė sąjunga.

- daiktais (drabužiais, avalyne, asmens higienos priemonėmis), laikinas apgyvendinimas ir maitinimas (teikiama tik asmenims, ikiteisminio tyrimo pareigūno, prokuroro nutarimu ar teismo nutartimi pripažintiems nukentėjusiais nuo prekybos žmonėmis nusikalstamos veikos), psichologinė pagalba, teisinė pagalba, tarpininkavimas dėl medicininės, sveikatos priežiūros pagalbos, socialinių įgūdžių ugdymas ir palaikymas, pagalba tvarkant asmens dokumentus, tarpininkavimas dėl profesinio mokymo, bendrojo išsilavinimo, tarpininkavimas dėl darbo paieškos, įsidarbinimo, pagalba integruojantis į visuomenę, darbo rinką, tarpininkavimas ir atstovavimas projekto tikslinės grupės atstovui dėl kitos pagalbos teikimo pagal individualius jo poreikius ir kt.
2. Prekybos žmonėmis aukų nuolatinio pobūdžio atstovavimas (teikiant teises konsultacijas, atstovaujant teisėsaugos institucijose ir (ar) valstybės ir savivaldybių institucijose bei įstaigose, valstybės ir savivaldybių institucijų bei įstaigų sudarytose darbo grupėse, komisijose, teikiant pasiūlymus dėl teisės aktų projektų).
 3. Veikla, skirta prekybos žmonėmis nusikalstamos veikos prevencijai, visuomenės informavimas ir švietimas, tyrimai.
 4. Pagalba, teikiama nemokama telefono ryšio linija¹⁶ 24 val. per parą 7 dienas per savaitę.
 5. Tarptautinis bendradarbiavimas su kitų valstybių institucijomis, įstaigomis, organizacijomis, siekiant padėti projekto tikslinės grupės atstovams sugrįžti į Lietuvos Respubliką, taip pat kitais klausimais, susijusiais su socialinės pagalbos teikimu projekto tikslinės grupės atstovams.
 6. Specialistų, tiesiogiai dirbančių su projekto tikslinės grupės atstovais, kvalifikacijos tobulinimas ir kt.

Pažymėtina, kad 2019–2024 m. Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos skiriamas finansavimas socialinei pagalbai asmenims, nukentėjusiems ir galėjusiems nukentėti nuo prekybos žmonėmis, didėjo tik nuo 2019 m. iki 2021 m. (24 proc.), o nuo 2021 m. iki 2024 m. išliko nepakitęs (12 pav.). Taip pat atkreiptinas dėmesys, kad minimu laikotarpiu buvo įsteigta Asociacija, kurios administravimui naudojamos tos pačios lėšos, kurios skirtos ir pagalbai prekybos žmonėmis aukoms (ta pati 300 000 eurų suma).

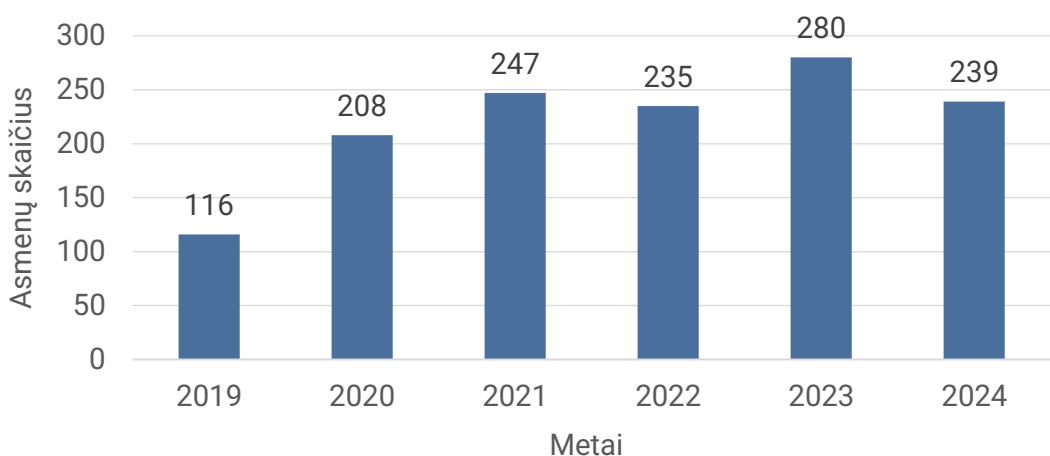
¹⁶ Lietuvoje visą parą veikia pagrindinė prekybos žmonėmis aukoms, galimoms aukoms ir prevencijai skirta linija – 0 800 91119 (lietuvių, rusų ir anglų kalbomis), teikianti psichologę ir emocinę pagalbą bei teises konsultacijas.

12 pav. Valstybės lėšos, skirtos pagalbai asmenims, nukentėjusiems ir galėjusiems nukentėti nuo prekybos žmonėmis 2019–2024 m.

Socialinių paslaugų priežiūros departamento prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos duomenimis, 2024 m. **kompleksinė pagalba suteikta ar organizuota 239 asmenims**, iš jų, 133 vyrams ir 106 moterims.

13 pav. pateikta informacija apie asmenis, kuriems buvo suteikta kompleksinė pagalba 2019–2024 m. Iš pateiktų duomenų matyti, kad mažiausias asmenų, kuriems buvo suteikta kompleksinė pagalba, skaičius buvo 2019 m. (116 aukų), o didžiausias – 2023 m. (280 aukų). Pastebėtina ir tai, kad 2024 m. pagalba suteikta 41 asmeniu mažiau nei 2023 m.

13 pav. Asmenų skaičius, kuriems buvo suteikta kompleksinė pagalba 2019–2024 m.

Individualių pokalbių su teisėsaugos pareigūnais ir nevyriausybinėmis organizacijomis metu abi pusės teigė, kad nėra efektyvaus tarpusavio bendradarbiavimo tarp teisėsaugos ir nevyriausybinių organizacijų, nukreipiant prekybos žmonėmis aukas kompleksinei pagalbai gauti ar

duoti parodymus ikiteisminių tyrimų inicijavimui. Pažymėtina, kad abu atvejai valstybei ir kovai su prekyba žmonėmis yra nuostolingi ir ydingi.

Teisėsaugos institucijos, pasikliaudamos tik savo jėgomis ir nepasitelkdamos nevyriausybių organizacijų nuo pat baudžiamojo proceso pradžios, praranda (dažnai vieninteliu) kokybiškus parodymus iš prekybos žmonėmis aukų. Aukos dažnai nepasitiki valdžios institucijomis, bijo prekeivių žmonėmis ir jų keršto, neturi leidimų gyventi šalyje ir bijo būti deportuotos, jaučia gėdą ar yra įsitikinusios, kad prekeivių žmonėmis veiksmai nėra nusikalstami ar neteisingi, nori tiesiog grįžti namo ir pradėti gyvenimą iš naujo, o ne likti galimai ilgam laikui šalyje, kurioje jie patyrė išnaudojimą ir prievartą.¹⁷ Atsižvelgus į išvardintas priežastis, nevyriausybines organizacijas pagelbėtų paruošti auką apklausai ir suteiktų psichologinę pagalbą.

Nenukreipus asmenų, galėjusių nukentėti nuo prekybos žmonėmis, į teisėsaugos institucijas, organizuotos nusikalstamos grupės, veikiančios prekybos žmonėmis srityje, ir toliau tęsia savo veiklą, į prekybos žmonėmis pinksles įtraukdamos vis daugiau pažeidžiamų asmenų. Valstybė, turėdama tik nedidelę dalį informacijos apie prekybos žmonėmis srityje veikiančias organizuotas grupuotes ir jų vykdomus nusikaltimus, skiria lėšas veiksmų planų priemonių įgyvendinimui, pagalbos ir reintegracijos organizavimui, tačiau ne tikslinėms priemonėms prekeiviams sulaikyti.

Atsižvelgus į šias priežastis, rekomenduotina Policijos departamentui ir Valstybės sienos apsaugos tarnybai pakartotinai informuoti pareigūnus apie galimybę nukreipti prekybos žmonėmis aukas į nevyriausybines organizacijas ar pasitelkti jas apklausų metu, o Asociacijai – spręsti aukų nukreipimo teisėsaugai problematiką su jos nariais.

Pagalbos nuo nusikalstamos veikos nukentėjusiems asmenims įstatymo 4 straipsnio 3 dalis numato teisę nevyriausybiniams organizacijoms teikti kompleksinę pagalbą asmenims, kurie galėjo nukentėti nuo prekybos žmonėmis nusikaltimo, tačiau teisėsaugos institucijų nebuvo pripažinti nukentėjusiais. Dėl šios priežasties teisėsaugos institucijų pripažintų asmenų, nukentėjusių nuo prekybos žmonėmis, ir asmenų, kuriems nevyriausybines organizacijas suteikė kompleksinę pagalbą, statistiniai duomenys tarpusavyje kasmet reikšmingai ir

¹⁷ UNODC Challenges to an effective criminal justice response. Interneto nuoroda: <https://sherloc.unodc.org/cld/en/education/tertiary/tip-and-som/module-9/key-issues/challenges-to-an-effective-criminal-justice-response.html>.

neproporcingai skiriasi.¹⁸ 2024 m. iš pirmiau minėtų 239 asmenų, kuriems suteikta kompleksinė pagalba, 114 asmenų teisėsaugos institucijų buvo pripažinti nukentėjusiais nuo prekybos žmonėmis nusikaltimo¹⁹, likusieji 125 asmenys nevyriausybinių organizacijų buvo identifikuoti, kaip galėję nukentėti nuo prekybos žmonėmis ir į teisėsaugos institucijas nesikreipė.

2024 m., pakeitus Statistinių duomenų ir kitos informacijos apie prekybos žmonėmis padėtį ir kovos su prekyba žmonėmis priemonės bei veiksmus teikimo Lietuvos Respublikos Seimo kontrolieriams tvarkos aprašą²⁰, pirmą kartą apžvalgai parengti buvo pateikti duomenys apie nevyriausybinių organizacijų suteiktą kompleksinę pagalbą, aukoms, kurios nuo prekybos žmonėmis nusikaltimo nukentėjo ir pagalbą pradėjo gauti 2024 m., t. y. pateikti duomenys buvo atskirti nuo tų aukų, kurios ne vienerius metus gauna kompleksinę pagalbą.

Socialinių paslaugų priežiūros departamento prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos duomenimis, 2024 m. nevyriausybinių organizacijų suteikė kompleksinę pagalbą 239 asmenims, tarp jų 107 naujoms aukoms: iš jų 27 asmenys (10 moterų ir 17 vyrų) teisėsaugos institucijų buvo pripažinti nukentėjusiais ir 80 asmenų (46 moterys ir 34 vyrai) – galėję nukentėti nuo prekybos žmonėmis. Pastebėtina, kad šie 80 asmenų, su teisėsaugos institucijomis nebendradarbiavo. Atitinkamai, iš 239 aukų, 132 aukos (nukentėjusios ankstesniais metais) gavo tęstinę kompleksinę pagalbą.

Pažymėtina, kad nagrinėjant asmenų, pripažintų nukentėjusiais nuo prekybos žmonėmis, statistinius duomenis, teisėsaugos ir nevyriausybinių organizacijų skaičiai skiriasi. Teisėsaugos duomenimis, iš viso 2024 m. nukentėjusiais nuo prekybos žmonėmis pripažinti 22 asmenys (2 moterys ir 20 vyrų), o nevyriausybinių organizacijų duomenimis – 27 asmenys (10 moterų ir 17 vyrų). Todėl lieka neaišku, kas lėmė tokį duomenų nesutapimą, ypač dėl nukentėjusių moterų.

¹⁸ 2024 m. teisėsaugos institucijos pripažino nukentėjusiais nuo prekybos žmonėmis 22 asmenis, o nevyriausybinių institucijų suteikė kompleksinę pagalbą 239 asmenims.

¹⁹ Į šį skaičių įeina ir tie asmenys, kuriems 2024 m. buvo teikiama tęstinė kompleksinė pagalba iš ankstesnių metų, ir tie, kurie tokią pagalbą gavo pirmą kartą 2024 m.

²⁰ Statistinių duomenų ir kitos informacijos apie prekybos žmonėmis padėtį ir kovos su prekyba žmonėmis priemonės bei veiksmus teikimo Lietuvos Respublikos Seimo kontrolieriams tvarkos aprašas, patvirtintas Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2017 m. kovo 31 d. įsakymu Nr. 1V-245 „Dėl Statistinių duomenų ir kitos informacijos apie prekybos žmonėmis padėtį ir kovos su prekyba žmonėmis priemonės bei veiksmus teikimo Lietuvos Respublikos Seimo kontrolieriams tvarkos aprašo patvirtinimo“.

Rekomenduotina Informatikos ir ryšių departamentui užkrinti tikslesnį BK 147, 147¹, 147² ir 157 straipsnių statistinių duomenų rinkimą ir apdorojimą (įtraukiant ir nutrauktų ikiteisminių tyrimų skaičių į oficialią statistiką), o Asociacijai atidžiau pildyti nukentėjusiųjų, kurie buvo pripažinti teisėsaugos institucijų, duomenis.

12 lentelėje pateikiami duomenys apie asmenis, kuriems 2024 m. buvo suteikta pagalba pirmą kartą, pagal lytį ir išnaudojimo formą:

- 44 asmenims, nukentėjusiems nuo išnaudojimo priverstiniam darbui ar paslaugoms;
- 34 asmenims, nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis seksualiniam išnaudojimui;
- 23 asmenims, nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis nusikalstamoms veikoms vykdyti;
- 6 asmenims, nukentėjusiems nuo išnaudojimo namų ruošos darbams (tarnystei).

Rodikliai	Asmenų, kuriems suteikta pagalba, skaičius					
	Asmenys, kurie buvo pripažinti nukentėjusiais			Galėję nukentėti asmenys		
	vyrų	moterų	iš viso	vyrų	moterų	iš viso
Iš viso, iš jų:	17	10	27	34	46	80
Asmenys pagal išnaudojimo formą:						
seksualiniam išnaudojimui	0	8	8	0	26	26
priverstiniam darbui ar paslaugoms	14	1	15	20	9	29
namų ruošos darbams (tarnystei)	1	0	1	0	5	5
elgetavimui	0	0	0	0	0	0
nusikalstamoms veikoms daryti	2	1	3	14	6	20
organų, audinių, ląstelių donorystei	-	-	-	-	-	-
sukčiavimui	0	0	0	0	0	0
priverstinei, fiktyviai santuokai	0	0	0	0	0	0

6 lentelė. Asmenys, kuriems 2024 m. buvo pirmą kartą suteikta pagalba, pagal lytį ir išnaudojimo formą.

Nevyriausybinių organizacijų duomenimis, iš 107 asmenų, kuriems 2024 m. kompleksinė pagalba buvo suteikta pirmą kartą, 60 asmenų (15 asmenų, teisėsaugos pripažintų nukentėjusiais, ir 45 asmenys, kurie galėjo nukentėti nuo prekybos žmonėmis) buvo nukentėję ne Lietuvoje.

Planuojant valstybės biudžeto lėšų poreikį pagalbai prekybos žmonėmis aukoms teikti, **Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai rekomenduotina atlikti išlaidų analizę, įvertinant metines valstybės išlaidas, tenkančias vienos naujos prekybos žmonėmis aukos išlaikymui ir pagalbos teikimui, taip pat tęstinės pagalbos teikimo sąnaudas, jos trukmę ir apimtį.** Atsižvelgiant į tai, kad pagalbos apimtį ir pobūdį skiriasi priklausomai nuo to, ar pagalba teikiama naujai nukentėjusiam asmeniui, ar tęstinės pagalbos gavėjui, būtina šiuos skirtumus atspindėti prognozuojant lėšų poreikį.

2024 m. asmenims, nukentėjusiems ar galėjusiems nukentėti nuo prekybos žmonėmis, buvo suteiktos **1362 pagalbos priemonės**. Šias priemones daugiausiai sudarė: informavimas ir konsultavimas (239), pagalba integruojantis į visuomenę (233), pagalba ieškant darbo (208), teisinė pagalba (184), asmens dokumentų tvarkymas (112) ir pagalba įsidarbinant (111). Palyginimui, 2023 m. buvo suteiktos 992 pagalbos priemonės t.y. 370 priemonių mažiau nei 2024 m., iš kurių didžiąją dalį sudarė: socialinės paslaugos (365), teisinė pagalba (184), pagalba ieškant darbo (įsidarbinant) (119), psichologinė pagalba (110).

Remiantis statistiniais duomenimis, galima teigti, kad kasmet pagalbos priemonių rūšys šiek tiek skiriasi, tačiau tam tikros, pvz., teisinė pagalba ar pagalba ieškantis darbo (įsidarbinant), pirmame penketuke išlieka nuolat.

Pagalbos priemonės pavadinimas	Asmenys, kurie buvo pripažinti nukentėjusiais	Galėję nukentėti asmenys	Pagalbos priemonės, iš viso
laikinas apgyvendinimas	21	10	31
medicinos pagalba	0	14	14
teisinė pagalba	111	73	184
psichologinė pagalba	34	66	100
aprūpinimas būtiniaisiais daiktais	2	18	20
socialinių įgūdžių ugdymas ir palaikymas	42	51	93

psichosocialinė pagalba	0	0	0
asmens dokumentų tvarkymas	56	56	112
pagalba ieškant darbo	103	105	208
pagalba įsidarbinant	63	48	111
informavimas, konsultavimas	114	125	239
pagalba integruojantis į visuomenę	110	123	233
tarpininkavimas ir atstovavimas projekto tikslinės grupės atstovui dėl kitos pagalbos teikimo pagal individualius jo poreikius	0	17	17
Pagalbos priemonės, iš viso	656	706	1362

7 lentelė. Suteiktų pagalbos priemonių pagal rūšį ir nukentėjusiųjų tipą skaičius.

Duomenis apie suteiktą kompleksinę pagalbą asmenims, nukentėjusiems ir galėjusiems nukentėti nuo prekybos žmonėmis pateikė ir Vilniaus „Caritas“. 2024 m. kompleksinė pagalba buvo suteikta 41 asmeniui, iš jų 13 nukentėjusiųjų (4 vyrai ir 9 moterys) ir 28 asmenims, galėjusiems nukentėti nuo prekybos žmonėmis (24 vyrai ir 4 moterys).

Minėti asmenys pagal išnaudojimo formas pasiskirstė taip:

- ✓ 11 asmenų (visos moterys) išnaudoti prekybai žmonėmis seksualiniam išnaudojimui;
- ✓ 28 asmenys (27 vyrai ir 1 moteris) išnaudoti priverstiniam darbui ar paslaugoms;
- ✓ 1 asmuo (vyras) išnaudotas prekybai žmonėmis nusikalstamoms veikoms vykdyti.

Dažniausiai teiktos Vilniaus „Carito“ pagalbos priemonės buvo: teisinė pagalba (41), psichosocialinė pagalba (40), aprūpinimas būtinaisiais daiktais (32), laikinas apgyvendinimas (19), psichologinė pagalba (13) ir kt.

Migracijos departamento duomenimis, 2024 m. buvo išduoti 5 leidimai laikinai gyventi prekybos žmonėmis arba nelegalaus darbo aukoms, kurios sutiko bendradarbiauti su ikiteisminio tyrimo įstaiga arba teismu kovojant su prekyba žmonėmis. Asmenys, kuriems buvo išduoti leidimai laikinai gyventi Lietuvoje turėjo Rusijos, Tadžikistano ir Uzbekistano pilietybes.

Sveikatos apsaugos ministerija informavo, kad 2024 m. VšĮ „Rastis“ suteikė psichologinę pagalbą 1 asmeniui (Lietuvos Respublikos pilietei, priklausančiai 21–30 metų amžiaus grupei), galėjusiam nukentėti nuo prekybos žmonėmis, kuris buvo verbuotas per kompiuterinius žaidimus. Išsamesnės informacijos apie prekybos žmonėmis formą nebuvo pateikta.

Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos duomenimis, 2024 m. galėjo būti 100 moksleivių, kuriems buvo suteikta psichologinė pagalba. Ministerija pažymėjo, kad gali pateikti tik bendrus duomenis apie mokiniams suteiktą psichologinę pagalbą, tačiau neturi galimybės išskirti, kokiais atvejais situacija buvo susijusi su prekyba žmonėmis. Tikėtina, kad informacija apie būtinybę vaikui suteikti pagalbą mokyklas dažniausiai pasiekia per Valstybinę vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybą arba atvejo vadybininką, kai vaikui paskiriama atvejo vadyba. Tokiais atvejais, ypač mažesniuose miestuose, artimiausia pagalbą teikianti institucija dažnai būna mokykla, kurioje socialinis pedagogas arba psichologas gali būti paskiriamas kaip koordinuojantis asmuo.

Užsienio reikalų ministerija 2024 m. suteikė pagalbą 1 Lietuvos Respublikos piliečiui (18–20 amžiaus grupės), nuo išnaudojimo priverstiniam darbui ir paslaugoms nukentėjusiam Jungtinėje Karalystėje. Ministerija organizavo galėjusio nukentėti nuo prekybos žmonėmis asmens (vyro) sugrįžimą į Lietuvos Respubliką. Grįžęs asmuo buvo nukreiptas nevyriausybinėms organizacijoms kompleksinei pagalbai suteikti.

2024 m. Užimtumo tarnyba asmenų, nukentėjusių ar galėjusių nukentėti nuo prekybos žmonėmis, neidentifikavo. Dėl stigmatizacijos, baimės ir nepasitikėjimo nukentėjusieji vengia atvirauti šia tema, todėl jų identifikavimas ir pagalbos teikimas tampa sudėtingas.

2024 m. Valstybinė vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba²¹ suteikė pagalbą 3 nepilnametėms, kurių 2 galimai buvo išnaudotos seksualinėms paslaugoms teikti ir 1 išnaudota vaiko pirkimui ar pardavimui. Nepilnametėms buvo suteikta kompleksinė pagalba: laikinas apgyvendinimas, psichologinė pagalba, psichosocialinė pagalba ir specializuota pagalba galimai seksualinį smurtą patyrusiems vaikams.

TMO teikė teisinės konsultacijas Migracijos integracijos centre „MiCenter“ 87 karo pabėgėliams iš Ukrainos, kurie dėl amžiaus grupės ar šeimyninės situacijos turi didesnę riziką tapti

²¹ Vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyboje veikia Vaiko teisių linija – konsultacinių skambučių centras, kuriame vaiko teisių gynėjai yra pasirengę atsakyti į vaikų ir suaugusiųjų klausimus apie vaiko teisių įgyvendinimą šalyje, pakonsultuoti ir nukreipti pagalbai. Skambučiai tel. 0 800 10 800; iš kitos šalies +370 520 32799; parašant <https://vaikoteises.lrv.lt> pokalbių langelyje, ar konsultacijos@vaikoteises.lt. Vaiko teisių linijos konsultantai apmokyti teikti konsultacijas vaikams ir suaugusiems prekybos žmonėmis (vaikais) temomis. Konsultantai apmokyti identifikuoti galimas prekybos žmonėmis (vaikais) situacijas, aukas, grėsmes.

prekybos žmonėmis aukomis, jiems buvo suteiktos teisinės konsultacijos visais integracijos, įdarbinimo ir kitais teisiniais klausimais.

Nevyriausybinių organizacijų duomenimis, teikiant kompleksinę pagalbą asmenims, nukentėjusiems ir galėjusiems nukentėti nuo prekybos žmonėmis, vis dar susiduriama su tam tikrais sunkumais ir trūkumais:

- Trūksta psichologų, turinčių specifinių žinių apie nukentėjusiųjų nuo prekybos žmonėmis išgyvenimus ir traumas. Ilgi laukimo terminai psichologinėms konsultacijoms, neužtikrinamas tęstinumas. **Atsižvelgiant į tai, Sveikatos apsaugos ministerijai rekomenduotina skirti papildomą finansavimą specialistų mokymams ir psichologinės pagalbos plėtrai, užtikrinti skubią ir ilgalaikę psichologinę pagalbą be eilių.**
- Nukentėjusieji dažnai bijo kreiptis į teisėsaugą dėl grasinimų ir teisinių procedūrų sudėtingumo. Trūksta specializuotų teisininkų, gebančių dirbti su asmenimis, nukentėjusiais nuo prekybos žmonėmis. **Siekiant didinti teisininkų specializaciją, rekomenduotina Teisingumo ministerijai įtraukti prekybos žmonėmis aukas prie pažeidžiamų grupių, kurioms teikiant teisinę pagalbą mokamas padidintas užmokestis²².**
- Trūksta socialinių darbuotojų, jų darbo krūvis didelis. Svarstyтина galimybė gerinti šių darbuotojų darbo sąlygas ir didinti atlygį už darbą.
- Tarpsektorinė partnerystė nėra pakankama (teisėsauga, sveikatos apsauga, socialinės tarnybos). **Tarpsektorinio bendradarbiavimo klausimą tikslinga spręsti Kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo komisijoje.**
- Visuomenės informuotumas apie prekybos žmonėmis problemą nėra pakankamas. Trūksta ilgalaikių strategijų, užtikrinančių prevenciją ir pagalbos tęstinumą. **Tikslinga vykdyti aktyvesnes informavimo kampanijas, stiprinti prevencinį švietimą mokyklose ir bendruomenėse.**
- Darbdaviai nepasitiki asmenimis, nukentėjusiais nuo prekybos žmonėmis, jaučiama jų stigmatizacija. **Atsižvelgiant į tai, Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai rekomenduotina skatinti darbdavius įdarbinti nukentėjusiuosius per subsidijuojamas darbo vietas.**

²² Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2016 m. balandžio 13 d. nutarimas Nr. 364 "Dėl Už antrinės valstybės garantuojamos teisinės pagalbos teikimą ir mediaciją mokamo užmokesčio dydžių nustatymo ir mokėjimo taisyklių patvirtinimo". Interneto nuoroda:

<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/8e895950030311e6b9699b2946305ca6/asr>.

Seimo kontrolierių įstaigos ir ministerijų atstovų vizitų į nevyriausybinės organizacijas metu buvo identifikuotos šios pagalbos teikimo prekybos žmonėmis aukoms spragos:

1. **Lėšų trūkumas.** Pastebėta, kad nevyriausybinių organizacijų paslaugos organizuojamos įvairiai, tačiau vyksta tarpusavio pagalba, ir vienai organizacijai neturint tam tikrų paslaugų, gali būti pasitelkiama kita nevyriausybinių organizacija iš Asociacijos specifinėms paslaugoms suteikti. Visos nevyriausybinių organizacijos įvardijo lėšų trūkumą, tačiau skirtingoms paslaugoms, pvz., prevencijai ar advokato paslaugoms. Lėšų didinimo nevyriausybiniams organizacijoms siūlymas jau buvo pateiktas apžvalgoje pirmiau.
2. **Bendradarbiavimo tarp nevyriausybinių organizacijų ir savivaldybių trūkumas.** Kai kurios savivaldybės pažymi, kad nevyriausybinių organizacijos nedalyvauja jų skelbiamuose viešuosiuose pirkimuose dėl pagalbos organizavimo asmenims, nukentėjusiems ar galėjusiems nukentėti nuo prekybos žmonėmis, taip pat nesinaudoja savivaldybių turimomis apgyvendinimo vietomis. Nevyriausybinių organizacijų teigimu, savivaldybių nedomina prekybos žmonėmis tema ir bendradarbiavimas su jomis. **Šiai problemai spręsti stiprintinas Asociacijos vaidmuo derinant pagalbos ir finansavimo klausimus su savivaldybėmis ar Asociacijos narių informuotumo didinimas dėl savivaldybių teikiamų paslaugų. Taip pat Socialinei apsaugos ir darbo ministerijai siūlytina surengti savivaldybių tarnautojų mokymus apie galimybes organizuoti kompleksines pagalbos paslaugas prekybos žmonėmis aukoms, kaip tai numatyta Pagalbos nuo nusikalstamos veikos nukentėjusiems asmenims ir Socialinių paslaugų įstatymuose. Pasitelkti Kauno miesto savivaldybės atstovus gerosios praktikos sklaidai.**
3. **Asociacijai priklauso ir gauna finansavimą ne visos nevyriausybinių organizacijos, veikiančios pagalbos prekybos žmonėmis aukoms srityje.** Atkreiptinas dėmesys į Vilniaus „Caritą“, kurie, nebūdami Asociacijos nariais, taip pat teikia kompleksinę pagalbą asmenims, nukentėjusiems ar galėjusiems nukentėti nuo prekybos žmonėmis. 2024 m. Vilniaus „Caritas“ suteikė pagalbą 37 nukentėjusiems ir galėjusiems nukentėti nuo prekybos žmonėmis asmenims, minėta pagalba buvo finansuojama iš bendrų Lietuvos „Carito“ lėšų.

Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos konkurso Nuostatų 8 punkte teigiama, kad „Konkurso tikslas ir siektinas rezultatas – atrinkti ir *finansuoti vieną projektą*, kurį įgyvendinant bus užtikrintas kokybiškos ir vienodos visoje Lietuvos Respublikos teritori-

joje socialinės pagalbos prieinamumas, koordinavimas, organizavimas ir (ar) teikimas projekto tikslinės grupės atstovams, skatinant juos grįžti į visuomenę ir darbo rinką, taip pat užtikrinta prekybos žmonėmis nusikalstamos veikos prevencija“, o 12.1 papunktyje nurodoma, kad finansavimo *prioritetai teikiami tik toms nevyriausybinėms organizacijoms, kurios „yra asociacija ir vienija ne mažiau kaip 5 narius (juridinius asmenis), teikiančius socialinę pagalbą projekto tikslinės grupės atstovams visoje Lietuvos Respublikos teritorijoje“*. Atsižvelgiant į šią nuostatą, Vilniaus „Caritas“ iš esmės neturi galimybių gauti valstybinio finansavimo, nebent taptų dar viena Lietuvoje veikiančia asociacija, teikiančia pagalbą prekybos žmonėmis klausimais, arba jau esamos Asociacijos nariu. Aiškaus pagrindimo, kodėl Vilniaus „Caritas“ negali tapti Asociacijos nariu, nei Asociacija, nei jos nariai vizitų metu negalėjo pateikti. Atsižvelgus tai, kas išdėstyta, **siūlytina Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai kartu su Vilniaus „Caritu“ spręsti šios nevyriausybinių organizacijos finansavimo teikiant paslaugas asmenims, nukentėjusiems ar galėjusiems nukentėti nuo prekybos žmonėmis, klausimą keičiant konkurso Nuostatus (numatant finansavimą daugiau nei vienam projektui ar panaikinant finansavimo prioritetą nevyriausybiniams organizacijoms, kurios yra asociacijos nariai) arba tarpininkaujant dėl Vilniaus „Carito“ įtraukimo į Asociacijos narius.**

4. **Aukų, kurios galėjo nukentėti nuo prekybos žmonėmis, apgyvendinimo ir maitinimo paslaugų spragos.** Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos konkurso Nuostatų 13.1.3 papunktis numato: „laikinas apgyvendinimas ir maitinimas (teikiama tik projekto tikslinės grupės atstovams, nurodytiems Nuostatų 2.2.1 papunktyje)“, o Nuostatų 2.2.1 papunktyje nurodoma, jog „nukentėjęs nuo prekybos žmonėmis nusikalstamos veikos ir ikiteisminio tyrimo pareigūno, prokuroro nutarimu ar teismo nutartimi pripažintas nukentėjusiuoju, kuriam prekybos žmonėmis nusikalstama veika buvo padaryta fizinė, turtinė ir (ar) neturtinė žala“. Atsižvelgiant į tai, nevyriausybinių organizacijos gali teikti apgyvendinimo ir maitinimo paslaugas tik asmenims, teisėsaugos pripažintiems nukentėjusiais, o asmenys, galėję nukentėti nuo prekybos žmonėmis, kurie dar nukentėjusiojo statuso neturi, tokios galimybės neturi. Pagal tokį teisinį reglamentavimą, nevyriausybinių organizacijos susiduria su sunkumais, kai aukos, pvz., parvežamos iš užsienio naktį ar yra neapsisprendusios dėl bendradarbiavimo su teisėsaugos institucijomis ir turi būti apgyvendintos nedelsiant, siekiant suteikti kitą rei-

kalingą pagalbą. **Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai siūlytina svarstyti Nuostatų pakeitimą ir, remiantis tarptautiniais teisės aktais²³, leisti nevyriausybinėms organizacijoms nedelsiant apgyvendinti ir suteikti maitinimo paslaugas asmenis, galėjusiems nukentėti nuo prekybos žmonėmis.** Galimai tokių paslaugų teikimas galėtų būti siejamas su Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. balandžio 18 d. nutarime Nr. 430 „Dėl Apsisprendimo laikotarpio, per kurį užsienietis, kaip esanti ar buvusi su prekyba žmonėmis susijusių nusikaltimų auka, turi priimti sprendimą, ar bendradarbiauti su ikiteisminio tyrimo įstaiga ar teismu, suteikimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ numatomu 30 dienų terminu, per kurį galimai nukentėjusiam nuo prekybos žmonėmis asmeniui yra suteikiama visa reikalinga kompleksinė pagalba.

Atsižvelgus į tai, kas išdėstyta bei esamas teisinio reguliavimo spragas, nevyriausybinių organizacijų pateiktas problemines sritis ir siūlymus, svarstyti Pagalbos nuo nusikaltamos veikos nukentėjusiems asmenims įstatymo pakeitimo inicijavimas. Įstatyme atskiru skyriumi galėtų būti dėstomi pagalbos prekybos žmonėmis aukoms teikimo aspektai, numatomi aukų nukreipimo, laikino apgyvendinimo ir informacijos suteikimo nukentėjusiems algoritmai.

²³ Europos Tarybos Konvencija dėl veiksmų prieš prekybą žmonėmis. Interneto šaltinis: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.416349>.

II dalies apibendrinimas ir išvados

2024 m. kompleksinei pagalbai prekybos žmonėms aukoms buvo skirta 299 983,00 eurų.

Ši suma nevyriausybinėms organizacijoms skiriama kasmet nuo 2021 m., nepriklausomai nuo Asociacijos narių skaičiaus, taip pat nepriklausomai nuo to, ar auga prekybos žmonėms mastai. Iš jos taip pat finansuojamas Asociacijos administravimas.

Remiantis projekto, skirto socialinei pagalbai asmenims, nukentėjusiems ir galėjusiems nukentėti nuo prekybos žmonėms, teikti, atrankos konkurso organizavimo 2024–2025 metais nuostatais, finansavimas skirtas Asociacijos projektui „Visapusiška pagalba asmenims, nukentėjusiems ir galėjusiems nukentėti nuo prekybos žmonėms nusikaltimų, ir tikslinės prevencijos veiklos“ įgyvendinti.

NVO teigimu, skiriamų lėšų nepakanka kokybiškai kompleksinei pagalbai ir prevencijai organizuoti.

2024 m. kompleksinė pagalba suteikta ar organizuota 239 asmenims, iš jų 133 vyrams ir 106 moterims.

Kompleksinė pagalba suteikta 17 proc. (41 asmeniu) mažiau asmenų nei 2023 m.

Nėra efektyvaus tarpusavio bendradarbiavimo tarp teisėsaugos ir nevyriausybinių organizacijų, nukreipiant vieni kitiems prekybos žmonėms aukas.

Šių itin svarbių veikėjų prekybos žmonėms srityje nepakankamas bendradarbiavimas trukdo kovojant su prekyba žmonėmis bei kelia papildomus iššūkius siekiant užtikrinti asmenų, nukentėjusių ar galėjusių nukentėti nuo prekybos žmonėms nusikaltimo, teises ir laisves.

2024 m. nevyriausybines organizacijos suteikė kompleksinę pagalbą 107 naujoms aukoms, iš jų 27 asmenys (10 moterų ir 17 vyrų) teisėsaugos institucijų buvo pripažinti nukentėjusiais ir 80 asmenų (46 moterys ir 34 vyrai) – galėję nukentėti nuo prekybos žmonėms. Atitinkamai, iš 239 aukų 132 aukos (nukentėjusios ankstesniais metais) gavo tęstinę pagalbą.

2024 m. pirmą kartą pateikti duomenys apie nevyriausybinių organizacijų suteiktą kompleksinę pagalbą aukoms, kurios 2024 m. tokią pagalbą gavo pirmą kartą (atskirai nuo tęstinės pagalbos anksčiau nukentėjusioms aukoms).

2024 m. asmenims, nukentėjusiems ar galėjusiems nukentėti nuo prekybos žmonėmis, buvo suteiktos 1362 pagalbos priemonės.

Kompleksinę pagalbą daugiausiai sudarė: informavimas ir konsultavimas, pagalba integruojantis į visuomenę, pagalba ieškant darbo, teisinė pagalba, asmens dokumentų tvarkymas ir pagalba įsidarbinant.

2024 m. trūko efektyvaus bendradarbiavimo tarp nevyriausybinių organizacijų ir savivaldybių.

Nevyriausybinių organizacijų nežino apie savivaldybių siūlomas galimybes, kuriomis galėtų pasinaudoti, teikdamos pagalbą asmenims, nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis. Taip pat kai kurios savivaldybės, manydamos, kad prekybos žmonėmis nusikaltimo jų apskrityje nėra, neskiria šiai temai dėmesio ir nebendradarbiauja su nevyriausybėmis organizacijomis.

Asociacijai priklauso ir gauna finansavimą ne visos nevyriausybinių organizacijos, veikiančios pagalbos prekybos žmonėmis aukoms srityje.

Pagal šiuo metu galiojantį teisinį reguliavimą, nevyriausybinių organizacijos, teikiančios pagalbą prekybos žmonėmis aukoms tačiau nesančios Asociacijos narėmis, neturi galimybės gauti valstybės lėšų kompleksinei pagalbai aukoms teikti.

Pagal šiuo metu galiojantį teisinį reguliavimą, nevyriausybinių organizacijos negali teikti apgyvendinimo ir maitinimo paslaugų asmenims, galėjusiems nukentėti nuo prekybos žmonėmis (teisėsaugos nepripažintiems nukentėjusiais asmenimis).

Nevyriausybinių organizacijos, norėdamos suteikti pagalbą (apgyvendinimą ir maitinimą) asmenims, galimai nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis, privalo laukti neapibrėžtą laiko tarpą, kol teisėsaugos institucijos suteiks asmeniui nukentėjusiojo statusą. Pasitaiko atvejų, kai tokia pagalba reikalinga nakties metu ar nedelsiant.

Nevyriausybinių organizacijų nuomone, efektyviai pagalbai suteikti trūksta įvairių specialybių specialistų, esamiems specialistams trūksta žinių apie prekybą žmonėmis, tarpinstitucinis bendradarbiavimas nėra efektyvus, nėra ilgalaiinės prevencijos strategijos.

Trūksta mokymų psichologams ir gydytojams dėl proaktyvaus prekybos žmonėmis aukų atpažinimo. Neužtikrinama skubi ir ilgalaike psichologinė pagalba be eilių. Trūksta specializuotų teisininkų, gebančių dirbti su asmenimis, nukentėjusiais nuo prekybos žmonėmis ir kt.

III DALIS.

Kovos su prekyba žmonėmis priemonių ir veiksnių apžvalga

Ekspertų ir specialistų kvalifikacijos tobulinimas prekybos žmonėmis srityje

2024 m. kvalifikaciją daugiausia tobulino valstybinių institucijų, taip pat TMO ekspertai ir specialistai. Nevyriausybinės organizacijos informacijos šia tema nepateikė. Toliau pateikiama apibendrinta informacija apie specialistams 2024 m. vykdytus mokymus prekybos žmonėmis tema.

Užsienio reikalų ministerija Lietuvos Respublikos diplomatinėse atstovybėse ir konsulinėse įstaigose dirbantiems konsuliniais pareigūnams bei diplomatams ir valstybės tarnautojams, išvykstantiems į Lietuvos Respublikos diplomatinės atstovybes ir konsulines įstaigas vykdyti konsulines funkcijas, organizavo dvejus mokymus apie pagalbą prekybos žmonėmis aukoms ir bendradarbiavimą su Lietuvos institucijomis. Iš viso mokymuose dalyvavo 83 pareigūnai. Pažymėtina, kad Užsienio reikalų ministerija viena pirmųjų Baltijos jūros valstybių regione (nuo 2018 m.) pradėjo vykdyti tokio pobūdžio mokymus konsuliniais pareigūnams bei diplomatams ir valstybės tarnautojams.

Lietuvos kriminalinės policijos biuro Kriminalinės žvalgybos mokymo centras 2024 m. organizavo mokymus tema „Turto tyrimas ikiteisminiuose tyrimuose: tikslai, informacijos rinkimo būdai, gautų duomenų analizė, rezultatas ir turto tyrimo pažymos pildymo niuansai“. Mokymuose dalyvavo 91 policijos pareigūnas, iš jų 10 – dirbantys organizuoto nusikalstamumo tyrimo padaliniuose. Kitiems policijos pareigūnams vyko mokymai tema „Prekybos žmonėmis tyrimas“, kuriuos baigė 44 policijos pareigūnai, „Prekybos žmonėmis psichologiniai ir psichosocialiniai aspektai“ – 37 policijos pareigūnai, modulį „Prekybos žmonėmis prevencija“ – 37 policijos pareigūnai. Taip pat 150 Lietuvos policijos mokyklos kursantų išklausė kovos su prekyba žmonėmis temos mokymų kursą pagal programos modulį „Pažeidžiamasis asmenys ir jų teisės per diskriminacijos ir pažeidžiamumo prizmę“. Dalyvauta ir

Europos Sąjungos teisės saugos mokymo agentūros (toliau – CEPOL) organizuojamuose kursuose²⁴ (5 policijos pareigūnai).

Policijos departamentas organizavo konferenciją – dirbtuves „Dirbtinis intelektas ir žmogus: kartu prieš prekybą žmonėmis“. Policijos pareigūnams, kitų institucijų atstovams (prokurorams, vaiko teisių specialistams, darbo inspektoriams ir kt.), dirbantiems prekybos žmonėmis užkardymo srityje, renginyje buvo pateikta metodinė medžiaga, praktiniai įrankiai ir žinios, kaip efektyviau naudoti dirbtinį intelektą prevencijai ir kovai su šiuo nusikaltimu.

Generalinės prokuratūros atstovai dalyvavo nacionaliniuose ir tarptautiniuose mokymuose. Kauno apygardos teisme vyko Asociacijos organizuojama konferencija „Užverbuoti nusikaltimams: prekybos žmonėmis nusikaltimų darymui aukų identifikavimas ir iššūkiai teikiant pagalbą“. Taip pat dalyvauta Europos teismo mokymo tinklo organizuojuose dviejų dienų mokymuose tema „Teismų bendradarbiavimas baudžiamosiose bylose: praktiniai atvejai (prekybos žmonėmis bylos)“. Stokholme vyko tarptautinis seminaras „Tyrimo protokolų prekybos žmonėmis bylose kūrimas teisės saugos institucijoms“, kurį organizavo Baltijos Jūros Valstybių Taryba. Seminare taip pat dalyvavo atstovai iš Ukrainos, Europolo ir „Frontex“, kurie specializuojasi prekybos žmonėmis bylų tyrimo srityje. Aptarta būtinybė turėti universalų dokumentą (protokolą) regiono šalims, kuris būtų naudingas žemiausios grandies teisės saugos institucijų pareigūnams, kurie pirmi identifikuoja prekybos žmonėmis aukas ir su jomis kontaktuoja, taip užtikrinant efektyvų prekybos žmonėmis aukų identifikavimą.

Valstybės sienos apsaugos tarnybos pareigūnai organizavo dvejus kvalifikacijos tobulinimo mokymus struktūrinių padalinių darbuotojams prekybos žmonėmis tema: „Kova su prekyba žmonėmis“ (dalyvavo 34 pareigūnai, iš jų 1 iš Užsieniečių registracijos centro (toliau – URC)) ir „Prekybos vaikais aukų atpažinimas bei pagalbos teikimas“ (dalyvavo 20 pareigūnų, iš jų 3 iš URC).

Migracijos departamentas organizavo migracijos specialistų mokymus apie prekybą žmonėmis, atvejų nustatymą, bendravimo ypatumus su nukentėjusiais nuo prekybos žmonėmis asmenimis ir jų nukreipimą pagalbai. Mokymuose dalyvavo 500 Migracijos departamento darbuotojų.

²⁴ CEPOL kursai: „Trafficking in Human Beings – Sexual Exploitation“, „Behavior Analysis in the context of Migrant Smuggling“, „Child Sexual Exploitation – Victim Identification“, „Child Sexual Exploitation – Undercover Operations“, „Trafficking in Human Beings – Labor Exploitation“.

2024 m. Valstybinės darbo inspekcijos inspektoriai mokymų metu buvo supažindinti su užsieniečių nelegalaus darbo bei galimomis prekybos žmonėmis darbo išnaudojimo tendencijomis, taip pat dalintasi praktika dėl naujų technologijų pasitelkimo verbuojant potencialias aukas. Nuotoliniuose mokymuose dalyvavo 100 inspektorių. Taip pat organizuoti mokymai kartu su TMO dėl prekybos žmonėmis, kuriuose dalyvavo apie 80 inspektorių. Darbo inspektoriai taip pat dalyvavo ir tarptautiniuose mokymuose: Europos darbo institucijos (toliau – ELA) seminare apie sėkmingą tarptautinių tyrimų praktiką, susijusią su nelegaliu darbu, prekyba žmonėmis ir darbo išnaudojimu; ELA ir Kipro darbo inspekcijos bendruose viešbučių ir maitinimo įstaigų patikrinimuose, pasidalinta bendra informacija, kaip skirtingos šalys patikrinimų metu nustato galimus prekybos žmonėmis ir darbo išnaudojimo atvejus, kaip atlieka galimų prekybos žmonėmis aukų apklausas ir kokių priemonių imasi; ELA/CEPOL darbo inspektorių ir teisėsaugos pareigūnų bendruose mokymuose prekybos žmonėmis, darbo išnaudojimo ir darbo teisės pažeidimų srityje.

Užimtumo tarnyba organizavo 7 mokymų sesijas Užimtumo tarnybos specialistams dėl asmenų, galėjusių nukentėti ar nukentėjusių nuo prekybos žmonėmis, atpažinimo. Jų metu pagerintas specialistų gebėjimas atpažinti ir teikti pagalbą prekybos žmonėmis aukoms, skatintas tarpinstitucinis bendradarbiavimas, skirtas dėmesys didesniam darbdavių informuotumui apie socialiai pažeidžiamų asmenų įdarbinimą.

Vidaus reikalų ministerijos nuotolinį mokymų kursą apie nusikalstamų veikų, susijusių su prekyba žmonėmis, teisinį reguliavimą, ikiteisminį tyrimą, aukų nustatymą bei pagalbą joms baudžiamajame procese išklausė 108 Valstybinės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos specialistai. Be to, organizuoti mokymai tema „Prekybos vaikais aukų atpažinimas bei pagalbos teikimas“, kuriuose buvo aptartos prekybos žmonėmis formos, nusikalstamos veikos požymių atpažinimas, požymiai, iš kurių galima atpažinti potencialias prekybos vaikais aukas, patirto išnaudojimo pasekmės vaiko fizinei ir emocinei sveikatai, prekybos žmonėmis atvejo identifikavimo, perdavimo, nagrinėjimo bei pagalbos inicijavimo ir teikimo algoritmas, vaiko, galimai nukentėjusio nuo prekybos žmonėmis, teisių ir interesų užtikrinimas ikiteisminio tyrimo metu. Mokymuose dalyvavo 121 vaiko gerovės srityje dirbantis specialistas (vaiko teisių apsaugos specialistai, globos centrų darbuotojai, socialinių paslaugų (socialinės paramos centrų) socialiniai darbuotojai, vaikų globos namų darbuotojai, socialiniai pedagogai, taip pat policijos pareigūnai, probacijos pareigūnai, valstybės sienos apsaugos tarnybos pareigūnai, valstybinės darbo inspekcijos darbuotojai). 2024 m. tarnybos teritoriniai skyriai suorganizavo 14 tarpinstitucinių susitikimų. Specialistams suteiktos reikalingos

žinios apie prekybos vaikais reiškinių, išnaudojimo tikslus, būdus, formas, galimas išnaudojimo pasekmes. Stiprinama vaiko globą organizuojančių ir šias paslaugas teikiančių specialistų kompetencija, padedanti identifikuoti galimas grėsmes, galimus prekybos vaikais atvejus (aukas), suteikti reikiamą apsaugą, organizuoti pagalbą laiku.

TMO organizavo teorinius ir praktinius mokymus apie prekybos žmonėmis ir migracijos grėsmes bei iššūkius. Šešiose (6) mokymo sesijose dalyvavo savivaldybių, valstybinių institucijų ir mokymo įstaigų pareigūnai, darbuotojai, dirbantys su migrantais, bei studentai, iš viso – 211 dalyvių. Mokymai vyko Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Šiaulių, Panevėžio, Utenos apskrityse. Prieš tai 3 TMO darbuotojai dalyvavo „ToT“ (Training of Trainers) mokymuose. Paminėtina, kad TMO yra pasirengę vykdyti mokymus ir toliau kitiems subjektams.

Taip pat tobulinta statistinių duomenų rinkimo sistema – Lietuvos teismų informacinė sistema (LITEKO), siekiant automatizuoto duomenų rinkimo.

Analizuojant apžvalgai teikiamą informaciją, pasigendama Kovos su prekyba žmonėmis veiksmų plane²⁵ (toliau – Veiksmų planas) numatytų mokymų specialistams: Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos informacijos apie priemonę Nr. 03.08 „Įgyvendinti nacionalinę pedagoginių darbuotojų kvalifikacijos tobulinimo programą, skirtą gyvenimo įgūdžių mokytojams“ ir Teisingumo ministerijos informacijos apie priemonę Nr. 03.15 „Skatinti valstybės garantuojamą teisinę pagalbą teikiančių advokatų specializaciją dirbti su nukentėjusiais nuo prekybos žmonėmis, siekiant suteikti papildomų žinių, kaip teikti teisinę pagalbą prekybos žmonėmis aukoms“.

Apibendrinus institucijų pateiktą informaciją, darytina išvada, kad kvalifikacijos tobulinimas institucijose vyksta skirtingai ir priklauso nuo institucijų požiūrio į prekybos žmonėmis nusikaltimą (temos prioretizavimo) bei turimų išteklių. Išskirtinos institucijos, kurios mokymus organizuoja kasmet, pvz., Užsienio reikalų ministerija, Lietuvos policija, Valstybės sienos apsaugos tarnyba, Valstybinė vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba, Valstybinė darbo inspekcija ir kt. Taip pat džiugina, kad 2024 m. pirmą kartą buvo organizuoti Migracijos departamento mokymai, kuriuose dalyvavo 500 departamento darbuotojų.

²⁵ Kovos su prekyba žmonėmis 2024–2026 metų veiksmų planas, patvirtintas Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2024 m. liepos 29 d. įsakymu Nr. 1V-474 „Dėl Kovos su prekyba žmonėmis 2024–2026 metų veiksmų plano patvirtinimo“.

Atsižvelgus į tai, kad prekybos žmonėmis nusikaltimo veikimo modelis nuolat kinta, taip pat į tai, kad aukų nustatymas yra viena esminių kovos su prekyba žmonėmis priemonių, rekomenduotina institucijoms ir organizacijoms nuolat organizuoti mokymus nuo prekybos žmonėmis nukentėjusių asmenų nustatymo tema.

Prekybos žmonėmis prevencija

2024 m. Lietuvos institucijos, įstaigos ir organizacijos kovos su prekyba žmonėmis priemonės ir veiksmus organizavo pagal Veiksmų plane numatytas priemones bei veiksmus iš bendrųjų asignavimų arba bendromis atsakingų institucijų ir organizacijų pastangomis, be papildomų lėšų.

Institucijos, kurios 2024 m. vykdė prekybos žmonėmis prevencines priemones: Vidaus reikalų ministerija, Lietuvos policija, Valstybinė darbo inspekcija, Valstybinė vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba, TMO ir Vilniaus „Caritas“.

Toliau lentelėje pateikiama informacija apie institucijų, įstaigų ir organizacijų vykdytą prevenciją, prekybos žmonėmis formas ir tikslinę grupę.

Institucija	Vykdyta veikla	Prekybos žmonėmis forma	Tikslinė grupė
Vidaus reikalų ministerija	Parengti animuoti prevenciniai vaizdo klipai ir išplatinti suinteresuotoms institucijoms, NVO ir Lietuvos savivaldybių administracijoms su raginimu pagal kompetenciją vykdyti prevencines priemones pasinaudojus animuotais vaizdo klipais. ²⁶	Prekyba vaikais, prekyba žmonėmis seksualiniam išnaudojimui, priverstiniam darbui, nusikalstamoms veikoms vykdyti.	Bendro pobūdžio asmenų prevencija ir švietimas.
Apskričių vyriausiųjų policijos komisariatų bendruomenės pareigūnai	Įvykdytos 676 bendrosios prevencijos priemonės: organizuojant susitikimus, renginius ir viešinimą socialiniuose tinkluose.	Visos	Švietimo ir mokslo institucijos. Bendroji prevencija socialinių tinklų lankytojams (pasiekti 21 845 asmenys).

²⁶ VRM animuotus prevencinius filmukus galima rasti: <https://vrm.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/viesasis-saugumas-1/kova-su-prekyba-zmonemis-1/>. Skiltyje – Prevencinė medžiaga prieš prekybą žmonėmis (socialinėms kampanijoms vykdyti).

Policijos virtualūs patruliai	Vykdyta viešosios erdvės stebėseną, rinkta ir vertinta gauta informacija iš asmenų.	Grėsmės elektroninėje erdvėje, susijusios su prekyba žmonėmis.	Socialinių tinklų „Facebook“ ir „Instagram“ vartotojai.
324 policijos pareigūnai, 31 Valstybinės darbo inspekcijos darbuotojas, 2 Valstybės sienos apsaugos tarnybos pareigūnai, nevyriausybinų organizacijų darbuotojai, policijos rėmėjai.	Bendrauta daugiau kaip su 1 300 asmenų, patikrinti 682 asmenų dokumentai, 37 transporto priemonės, 231 ūkio subjektas, lankytasi prekybos centruose, stebėtos autobusų, traukinių stotys, būstai, vietos, kur dirba ar gyvena socialiai pažeidžiami asmenys, ir kt. Tikrinta informacija spaudoje, naujienų interneto svetainėse, skelbimų portaluose, socialiniuose tinkluose ir kitur elektroninėje erdvėje įkelti skelbimai, susiję su darbo pasiūlymais. Tikrintos stovyklų, žemės ūkio veiklą vykdančias įmonės, maitinimo paslaugas teikiančios įmonės, taip pat bendrauta su taksi, pavėžėjimo paslaugas teikiančiais vairuotojais, degalinių, motelių, viešbučių, nakvynės paslaugas teikiančių įstaigų administratoriais ir darbuotojais, kalbinti juose gyvenę asmenys. Prekybos centrų ir grožio salonų darbuotojų prašyta pranešti policijai apie pastebėtus asmenis, kurie galbūt yra išnaudojami elgetavimui. Pareigūnai lankėsi prekybos centrų, autobusų, traukinių stočių prieigose, kitose vietovėse, kur dažniausiai būriuojasi išmaldos prašantys, neturintys nuolatinės gyvenamosios vietos asmenys.	Išnaudojimas priverstinio darbo tikslais vergijos ar panašiomis į vergiją sąlygomis, elgetavimas, seksualinis išnaudojimas.	Lietuvos Respublikos piliečiai (932) ir trečiųjų šalių piliečiai: Ukrainos (152), Uzbekistano (58), Baltarusijos (51), Tadžikistano (37), Kirgizijos (31), Kazachstano (20), Sakartvelo (11), Azerbaidžano (9), Indijos (5) ir kitų šalių.

<p>573 policijos pareigūnai, 4 Valstybės sienos apsaugos tarnybos pareigūnai, 13 savivaldybių ir nevyriausybių organizacijų darbuotojų, taip pat policijos rėmėjai, mokymo įstaigų darbuotojai</p>	<p>Bendrauta su daugiau kaip 1 300 asmenų, patikrinti 165 asmenų dokumentai, 14 transporto priemonių, 294 ūkio subjektai, lankytasi bažnyčių prieigose, prekybos centruose, stebėtos autobusų, traukinių stotys, būstai, vietos, kur dirba ar gyvena socialiai pažeidžiami asmenys, ir kt.</p>	<p>Prekyba žmonėmis seksualiniam išnaudojimui.</p>	<p>Lietuvos Respublikos piliečiai (1 088) ir trečiųjų šalių piliečiai: Ukrainos (92), Baltarusijos (29), Šri Lankos (28), Kirgizijos (26), Kazachstano (9), Uzbekistano (8), Moldovos (8), Tadžikistano (5), Kolumbijos (2), Rusijos (2), Venesuelos (2), Sakartvelo (1).</p>
<p>Valstybinė darbo inspekcija</p>	<p>Atlikti 7032 patikrinimai nelegalaus, nedeklaruoto darbo, nedeklaruotos savarankiškos veiklos ir užsieniečių įdarbinimo ir informavimo tvarkos srityse, kurių metu buvo nustatytas 1 601 asmuo, kuris dirbo nelegaliai ar vykdė nedeklaruotą savarankišką veiklą.</p>	<p>Išnaudojimas priverstinio darbo tikslais vergijos ar panašiomis į vergiją sąlygomis.</p>	<p>Trečiųjų šalių piliečiai. Rizikingiausi sektoriai, susiję su nelegaliu trečiųjų šalių piliečių darbu, yra statybos ir krovinių kelių transporto.</p>
<p>Valstybinės darbo inspekcijos specializuotos kontrolės ir prevencijos grupės prekybos žmonėmis priverstiniam darbui srityje (Vilnius ir Kaunas)</p>	<p>Analizuoti nustatyti galimi priverstinio darbo atvejai, kaupta ir sisteminata informacija, surinkti įrodymai perduoti ikiteisminio tyrimo institucijai. 2024 m. užpildytos 3 nukentėjusio nuo prekybos žmonėmis asmens nustatymo kortelės formos su priedais ir perduotos ikiteisminio tyrimo institucijoms.</p>	<p>Išnaudojimas priverstinio darbo tikslais vergijos ar panašiomis į vergiją sąlygomis.</p>	<p>Trečiųjų šalių piliečiai. Rizikingiausi sektoriai, susiję su nelegaliu trečiųjų šalių piliečių darbu, yra statybos ir krovinių kelių transporto.</p>

Užimtumo tarnyba	Organizuota 70 renginių ir dalytasi informacija socialiniuose tinkluose.	Visos	Bedarbiai asmenys (sudalyvavo 782), Užimtumo tarnybos socialinių tinklų vartotojai.
Panevėžio, Alytaus, Utenos, Vilniaus, Klaipėdos, Marijampolės ir Tauragės apskr., Vilniaus ir Kauno miestų vaiko teisių apsaugos teritoriniai skyriai)	Vykdyta prevencinė ir švietėjiška veikla.	Prekyba vaikais	Atvejo vadybininkai, socialiniai darbuotojai, tarpinstitucinio bendradarbiavimo koordinatoriai, globos centrų bei institucijų ir vaikų dienos centrų, križių centrų darbuotojai.
Vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba	Viešinama informacija apie prekybą vaikais bei galimus pagalbos būdus www.pagalbavaikams.lt interneto svetainėje. Informacija apie prekybą žmonėmis viešinama ir interneto svetainėje www.vaikoteises.lrv.lt ir „Facebook“ paskyroje.	Prekyba vaikais	Nepilnamečiai asmenys
TMO	Sukurta informacinė svetainė pažėdžiamumui ir rizikai įvertinti (lietuvių, anglų, rusų, ukrainiečių kalbomis) www.prekybazmonemis.lt Išdalinti lankstinukai apie prekybos žmonėmis puslapį Lietuvos policijos padaliniams.	Visos	Prekybos žmonėmis aukos arba didesnės rizikos grupės asmenys

TMO	<p>Vykdytos 2 prevencinės viešinimo kampanijos „Prekybos žmonėmis parduotuvė“.²⁷</p> <p>6 mėn. platinti vaizdo įrašai apie prekybos žmonėmis formas ir pagalbą aukoms²⁸ Klaipėdos ir Vilniaus Akropoliuose, Vilniaus CUP parduotuvėje, Vilniaus bei Klaipėdos geležinkelio stotyse.</p>	Visos	<p>Bendro pobūdžio asmenų prevencija ir švietimas: skaitmeninės reklamos vartotojai (50 000 tikslinės auditorijos atstovų). 400 tikslinės auditorijos atstovų, su kuriais buvo palaikomas tiesioginis ryšys (platinami informaciniai lankstinukai). Žiniasklaida (16 nacionalinių ir regioninių žiniasklaidos priemonių, įskaitant naujienų portalus, televiziją ir radiją).</p>
-----	---	-------	--

Vilniaus „Cari-tas“ kartu su Vilniaus II-ojo policijos komisariato bendruomenės pareigūnu	Prevenciniai informaciniai renginiai	Visos	Nakvynės namų gyventojai, Respublikinio priklausomybės ligų centro pacientai (20 klausytojų), vaikų dienos centrai (45 vaikai).
---	--------------------------------------	-------	---

8 lentelė. Institucijų, įstaigų ir organizacijų vykdytos prevencinės priemonės, prekybos žmonėmis formos ir tikslinė grupė.

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad šiuo metu prevencinės priemonės vykdomos pagal kiekvienos institucijos kompetenciją ir galimybes, nėra išankstinio pasiskirstymo, kas ir kokias pažeidžiamų asmenų grupes informuos apie prekybos žmonėmis pavojus. Pavyzdžiui, Švietimo,

²⁷ Viešinimo kampanijos „Prekybos žmonėmis parduotuvė“: <https://lithuania.iom.int/lt/news/sostineje-atidaryta-prekybos-zmonemis-parduotuve-siekia-atkreipti-demesi-i-problema-ir-suteikti-pagalba-aukoms-ir>
<https://www.facebook.com/share/v/18TXoDxKJj/>.

²⁸ Klipas apie prekybos žmonėmis būdus, pagalbą: <https://www.youtube.com/watch?v=WDEAU3UYWmk>.

mokslo ir sporto ministerija yra parengusi 116 specialistų²⁹ prekybos žmonėmis bei patyčių ir smurto prevencijos srityse, kurie įgijo susistemintų ir kompleksinių žinių, praktinių įgūdžių bei kitų reikalingų kompetencijų prekybos žmonėmis ir patyčių bei smurto prevencijos srityse. Šie specialistai geba konsultuoti, teikti metodinę pagalbą kolegoms, suinteresuotoms asmenų grupėms minėtose srityse. **Rekomenduotina Švietimo, mokslo ir sporto ministerijai stiprinti prevencinį švietimą mokyklose ir aktyviau koordinuoti 116 specialistų, konsultuojančių prekybos žmonėmis bei patyčių ir smurto prevencijos klausimais vykdomą veiklą.** Nevyriausybinių organizacijų duomenimis, jos taip pat yra kviečiamos į švietimo įstaigas dėstyti prekybos žmonėmis prevencijos paskaitas. Iš lentelėje pateiktos informacijos matyti, kad policijos pareigūnai taip pat vykdo prevenciją švietimo įstaigose. Atitinkamai, nėra iki galo aišku, kokia yra Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos specialistų funkcija, kodėl apie juos nežino švietimo įstaigos, o nevyriausybinės organizacijos organizuoja prevencines paskaitas iš savo turimų lėšų.

Atsižvelgus į tai, kad prekyba žmonėmis yra latentinis nusikaltimas, rekomenduotina apvarstyti galimybę inicijuoti Kovos su prekyba žmonėmis įstatymo parengimą, kuris ne tik praplėstų prevencinių priemonių spektrą, bet ir paskatintų tikslingą lėšų skyrimą kovos su prekyba žmonėmis sričiai, aiškiai ir išsamiai numatytų kiekvienos iš institucijų funkcijas ir įsipareigojimus. Tuo pačiu, šis įstatymas galėtų patikslinti pagalbos galėjusiems nukentėti ar nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis teikimą, apmąstymo ir apsisprendimo laikotarpio suteikimo tvarką, tarpinstitucinį bendradarbiavimą, savivaldybių funkcijas bei nacionalinį ir tarptautinį aukų nukreipimo pagalbai mechanizmus. Alternatyviai šie aspektai turėtų būti integruoti į atskirus įstatymus (Pagalbos nuo nusikalstamos veikos nukentėjusiems asmenims įstatymas, Įstatymas dėl užsieniečių teisinės padėties, rengiamas Nusikaltimų ir kitų teisės pažeidimų prevencijos įstatymas).

Tarpinstitucinis ir tarptautinis bendradarbiavimas

2024 m. liepos 29 d. buvo patvirtintas trečiasis Veiksmų planas. Jis skirtas užtikrinti Lietuvos pažangą kovoje su prekyba žmonėmis: gerinant nukentėjusių ar galėjusių nukentėti nuo prekybos žmonėmis asmenų nukreipimą pagalbai, stiprinant specialistų gebėjimus atpažinti prekybos žmonėmis aukas, efektyvinant baudžiamąjį persekiojimą, taikant į tikslines

²⁹ Interneto nuoroda: <https://www.nsa.smm.lt/wp-content/uploads/2020/12/Prekybos-zmonemis-prevencijos-konsultantai.pdf>.

grupės orientuotas prevencines priemones, užtikrinant tarpinstitucinį ir tarpsektorinį bendradarbiavimą koordinuojant bendrus veiksmus. Plane numatyta 60 priemonių, jis yra suskirstytas į 4 pagrindines dalis: 1) priemonės, skirtos stiprinti kovą su prekyba žmonėmis bendradarbiaujant tarpinstituciniu ir tarptautiniu lygmenimis (17 priemonių); 2) priemonės, skirtos didinti teisėsaugos pareigūnų, prokurorų, teisėjų gebėjimą atpažinti prekybos žmonėmis atvejus ir efektyviai vykdyti baudžiamąjį persekiojimą (9 priemonės); 3) priemonės, skirtos gerinti specialistų gebėjimus laiku ir tinkamai atpažinti prekybos žmonėmis aukas bei, atliepiant aukų poreikius, nukreipti ir suteikti tinkamą pagalbą (21 priemonė); 4) priemonės, skirtos užtikrinti veiksmingą prevencinių priemonių prieš prekybą žmonėmis įgyvendinimą (13 priemonių). **Vidaus reikalų ministerijai rekomenduotina atlikti Veiksmų plano 2024 m. tikslų, veiklų ir priemonių vertinimą bei jo įgyvendinimo rezultatus aptarti Kovos su prekybą žmonėmis koordinavimo komisijoje bei paviėšinti tinklalapyje.**

Pažymėtina, kad 2024 m. Kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo komisijos posėdžių organizuota nebuvo, nors Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2016 m. rugpjūčio 11 d. nutarimo Nr. 785 „Dėl kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo“ 3.1 papunktis nurodo, kad minėtoji komisija renkasi ne rečiau, kaip kartą per 6 mėnesius. *Taip pat atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad naujausioje šio nutarimo redakcijoje (galiojanti nuo 2024 m. balandžio 23 d.) įpareigojimo komisijai rinktis bent kartą per 6 mėn. neliko. Šis pokytis kelia grėsmę kovos su prekyba žmonėmis sričiai tapti dar mažiau matoma tarp kitų Vidaus reikalų ministerijos kuruojamų sričių ir išnykti iš kitų institucijų darbotvarkių.* **Rekomenduotina grąžinti buvusį reglamentavimą, kuriame buvo numatytas minėtos komisijos susitikimų dažnumas.**

Generalinėje prokuratūroje įvyko 12 susitikimų su suinteresuotų valstybės institucijų, ministerijų, ikiteisminio tyrimo įstaigų, nevyriausybinų organizacijų atstovais. Jų metu buvo svarstoma ir diskutuojama dėl generalinio prokuroro, vidaus reikalų ministro ir socialinės apsaugos ir darbo ministro 2015 m. gruodžio 17 d. įsakymu Nr. I-327/1V-1015/A1-758 patvirtintų Prekybos žmonėmis aukų nustatymo, ikiteisminio tyrimo ir tarpinstitucinio bendradarbiavimo rekomendacijų pakeitimo projekto, siekiant iš esmės peržiūrėti jau 10 metų galiojančias nuostatas ir jas atnaujinti.

Generalinė prokuratūra taip pat pradėjo rengti naujas metodines rekomendacijas dėl prekybos žmonėmis ikiteisminio tyrimo atlikimo ir jo organizavimo. Be to, 2024 m. pabaigoje Generalinė prokuratūra organizavo tarpinstitucinį pasitarimą, kuriame dalyvavo Generalinės prokuratūros ir apygardų prokuratūrų prokurorai, atstovai iš Valstybinės mokesčių inspekcijos, Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (toliau – „Sodra“), Valstybinės darbo inspekcijos, Lietuvos kriminalinės policijos

biuro, Užimtumo tarnybos, Migracijos departamento. Pasitarimo metu svarstyta ikiteisminių tyrimų, susijusių su užsieniečių įdarbinimu logistikos sektoriuje, problematika, aptartos tarpinstitucinio bendradarbiavimo spragos. Pasitarime dalyvavę įvairių institucijų atstovai pasidalino reikšminga informacija ir savo įžvalgomis apie galiojantį teisinį reglamentavimą darbo santykių, užsieniečių teisinės padėties srityje bei jo netobulumus, taip pat pastebimas problemas dėl ilgų nedraudžiamųjų laikotarpių įdarbintiems užsieniečiams, dienpinigių, realaus darbo užmokesčio slėpimo ar nemokėjimo, išieškojimo iš užsieniečių. Pasitarimo metu nutarta parengti lankstinukus, pritaikytus atvykusiems įsidarbinti transporto sektoriuje užsieniečiams, su informacija jų kalbomis apie jų teises ir pagalbos galimybes. Taip pat nutarta, kad „Sodra“ ir Migracijos departamentas sudarys rizikingų darbdavių sąrašą. Atsakingos institucijos praneš apie nukentėjusiuosius Migracijos departamentui, kad nebūtų naikinamas jų leidimas gyventi, taip pat apie nustatytus migrantų skundus, kuriems nesuteiktas žadėtas darbas. Taip pat institucijos tarpusavyje pasidalins teisėkūros iniciatyvomis.

Valstybinė darbo inspekcija kartu su Asociacija aptarė bendradarbiavimo gaires, informacijos keitimosi aplinkybes. Be to, bendradarbiauta su KOPŽI, pasidalinant bendra informacija. Iš KOPŽI gauti informacinio pobūdžio lankstinukai darbo inspektorių patikrinimų metu dalijami asmenims, kurie gali tapti nusikaltimų aukomis. Specializuotų kovos su prekyba žmonėmis priverstiniam darbui inspektorių grupių veikla Vilniaus ir Kauno skyriuose ne tik užtikrina specializuotų specialistų buvimą didžiausiuose miestuose, bet ir padeda ikiteisminio tyrimo tyrėjams, nevyriausybinų organizacijų atstovams lengviau bendrauti su specializuotais inspektoriais. Taip pat ši praktika yra ne kartą įvardyta kaip gerasis pavyzdys ES, Tarpautinės darbo organizacijos ir kitų organizacijų atstovų.

Asociacija organizavo Vilniaus apskrities institucijų ir organizacijų susitikimą, skirtą aptarti prekybos žmonėmis aukoms teikiamos pagalbos vietoje aktualijas ir prekybos žmonėmis prevencijos poreikius bei galimybes, efektyvų tarpinstitucinį bendradarbiavimą, nukreipiant prekybos žmonėmis aukas ir teikiant joms pagalbą.

Pabėgėlių priėmimo centras organizavo nuotolinį susitikimą, kurio vienas iš tikslų buvo spręsti nelydimų nepilnamečių pasišalinimo iš Pabėgėlių priėmimo centro priežastis ir rizikas. 2024 m. sumažėjus nelydimų nepilnamečių antrinei migracijai, pasišalinimo srautai iš Pabėgėlių priėmimo centro išnyko. Paminėtina, kad nuo 2025 m. sausio 1 d. Pabėgėlių priėmimo centras pakeitė pavadinimą į Priėmimo ir integracijos agentūrą.

Vidaus reikalų ministerija kartu su Baltijos jūros valstybių tarybos (toliau – BJVT) sekretariatu organizavo nuotolinę apskritojo stalo diskusiją tema „Prostitucija ir prekyba žmonėmis

seksualiniam išnaudojimui Baltijos jūros regione“. BJVT įgyvendina tarptautinį projektą „PEX-BSR“, kurio metu bus parengta ataskaita, apžvelgianti su prekyba žmonėmis seksualiniam išnaudojimui Baltijos jūros regione susijusius pokyčius, tendencijas, iššūkius ir gerąją praktiką. Ataskaitoje taip pat atskiras dėmesys bus skirtas prekybos žmonėmis paklausos įvertinimui, LGTBQIA+ ir jaunimo klausimams. Aptartos temos: šalies pokyčiai, susiję su prekyba žmonėmis seksualinio išnaudojimo tikslais; prekybos žmonėmis srityje atsirandanti dinamika ir modeliai; nacionalinė ir tarptautinė politika bei teisės aktai; pagalbos nukentėjusiems asmenims prieinamumas, aukų teisės ir teisių gynimo priemonės; iššūkiai su kuriais susiduriama, pvz., aukų atpažinimas, teisiniai iššūkiai, ikiteisminiai tyrimai, apkaltinamieji nuosprendžiai; geriausios nacionalinės praktikos, susijusios su pagalba, nusikaltimų prevencija, aukų identifikavimu ir kt.

Lietuvos prokuratūros atstovas dalyvauja Eurojusto specializuoto kovos su prekyba žmonėmis tinklo veikloje (THB Focus Group). Šio tinklo tikslas – suburti specializuotus prokurorus ir ikiteisminio tyrimo teisėjus iš ES valstybių narių, trečiųjų šalių, Eurojusto, Europos Komisijos, Europolo, Europos daugiadalykės kovos su nusikalstamomis grėsmėmis platformos (EMPACT) ir privataus sektoriaus atstovus. Šio tinklo dalyviai keičiasi nuomonėmis, patirtimi ir geriausia praktika, tiriant sudėtingas prekybos žmonėmis bylas. Tinklo veikloje taip pat organizuojamos platesnės diskusijos dviejose darbo grupėse: apie prekybą žmonėmis seksualinio išnaudojimo forma ir išnaudojimą priverstiniam darbui. Dalyvavimas specializuoto kovos su prekybos žmonėmis tinklo veikloje prisidės prie baudžiamojo persekiojimo gerinimo, tarpvalstybinio bendradarbiavimo stiprinimo.

VšĮ „Pinigų plovimo prevencijos kompetencijų centras“ ir tarptautinė Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacija (ESBO) organizavo dviejų dienų apskritojo stalo diskusijas apie prekybos žmonėmis rizikas ir finansinės žvalgybos vaidmenį Lietuvoje.

Tarptautinė migracijos organizacija Lenkijoje subūrė suinteresuotąsias šalis ir TMO šalių biurus į pagrindinį regioninį apskritojo stalo renginį, skirtą kovai su prekyba žmonėmis ir išnaudojimu, susijusiu su karu Ukrainoje. Renginio tikslas buvo ištirti regioninio atsako į krizes pamokas, siekiant sustiprinti kovos su prekyba žmonėmis pastangas karo Ukrainoje kontekste. Aptarti duomenys, tyrimai ir įgytos pamokos, nustatytos geriausios prekybos žmonėmis prevencijos praktikos, aptartos praktinės veiklos gairės, siekiant pagerinti prekybą žmonėmis išgyvenusių asmenų ir kitų asmenų, kuriems gresia pavojus, identifikavimą, nukreipimą, daugiausia dėmesio skiriant teisėms ir apsaugos poreikiams. Sutarta remti veiksmingus ir koordinuotus partnerių, dalyvaujančių kovojant su prekyba žmonėmis, veiksmus šalies ir regionų lygiu.

Europos migracijos tinklas, kuriame Lietuvai atstovauja TMO, išleido tyrimą „ES politikos, kuria siekiama užkirsti kelią prekybai žmonėmis, kovoti su ja ir apsaugoti šio nusikaltimo aukas, tarptautinis aspektas“, prie kurio rengimo prisidėjo ir TMO.

Savivaldybių pastangos kovoje su prekyba žmonėmis

2024 m. informaciją apie prekybos žmonėmis (ne)vykdomas veiklas ir priemones apžvalgai pateikė visos Lietuvos savivaldybės. Iš jų 21 savivaldybė nurodė, kad informacijos apie prekybą žmonėmis savo savivaldybėje neturi.³⁰

Likusios savivaldybės³¹ informavo, kad vykdo bent vieną iš kovos su prekyba žmonėmis veiklų ar priemonių. Toliau pateikiama išsamesnė informacija apie savivaldybėse vykdomas priemones bei veiksmus prieš prekybą žmonėmis.

Prevencinės priemonės prieš prekybą žmonėmis savivaldybėse

2024 m. 33 Lietuvos savivaldybėse³² buvo vykdytos įvairios prevencinės priemonės prieš prekybą žmonėmis:

- informacijos ir informacinių skelbimų sklaida savivaldybės gyventojams;
- paskaitų-diskusijų ir pokalbių organizavimas;
- klasės valandėlės ir mokinių ugdymo programos, susitikimai su policijos pareigūnais;
- vaizdo įrašų ar filmų demonstravimas, vaizdo klipų rodymas reklaminiuose stenduose;
- renginiai, skirti Tarptautinei kovos su prekyba žmonėmis dienai paminėti.

³⁰ Savivaldybės, atsiuntusios raštus, kad informacijos apie prekybą žmonėmis savo savivaldybėje neturi: Alytaus miesto, Alytaus r., Ignalinos r., Jurbarko r., Kazlų Rūdos, Kelmės r., Kretingos r., Marijampolės, Molėtų r., Neringos, Pagėgių, Pakruojo r., Radviliškio r., Rietavo, Skuodo r., Šiaulių r., Tauragės r., Ukmergės r., Varėnos r., Vilniaus r., Zarasų r.

³¹ Akmenės r., Anykščių r., Birštono, Biržų r., Druskininkų, Elektrėnų, Jonavos r., Joniškio r., Kaišiadorių r., Kalvarijos, Kauno, Kauno r., Kėdainių r., Klaipėdos, Klaipėdos r., Kupiškio r., Lazdijų r., Mažeikių r., Panevėžio, Panevėžio r., Pasvalio r., Plungės r., Prienų r., Raseinių r., Šakių r., Šalčininkų r., Šiaulių, Švenčionių r., Telšių r., Trakų r., Utenos r., Vilkaviškio r., Vilniaus, Visagino, Palangos, Rokiškio r., Šilalės r., Šilutės r., Širvintų r.

³² Akmenės r., Birštono, Druskininkų, Jonavos r., Joniškio r., Kaišiadorių r., Kalvarijos, Kauno, Kauno r., Kėdainių r., Klaipėdos, Klaipėdos r., Kupiškio r., Lazdijų r., Mažeikių r., Panevėžio, Panevėžio r., Pasvalio r., Plungės r., Prienų r., Raseinių r., Šakių r., Šalčininkų r., Šiaulių, Švenčionių r., Telšių r., Trakų r., Utenos r., Vilkaviškio r., Vilniaus, Visagino, Rokiškio r., Šilalės r., Širvintų r.

Organizuodamos prekybos žmonėmis prevenciją, savivaldybės įgyvendino prevencines priemones, orientuotas į įvairias tikslines asmenų grupes: asmenis, teikiančius socialines paslaugas; socialinius darbuotojus – pasitarimų metu; laikino apgyvendinimo paslaugų gavėjus; krizių centro lankytojus; pagalbos šeimai namuose gavėjus; vietos bendruomenę – kaimo bendruomenių sueigose, rajonų seniūnijose; plačiąją visuomenę – per informaciją socialiniuose tinkluose, savivaldybių tinklalapiuose, socialinių akcijų metu, mobiliojo socialinio darbo gatvėse metu.

Išsami informacija apie savivaldybių vykdytas priemones ir veiksmus prekybos žmonėmis prevencijos srityje pateikta apžvalgos 1 priede.

Kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo komisijos savivaldybėse

2024 m. apie Kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo komisijų veiklą informavo tik 5 Lietuvos savivaldybės: Kaišiadorių r., Kauno miesto, Raseinių r., Utenos r. ir Šilutės r.

Savivaldybės informavo, kad veikiančios kovos su prekyba žmonėmis komisijos vykdo šias veiklas: aptaria praeitų metų veiklą, nustato kitų metų prioritetus, sudaro veiksmų planus, siekiant gerinti aukų nustatymą, vykdo tęstinius kvalifikacijos tobulinimosi renginius specialistams, organizuojam švietimą ir prevencines priemones pažeidžiamoms asmenų grupėms. Komisijų veikla viešinama savivaldybių puslapiuose.

Išsamesnė informacija apie savivaldybių kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo komisijų veiklą pateikta 2 priede.

Specialistų kvalifikacijos tobulinimas

2024 m. kvalifikaciją prekybos žmonėmis tema tobulino 13 savivaldybių specialistai: Akmenės r., Elektrėnų, Jonavos r., Kaišiadorių r., Kauno m., Mažeikių r., Raseinių r. Šakių r., Šalčininkų r., Trakų r., Vilniaus m., Palangos m., Širvintų r. savivaldybių. Savivaldybės, organizuodamos mokymus prekybos žmonėmis tema, pasitelkia nevyriausybinę organizacijų (VšĮ Klaipėdos psichologinės ir socialinės pagalbos centro, Dingusių žmonių šeimų paramos centro, Kovos su prekyba žmonėmis ir išnaudojimu centro) specialistus, teisėsaugos pareigūnus ir kitus specialistus. Išsamesnė informacija apie savivaldybių kvalifikacijos tobulinimą pateikta 3 priede.

Kompleksinė pagalba prekybos žmonėmis aukoms

2024 m. kompleksinę pagalbą prekybos žmonėmis aukoms organizavo 11 savivaldybių: Kaišiadorių r., Kauno m., Kauno r., Klaipėdos m., Kupiškio r., Panevėžio m., Prienų r., Šiaulių m., Utenos r., Druskininkų, Kėdainių r.

Savivaldybės organizavo psichologinės ir teisinės pagalbos teikimą, tarpininkavimo dėl medicininės sveikatos priežiūros, socialinių įgūdžių ugdymo, palaikymo ir atkūrimo, laikino apnakvindinimo paslaugų, tarpininkavo dėl globos ar tvarkant dokumentus, taikant galimai nukentėjusio asmens šeimai atvejo vadybos procesus.

Išsamesnė informacija apie pagalbos priemonių organizavimą nukentėjusiems ir galėjusiems nukentėti nuo prekybos žmonėmis asmenims pateikta 4 priede.

Apibendrinus savivaldybių pateiktus duomenis, pastebėtina, kad gerokai sumažėjo savivaldybių kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo komisijų skaičius savivaldybėse (anksčiau buvo 18, liko – 5 savivaldybėse). Be to, mažiau nei pusė savivaldybių vykdo prevencinę veiklą. Yra savivaldybių, bendradarbiaujančių su nevyriausybinėmis organizacijomis ar teisėsauga organizuojant specialistų kvalifikacijos kėlimą, tačiau šių savivaldybių skaičius taip pat nėra didelis. Trečdalyje savivaldybių nevykdomi jokie kovos su prekyba žmonėmis veiksmai, nurodoma, jog jos neturi jokios informacijos šioje srityje.

Siekiant stiprinti savivaldybių veiklą kovoje prieš prekybą žmonėmis, svarstytinas šios veiklos teisinio reguliavimo įtvirtinimas. Deja, šiuo metu kovos su prekyba žmonėmis savivaldybėse veiklos ir priemonės vykdomos savo iniciatyva arba Vidaus reikalų ministerijai rekomendavus, tačiau niekur nėra įtvirtinta pareiga siekti kovos su prekyba žmonėmis prevencijos ar nuolat kelti kvalifikaciją šioje srityje, kad specialistai mokėtų teikti pagalbą ar atpažinti galimas prekybos žmonėmis aukas.³³

Galimos prekybos žmonėmis tendencijos ateityje

Toliau pateikiama informacija apie tai, kokias tendencijas prekybos žmonėmis srityje įžvelgia įvairios valstybinės institucijos, įstaigos ir organizacijos.

³³ Gairės savivaldybėms. Kovos su prekyba žmonėmis stiprinimas savivaldybėse. Interneto nuoroda: https://vrm.lrv.lt/uploads/vrm/documents/files/LT_versija/Viesasis_saugumas/Prekyba_zmonemis/Gaires%20savivaldybems_STROM%20projektas.pdf.

Užsienio reikalų
ministerija

Vienas svarbiausių veiksnių, keičiantis prekybos žmonėmis tendencijas – technologijų plėtra. Dirbtinis intelektas jau dabar naudojamas automatizuojant verbavimo procesus, kuriant itin tikroviškus darbo pasiūlymus ir manipuliuojant pažeidžiamais asmenimis socialinėse platformose. Nusikaltėliai išnaudoja legaliai atrodančius darbo skelbimus ir fiktyvius įdarbinimo modelius, kurie tampa pagrindiniu išnaudojimo įrankiu. Ateityje dirbtinio intelekto įrankiai taps dar sudėtingesni ir sunkiau atpažįstami, o tai sukurs naujus iššūkius tiek teisėsaugos institucijoms, tiek prevencijos priemonėms.

Karai, klimato krizė ir ekonominiai sunkumai skatina migracijos srautus, o migrantai ir pabėgėliai tampa ypač pažeidžiami prekybos žmonėmis schemose. Nusikalstamos grupuotės naudojasi jų saugesnio gyvenimo paieškomis, siūlydamos fiktyvią pagalbą mainais į išnaudojimą.

Atsižvelgiant į šias tendencijas, būtina stiprinti tarptautinį bendradarbiavimą ir prevencines priemones, ypač diasporoje, kur Lietuvos piliečiai gali susidurti su padidėjusia rizika. Svarbus vaidmuo čia tenka ir nevyriausybiniams organizacijoms, teikiančioms pagalbą nukentėjusiems asmenims bei Lietuvos Respublikos institucijoms, vykdančioms prevenciją ir informacines kampanijas.

Vidaus reikalų
ministerija

Augant pigios darbo jėgos paklausai statybų, žemės ūkio, logistikos ir kituose sektoriuose, auga prekybos žmonėmis priverstiniam darbui grėsmė asmenims iš trečiųjų šalių, pvz., Kirgistano, Kazachstano, Tadžikistano ir kt., nes Lietuvos piliečiai atsisako dirbti Lietuvos žmonėse dėl nežmogiškų sąlygų, neproporcingų baudų už tariamus nusižengimus ir laiku nemokamo atlygio bei vyksta dirbti tą patį darbą į kitas ES šalis, pvz., Vokietiją. Tokiu būdu patys tampa pažeidžiamais ir gali tapti prekybos žmonėmis aukomis, o šiems išvykus, lieka nekontroliuojama terpė Lietuvoje, kurią bandoma užpildyti pigia darbo jėga iš trečiųjų šalių. Rizikos grupės: trečiųjų šalių piliečiai, (ne)turintys leidimų laikinai gyventi Lietuvoje.

Toliau besitęsiant neprognozuojamai geopolitinei situacijai dėl karo Ukrainoje, išlieka aktuali Ukrainos piliečių išnaudojimo grėsmė prekybai žmonėmis Lietuvoje (seksualiniam išnaudojimui (prostitucijai), priverstiniam darbui ir nelegaliam įvaikinimui). Ypatingą grėsmę kelia ne Lietuvos

prekeiviai žmonėmis, o Ukrainos organizuotų nusikalstamų tinklų veikla. Rizikos grupės: jaunos moterys ir nepilnamečiai.

Europolo duomenimis, jau šiuo metu ES vyksta aktyvus nepilnamečių veravimas (angl. local street dealers) išnaudojimui kriminaliniuose tinkluose, siekiant išvengti baudžiamojo proceso ir bausmių.

Šio pobūdžio nepilnamečių išnaudojimas prekybai žmonėmis nusikalstamosioms veikoms (vagystėms, psichotropinių medžiagų pardavimui) turi perspektyvų išaugti ir Lietuvoje. Rizikos grupės: vaikai, kurie auga socialinę riziką patiriančiose, socialiai pažeidžiamose šeimose; socialinę riziką patiriantys vaikai: vaikai, kurie vaikšto, elgetauja, nelanko mokyklos ar turi elgesio problemų mokykloje, bėga iš namų, piktnaudžiauja alkoholiu, narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis, yra priklausomi nuo azartinių žaidimų, yra įsitraukę ar linkę įsitraukti į nusikalstamą veiką, yra patyrę ar gali patirti psichologinę, fizinę ar seksualinę prievartą, smurtą šeimoje ir dėl šių priežasčių jų galimybės ugdytis ir dalyvauti visuomenės gyvenime yra ribotos; be tėvų globos likę vaikai, nelydimi nepilnamečiai užsieniečiai.

Toliau besivystant politiniams neramumams dėl karo Ukrainoje, auga Lietuvos piliečių migracijos tikimybė į kitas ES šalis, pvz., Ispaniją, kur kyla prekybos žmonėmis grėsmės dėl priverstinio darbo, seksualinio išnaudojimo ir nusikalstamų veikų vykdymo. Rizikos grupės: asmenys ieškantys darbo, turintys elgesio ir sveikatos sutrikimų, stokojantys socialinių jėgų, menko išsilavinimo, nemokantys tos šalies, į kurią vyksta, kalbos.

Policijos departamentas

Pagrindinės išnaudojimo formos: asmenys išnaudojami darbui vergijos ar panašiomis į vergiją sąlygomis, seksualinėms paslaugoms teikti, nusikaltimams daryti. Asmenys tokių nusikaltimų aukomis dažniausiai tampa, kai yra pasinaudojama jų socialiniu pažeidžiamumu, taikant apgaulę ar šantažą. Išlieka tendencijos dėl ryšio priemonių ir interneto naudojimo (tinklalapiai, socialinių pokalbių svetainės ir programėlės).

Valstybinė darbo inspekcija

Vis dar aktuali tendencija, kuri susijusi su prasidėjusiu karu Ukrainoje, kuomet [ne maža dalis] Ukrainos piliečių išvyko į Ukrainą, todėl laisvą rinką pradėjo užpildyti vis daugiau darbininkų iš kitų buvusių Sovietų Sąjungos šalių, tokių kaip Baltarusija, Tadžikistanas, Uzbekistanas, Kazachstanas ir pan., kurie atvyksta į Lietuvą uždariauti transporto, statybų, gamybos, žemės ūkio ir kituose sektoriuose. Jie nekalba valstybine

kalba, nežino savo teisių, nepasitiki valdžios institucijomis, todėl yra socialiai pažeidžiami ir, tikėtina, gali tapti lengvu grobiu nesąžiningiems darbdaviams ir prekeiviams žmonėms. Pažymėtina, kad tokie užsieniečiai paprastai nelaiko savęs prekybos žmonėmis priverstiniam darbui aukomis, o save identifikuoja kaip asmenis, su kuriais darbdavys neatsiskaitė, ar buvo pažeistos kitos jų darbo teisės.

Transporto sektoriuje, kuriame daugiausia dirba užsieniečiai, dažniausiai pasireiškianti pažeidimo forma – nežymimas dirbtas darbo laikas, neapskaitomas viršvalandinis ir naktinis darbas, darbai organizuojami poilsio dienomis, neįforminant to nustatyta tvarka, nesilaikoma darbo ir poilsio laiko reikalavimų, netinkamai įforminamos darbo sutarties sąlygos, darbuotojai tariamai išleidžiami jų prašymu nemokamų atostogų, tuo pačiu neapmokama darbuotojui už darbą bei nesumokami nustatyti mokesčiai. Taip pat dažnai nustatoma fiktyvaus darbuotojų komandiravimo atveju, kuomet Lietuvos darbdaviai sudaro fiktyvias paslaugų sutartis su trečiųjų šalių žmonėmis, nors realiai naudos gavėjai ir organizatoriai yra patys Lietuvos darbdaviai.

Neoficialiai užsienio šalių piliečiai, dirbę Lietuvos įmonėse, pasisako, kad yra jiems grasinama, todėl jie bijo kreiptis į Lietuvos valstybines institucijas, išvyksta atgal į savo šalį, o darbdavių iniciatyva jiems panaikinami teisėto buvimo dokumentai, kas taip pat apsunkina jų galimybes ginti savo teises institucijose.

Užimtumo tarnyba

Ateityje Užimtumo tarnyba gali susidurti su prekybos žmonėmis aukų įtraukimo į darbo rinką iššūkiais, nes dėl migracijos, skurdo ir socialinių problemų gali padidėti pažeidžiamų asmenų skaičius. Todėl svarbu stiprinti bendradarbiavimą su kitomis institucijomis, siekiant užtikrinti, kad prekybos žmonėmis aukoms būtų suteiktos tinkamos darbo galimybės ir parama jų integracijai į darbo rinką.

Valstybinė vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba

Tikėtina, kad dėl besitęsiančio karo Ukrainoje, tiek dėl migracijos srautų, dėl didėjančių civilių aukų skaičiaus Ukrainoje daug vaikų gali likti be tėvų, giminaičių ir (ar) globėjų, todėl manytina, kad migracija, įskaitant ir nelydimų nepilnamečių ne tik iš Ukrainos, bet ir kitų šalių į Lietuvą ir kitas Europos šalis išliks pakankamai didelė, dėl kurios gali kilti prekybos žmonėmis atvejų skaičius. Per 2024 m. Tarnyboje gauta informacija apie 226

(duomenys nėra galutiniai) nustatytus nelydimus nepilnamečius iš Ukrainos.

Tarnybos nuomone, internetinės platformos, socialiniai tinklai ir kitos skaitmeninės priemonės vis dažniau naudojamos siekiant verbuoti, paveikti ir išnaudoti žmones. Skaitmeninė erdvė tapo pavojaus vieta seksualiniam išnaudojimui, kuri leidžia prekeiviams veikti anonimiškai, naudoti psichologinį šantažą, grasinimus, greičiau pasiekti pažeidžiamas aukas visame pasaulyje.

Nevienodas teisinis reglamentavimas ir skirtinga šalių praktika gali sukelti sunkumų identifikuojant galimas prekybos žmonėmis aukas ir nusikaltimus, pavyzdžiui, kai vaikas gimęs per surogatinę motinystę.

Vilniaus „Caritas“

Stebimas užsieniečių išnaudojimo darbei vergiškomis sąlygomis Lietuvoje didėjimas.

Klaipėdos socialinės ir psichologinės pagalbos centras

Prekyba žmonėmis nuolat kinta ir prisitaiko prie pasaulinių, ekonominių bei technologinių pokyčių. Viena iš pagrindinių ateities tendencijų – didėjantis internetinių verbavimo metodų naudojimas. Socialiniai tinklai, darbo skelbimų platformos ir pažinčių svetainės tampa pagrindinėmis priemonėmis nukentėjusiems pritraukti, o nusikaltėliai vis dažniau naudosis anonimiškumą užtikrinančiomis technologijomis, tokiomis kaip šifruotos žinutės ar kriptovaliutos. Be to, dirbtinis intelektas ir *deepfake* technologijos gali būti naudojamos kuriant netikrus darbo pasiūlymus, klastojant tapatybės dokumentus ar manipuluojant žmonių asmenine informacija. Kinta ir išnaudojimo formos – išnaudojimas darbo tikslais tampa vis dažnesnis, nei seksualinis išnaudojimas. Ekonominės krizės ir migracijos augimas skatina pigios darbo jėgos paklausą, o tai reiškia, kad vis daugiau žmonių gali būti išnaudojami nelegaliuose darbuose. Ypač pažeidžiamos tampa namų ūkio ir slaugos sektoriaus darbuotojos, nes senstančiose visuomenėse didėja nelegalaus darbo poreikis. Taip pat galima tikėtis, kad daugės priverstinių santuokų ir „sutartinio“ sugyvenimo atveju, kai moterys ir vaikai bus verčiami santykius mainyti į tariamą apsaugą ar finansinę paramą.

Geopolitiniai ir ekonominiai veiksniai dar labiau gilina problemą. Karas ir klimato krizės skatina migraciją, todėl priverstiniai migrantai tampa leng-

vais prekybos žmonėmis aukų taikiniais dėl savo pažeidžiamumo ir ribotos teisinės apsaugos. Nusikalstamos grupuotės išnaudoja silpnas teises sistemas, veikdamos tarptautiniu mastu per fiktyvias darbo agentūras ar vizų programas. Gilėjanti socialinė nelygybė taip pat didina prekybos žmonėmis riziką – ekonominių sunkumų akivaizdoje žmonės tampa labiau linkę sutikti su bet kokių darbo pasiūlymu, net jei jis yra išnaudojantis.

Prekybos žmonėmis tinklai nuolat prisitaiko prie teisinių sistemų, ieškodami būdų išvengti atsakomybės. Jie gali naudotis teisinių sistemų spragomis, kurdami fiktyvias įdarbinimo schemas ar išnaudodami žmones per, iš pažiūros, legalius darbo santykius. Be to, išnaudojimas vis dažniau vyksta šalies viduje, o ne per tarptautinius tinklus, todėl nukentėjusiųjų nustatymas tampa dar sudėtingesnis.

Ateityje kovojant su prekyba žmonėmis vis svarbesnės taps skaitmeninės prevencijos priemonės. Dirbtinis intelektas ir duomenų analizė gali būti naudojami prekybos žmonėmis modeliams atpažinti, stebėti įtartinas interneto svetaines ir užkirsti kelią verbavimui. Tarptautinis bendradarbiavimas taps būtinybe – privaloma stiprinti kovą su prekyba žmonėmis per bendras teises iniciatyvas, keitimąsi duomenimis ir koordinuotus teisėsaugos veiksmus. Taip pat turėtų keistis ir nukentėjusiųjų apsaugos modeliai, vis daugiau dėmesio skiriant ilgalaikėms reintegracijos programoms, kurios padės įsidarbinti, gauti psichologinę pagalbą ir užtikrinti saugų būstą.

Prekyba žmonėmis tampa vis labiau nematoma, pereidama į skaitmeninę erdvę ir teisėtai atrodančius mechanizmus. Didžiausi iššūkiai yra nusikaltėlių gebėjimas greitai prisitaikyti prie naujų technologijų ir nukentėjusiųjų stigmatizacija, kuri trukdo kreiptis pagalbos. Efektyviausia kovos strategija yra prevencija, tarptautinis bendradarbiavimas ir pažangių technologijų naudojimas siekiant nustatyti ir užkirsti kelią prekybos žmonėmis atvejams.

III dalies apibendrinimas ir išvados

2024 m. Lietuvos institucijų ekspertai ir specialistai tobulino kvalifikaciją tiek kontaktiniuose, tiek nuotoliniuose mokymuose. Teisėsaugos institucijų ir Valstybinės darbo inspekcijos atstovai savo atstovus delegavo ir į tarptautinius mokymus.

Kvalifikacijos tobulinimas institucijose vyksta skirtingai ir priklauso nuo institucijų požiūrio į prekybos žmonėmis nusikaltimą (šios temos prioritetizavimą) bei turimus išteklius.

2024 m. aktyviai prekybos žmonėmis prevenciją vykdė: Lietuvos policija, Valstybinė darbo inspekcija, Valstybinė vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba, TMO.

Pasigendama koordinuoto prevencinio atsako į prekybos žmonėmis nusikaltimą. Pasitaiko, kad tai pačiai pažeidžiamai grupei sutelkiamas kelių institucijų, įstaigų ar organizacijų dėmesys, o kitos asmenų grupės lieka neinformuotos.

Tęsiamas tarpinstitucinis ir tarptautinis bendradarbiavimas kovos su prekyba žmonėmis srityje.

Pasigendama aktyvesnio Vidaus reikalų ministerijos vaidmens koordinuojant tarpinstitucinį bendradarbiavimą ir sprendžiant probleminius prekybos žmonėmis klausimus nacionaliniu lygmeniu per Kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo komisijos veiklą.

2024 m. kovos prieš prekybą žmonėmis priemonės ir veiksmai vykdė 39 savivaldybės.

Tik 5 savivaldybėse buvo aktyvios kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo komisijos. 33 savivaldybėse vykdytos prevencinės priemonės. 13 savivaldybių organizuotas specialistų kvalifikacijos tobulinimas. Savivaldybės veiksmų kovos su prekyba žmonėmis srityje imasi tik savo iniciatyva arba VRM rekomendavus, tokios pareigos teisės aktuose įtvirtinta nėra.

Pateiktos institucijų, įstaigų ir organizacijų įžvalgos dėl prekybos žmonėmis tendencijų ateityje

Geopolitiniai ir ekonominiai veiksniai skatina emigraciją ir imigraciją, kuri lemia riziką tapti prekybos žmonėmis aukomis dėl kalbos nemo-kėjimo, teisinės sistemos neišmanymo, skurdo ir kt. Karo Ukrainoje veiksmai skatina prekybą žmonėmis seksualiniam išnaudojimui, surogatinei motinystei ir prekybai vaikais. Rinką užpildo darbininkai iš buvusių Sovietų Sąjungos šalių

(Baltarusija, Tadžikistanas, Uzbekistanas, Kazachstanas ir kt.), kurie atvyksta į Lietuvą uždarbiauti transporto, statybų, gamybos, žemės ūkio ir kituose sektoriuose, bei tampa pažeidžiami dėl kalbos barjero. Didėjantis internetinių verbavimo metodų naudojimas (socialinių tinklų, darbo skelbimų platformų ir pažinčių svetainių) tampa pagrindine priemone nukentėjusiems pritraukti ir nusikaltėlių anonimiškumui užtikrinti. Siekiant išvengti baudžiamosios atsakomybės, vis dažniau verbuojami jauni nepilnamečiai asmenys nusikalstamosioms veikoms (vagystėms, psichotropinių medžiagų platinimui, smurtinio pobūdžio nusikaltimams) vykdyti. Ekonominė sunkumų akivaizdoje žmonės labiau linkę sutikti su bet koku darbo pasiūlymu, net jei jis yra išnaudojantis.

Savivaldybių prevencinės priemonės prieš prekybą žmonėmis

Savivaldybės pavadinimas	Vykdytos priemonės
Akmenės r. sav.	Viešinta informacinė medžiaga apie prekybą žmonėmis Savivaldybės gyventojams. Organizuotos tikslinės paskaitos–diskusijos, pokalbiai apie prekybos žmonėmis prevenciją. Informacijos ir vaizdo informacinių skelbimų sklaida. Pokalbiai, klasės valandėlės, susitikimai su policijos pareigūnais (skirta mokiniams).
Birštono sav.	Informacijos sklaida ir vaizdo įrašų ar filmų demonstravimas. Diskusija su tiksline grupe po filmo peržiūros.
Jonavos r. sav.	Informacijos sklaida (seminarai, paskaitos ir filmai gyventojams, bendradarbiaujant su NVO).
Joniškio r. sav.	Informacijos sklaida (vykdytas prekybos žmonėmis situacijos ir viešinimo pristatymas ugdymo įstaigose, kaimo bendruomenių sueigose, socialinių darbuotojų pasitarimuose, Krizių centro-nakvynės namų gyventojų pasitarimuose, ne mažiau nei 3 susitikimai per metus). Įgyvendintos kovos su prekyba žmonėmis priemonės (darbuotojų mokymai, vykdytos viešinimo priemonės, renginiai Tarptautinei kovos su prekyba žmonėmis dienai paminėti, susitikimai su policijos pareigūnais seniūnijose, vykdytas tarpinstitucinis bendradarbiavimas, siekiant užtikrinti veiksmingą prevencinių priemonių įgyvendinimą).
Kaišiadorių r. sav.	Informacijos sklaida (informacija savivaldybės tinklalapyje, pagalbą teikiančių organizacijų sąrašai, informacija apie teisės aktus ir Kovos su prekyba žmonėmis darbo grupės veiksmus). 2024 m. rugsėjo 9–13 d. organizuotos prevencinės paskaitos tema „SOS – prekyba žmonėmis!“ Paskaitos vyko pagal sudarytą grafiką. Iš viso: 29 prevencinės paskaitos (po 1 val.) vyresniųjų klasių mokinių grupėms visose savivaldybės ugdymo įstaigose, paskaitose dalyvavo 563 moksleiviai.
Kalvarijos sav.	Informacijos sklaida teikiant socialines paslaugas, gyventojų informavimas.

Kauno m. sav.

Informacijos sklaida: lankstinukai ir skrajutės, didinta informacijos sklaida socialiniuose tinkluose; organizuotas renginys Europos Sąjungoje kovos su prekyba žmonėmis dienai paminėti, kitų informacinių leidinių viešinimas.

Pasirašyta sutartis su Kauno miesto poliklinika dėl nemokamo sveikatos priežiūros paslaugų teikimo privalomuoju sveikatos draudimu neapdraustiems asmenims (iš viso pagalba galėtų būti suteikta 15 asmenų). 2024 metais nebuvo neapdraustų asmenų, kuriems būtų prirėkę asmens sveikatos priežiūros paslaugų.

Suteiktos psichologų konsultacijos, skirtos asmenų migracijos metu patirto streso, taip pat kitų fizinių ir psichologinių patirčių sukeltoms savijautos problemoms spręsti. Dalyvavo 540 unikalių žmonių, suteikta 2286 val. konsultacijų. Savipagalbos grupėse dalyvavo 110 unikalių asmenų.

Įvairios į bendrąjį ugdymą integruotos priemonės: prevencinės LIONS QUEST programos bendrojo ugdymo mokyklose (lavinamas mokinių kritinis mąstymas ir sąmoningumas); švietimo pagalbos, visuomenės sveikatos specialistų bei bendruomenės pareigūnų paskaitos, klasės valandėlės; integruotos pamokos apie saugų internetą, alkoholio, tabako ir kitų psichiką veikiančių medžiagų vartojimo žalą; mokyklose minima spalio 18 diena – Kovos su prekyba žmonėmis diena; prekybos žmonėmis tema įtraukta į Gyvenimo įgūdžių ugdymo programą, įgyvendinamos kitos iniciatyvos ir programos.

Prevencinės paslaugos. Reikalingos informacijos apie socialinę pagalbą suteikimas. Mobiliojo socialinio darbo gatvėje metu 95 kartus buvo suteikta informacija socialinę riziką patiriantiems asmenims. Organizuotas prevencinis renginys Kauno miesto socialinių paslaugų centro Laikino apgyvendinimo skyriaus paslaugų gavėjams tema „Prekyba žmonėmis – kaip apsisaugoti“ vykstant susitikimui su teisėsaugos atstovu. Socialinio darbo su jaunuoliais metu vykdyta asmeninė prekybos žmonėmis prevencija, 1 jaunuolis nukreiptas į VšĮ Kovos su prekyba žmonėmis ir išnaudojimu centrą dėl tolimesnių kompleksinių paslaugų gavimo.

Tarpinstitucinis bendradarbiavimas. Įvyko Kauno miesto socialinių paslaugų centro Laikino apgyvendinimo skyriaus darbuotojų susitikimas su teisėsaugos atstovais siekiant stiprinti tarpinstitucinį bendradarbiavimą teikiant pagalbą.

Kauno r. sav.	<p>Informacijos sklaida, paskaitos paaugliams ir tėvams, gyventojų informavimas ir konsultavimas, renginių ir diskusijų organizavimas. Socialinio darbo organizatoriai, dirbantys Kauno rajono seniūnijose, konsultavo asmenis, priklausančius socialinės rizikos grupėms, dėl prekybos žmonėmis pavojų.</p> <p>Tarpinstitucinis bendradarbiavimas, individualūs atvejai, kuriuose stebimi prekybos žmonėmis ir (ar) išnaudojimo rizikos veiksniai, yra aptariami tarpinstituciniuose pasitarimuose, Bendradarbiavimas su VšĮ Kovos su prekyba žmonėmis ir išnaudojimu centru (KOPŽI).</p>
Kėdainių r. sav.	<p>Individualios psichologų ir teisininkų konsultacijos, įskaitant prekybos žmonėmis klausimais. Suteikta 15 konsultacijų.</p>
Klaipėdos m. sav.	<p>Informacijos sklaida, atributikos dalijimas socialinių akcijų metu.</p> <p>Užsiėmimai mokyklose. „Merginų grupės“ vedimas Klaipėdos miesto progimnazijoje 8 klasės moksleivėms (15 paauglių). Užsiėmimų metu buvo kalbama apie moteriškumą, pasitikėjimą savimi, emocijų atpažinimą ir valdymą, lytinius santykius, tarpasmeninius santykius, apimant smurto artimoje aplinkoje bei prekybos žmonėmis temas.</p>
Klaipėdos r. sav.	<p>Moksleivių švietimas apie prekybą žmonėmis, integruotos gyvenimo įgūdžių pamokos, dorinio ugdymo, klasės valandėlės apie prekybos žmonėmis pavojus, būdus apsisaugoti, pagalbos galimybes.</p> <p>Prevenciniai pasitarimai ir informacijos viešinimas atviraime jaunimo centre. Vyko pokalbiai, diskusijos, aptariant atvejus iš spaudos, grupiniai užsiėmimai, informacinių plakatų pateikimas centro erdvėse.</p>
Kupiškio r. sav.	<p>Informacijos sklaida. Informacijos viešinimas apie prekybos žmonėmis pavojus savivaldybės interneto puslapyje www.kupiskis.lt ir „Facebook“ paskyroje.</p>
Lazdijų r. sav.	<p>Į ugdymą integruotos priemonės: policijos atstovų paskaita gimnazijos moksleiviams „Kaip netapti prekybos žmonėmis auka“, policijos organizuoti preventiniai užsiėmimai rajono ugdymo įstaigose (tikslinės grupės po 20 mokinių), į gyvenimo įgūdžių pamokas integruotos temos, skirtos kovai prieš prekybą žmonėmis.</p> <p>Alytaus apskrities institucijų ir organizacijų susitikimas. Organizavo Nacionalinė asociacija prieš prekybą žmonėmis (NAPPŽ). Tikslas – aptarti prekybos žmonėmis aukoms teikiamos pagalbos vietoje aktualijas bei prekybos žmonėmis prevencijos poreikius ir galimybes.</p>

Mažeikių r. sav. Informacijos apie prekybos žmonėmis grėsmes ir kontaktinius pagalbos duomenis sklaida.

Institucijų ir organizacijų susitikimas, skirtas aptarti prekybos žmonėmis aukoms teikiamos pagalbos vietoje aktualijas bei prekybos žmonėmis prevencijos poreikius ir galimybes.

Panevėžio m. sav. Informacijos sklaida. Prekybos žmonėmis aukų nustatymo, ikiteisminio tyrimo ir tarpinstitucinio bendradarbiavimo rekomendacijos pateiktos savivaldybės interneto puslapyje.

Panevėžio r. sav. Į ugdymą integruotos priemonės ir užsiėmimai mokiniams apie prekybą žmonėmis.

Seniūnijų ir Socialinės paramos skyriaus darbuotojų susitikimas su KOPŽI darbuotojais.

Pasvalio r. sav. Informacijos sklaida, prevencinės medžiagos prieš žmonių prekybą platinimas, informacijos sklaida socialiniuose tinkluose.

Plungės r. sav. Tarpinstitucinis bendradarbiavimas. Bendradarbiavimas su Plungės rajono policijos komisariatu. Kartą per metus teikiama informacija apie nusikalstamumą savivaldybės teritorijoje, dalijamasi patirtimi apie prevencines priemones, taikomas kovai su prekyba žmonėmis. Bendradarbiavimas su savivaldybės institucijomis ir Socialinių paslaugų centru, NVO, keičiamasi informacija apie organizuojamus mokymus.

Informacijos sklaida. Informacija apie prekybos žmonėmis pavojus skelbiama savivaldybės interneto svetainėje, informaciniuose stenduose ir kitais kanalais. Skleista informacija apie 24/7 veikiančią pagalbos liniją.

Prienų r. sav. Informacijos sklaida apie prekybos žmonėmis pavojus, socialinės reklamos, švietimo programos mokyklose (nedetalizuojama).

Raseinių r. sav. Į ugdymą integruotos priemonės. Teisinės atsakomybės paskaitos pristatymas 6–11 klasių moksleiviams įvairiose mokyklose, prevencinių filmukų rodymas, aptarimai tėvų susitikimų metu, informacinių plakatų kabinimas mokyklose.

Paskaitos apie prekybos žmonėmis formas ir galimas rizikas vietos bendruomenėms ir įstaigoms: Raseinių pagalbos šeimai namuose, Ariogalos bendruomenėje.

Šakių r. sav.	Į ugdymą integruotos priemonės. Vyresniųjų klasių mokiniai stebėjo vaizdo prevencinę medžiagą. „Jūsų klasė – jūsų kino teatras! Darbas Jungtinėje Karalystėje nuo vergijos iki vilties filme „Second Hand“. Apskrito stalo diskusija „Man taip nenutiks“.
Šalčininkų r. sav.	<p>Tarpinstitucinis bendradarbiavimas. Vyko susitikimai su Moterų informacijos centru (teikiančiu specializuotą kompleksinę pagalbą rajono gyventojams) bei Dingusių žmonių šeimų paramos centru dėl pagalbos tarnybų funkcijų bei pagalbos nukentėjusiems nuo nusikalstamos veiklos pristatymo.</p> <p>Į ugdymą integruotos priemonės. Mokymai trims tikslinėms grupėms (mokiniam, pedagogams ir tėvams) apie išnaudojimą elektroninėje erdvėje, apie tai, kaip atpažinti su vaikų dingimu ir viliojimu susijusius pavojus bei kaip reaguoti susidūrus su išnaudojimu elektroninėje erdvėje. Prevencinis 6–9 kl. mokinių konkursas „Pasirink teisingai“ ir baigiamasis renginys.</p>
Šiaulių m. sav.	<p>Informacijos sklaida. Prevenciniai susitikimai, informaciniai renginiai, akcijos, skirtos prekybos žmonėmis prevencijai, prekybos žmonėmis problemos suvokimo didinimui. Savivaldybės interneto svetainėje paskelbta informacija apie pagalbą nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis; informacija dalintasi su kitomis institucijomis, nevyriausybėmis organizacijomis, dirbančiomis su žmonėmis, turinčiais riziką nukentėti nuo prekybos žmonėmis.</p> <p>Į ugdymą integruotos priemonės. Gyvenimo įgūdžių programa, „Olweus“ patyčių prevencijos; Seksualinės prievartos prevencijos programa „Saugok ir gerbk mane“; Smurto ir seksualinės prievartos prevencinė programa LIONS QUEST „Aš žinau“.</p>
Švenčionių r. sav.	<p>Informacijos sklaida. Savivaldybės nevyriausybinių organizacijos atstovams (vietos bendruomenėms) buvo organizuotos diskusijos, susitikimai, savivaldybė jungėsi prie visame pasaulyje minimos Džinsų dienos, skirtos seksualinio smurto prevencijai ir aukų palaikymui.</p> <p>Į ugdymą integruotos priemonės. Vyko pamokos „Prekyba žmonėmis“ temomis, integruotos pamokos, konsultacijos.</p> <p>Bendradarbiavimas su NVO. Savivaldybė bendradarbiauja su Dingusių žmonių paramos centru. Nedetalizuojama.</p>
Telšių r. sav.	Informacijos sklaida. Periodiškai organizuojami susitikimai su Užimtumo tarnybos klientais, skaitomos paskaitos, teikiama psichologinė pagalba pagal poreikį, didinamas informacijos dėl pagalbos suteikimo prieinamumas.

Trakų r. sav. Tarpinstitucinis bendradarbiavimas stiprinant kovą su prekyba žmonėmis. Dingusių žmonių šeimų paramos centro specialistai dalyvavo Trakų rajono paramos šeimai ir vaikams centro veikloje, teikiant pagalbą šeimoms per atvejo vadybos procesą.

Į ugdymą integruotos priemonės. Paskaitos mokyklose ir jaunimo centruose.

Informacijos sklaida. Viešinimas, informacijos sisteminimas, informacijos atnaujinimas.

Utenos r. sav. Informacijos sklaida. Paviešinta aktuali informacija apie įstaigas, organizacijas, galinčias suteikti pagalbą nukentėjus nuo prekybos žmonėmis Lietuvoje ir savivaldybėje. Susitikimai su gyventojais ir informaciniai renginiai įvairiose įstaigose. Informaciniai renginiai Užimtumo tarnybos klientams „Prekybos žmonėmis pavojai“.

Tarpinstitucinis bendradarbiavimas. Organizuoti tarpinstituciniai pasitarimai. Organizuotas Utenos rajono savivaldybės administracijos kovos su prekybos žmonėmis koordinavimo komisijos atstovų susitikimas su Nacionaline asociacija prieš prekybą žmonėmis.

Į ugdymą integruotos priemonės. Pamokos ir paskaitos mokiniams. Organizuota informacinė kampanija smurto artimoje aplinkoje prevencijos srityje. Utenos šeimos ir vaiko gerovės centro Globos centro skyriaus globotiniams (11–14 metų amžiaus) organizuoti mokymai pagal programą „Esame saugūs“, teminės klasės valandėlės ir pamokos – prekyba žmonėmis ir prevencija 9–12 klasių mokiniams.

Vilkaviškio r. sav. Informacijos sklaida. Teminės klasės valandėlės – prekyba žmonėmis ir prevencija 9–12 klasių mokiniams.

Vilniaus m. sav. Informacijos sklaida. Vilniaus miesto savivaldybės interneto svetainėje viešinamos Prekybos žmonėmis aukų nustatymo, ikiteisminio tyrimo ir tarpinstitucinio bendradarbiavimo rekomendacijos.

Tarpinstitucinis bendradarbiavimas. Socialinės gerovės skyrius organizavo susitikimus su Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba dėl „bėgančių“ iš Šeiminių namų vaikų problemos ir galimų sprendimo būdų.

Preveninės paslaugos. Organizavus NVO atrankos ir finansavimo konkursą, atrinktas ir konkursą laimėjęs partneris – „Caritas“ įgyvendino projektą „Informuoto ir sąmoningesnio užsieniečio saugesnė adaptacija Lietuvoje“, kurio

metu daugiau nei 300 asmenų buvo užtikrintos šios paslaugos: individualios teisinės konsultacijos; grupinės teisinės konsultacijos; konsultacijos bendrais klausimais; individualios socialinio darbuotojo konsultacijos; psichologo konsultacijos; buvo organizuotos išvažiuojamosios konsultacijos, informacinis renginys. Projektui skirta – 32 400 Eur.

Visagino sav. Į ugdymą integruotos priemonės. Prevencinės paskaitos ir pamokos mokyklose, jaunimo centruose, susitikimai su tėvais.

Tarpinstitucinis bendradarbiavimas. Visagino savivaldybės administracija turi bendradarbiavimo sutartį su Dingusių žmonių šeimų paramos centru. Centro specialistai bendradarbiauja temomis, susijusiomis su prekyba žmonėmis ir smurto artimoje aplinkoje problematika.

Rokiškio r. sav. Informacijos sklaida. Vaizdo klipų demonstravimas savivaldybės interneto svetainėje bei reklaminiame stende (ant Rokiškio r. sav. pastato).

Šilalės r. sav. Tarpinstitucinis bendradarbiavimas. Šilalės rajono savivaldybėje vyko šio rajono bendruomenės ir prokurorų susitikimas.

Informacijos sklaida. Savivaldybės tinklalapyje, savivaldybėje įdiegtuose vaizdo ekranuose viešinta prevencinė informacija dėl prekybos žmonėmis. Europos Sąjungos kovos su prekyba žmonėmis dienos paminėjimas.

Informacijos sklaida. Aktuali informacija viešinama Šilalės savivaldybės interneto svetainėje, ja dalijamasi „Facebook“ paskyroje. Minima Tarptautinė dingusių be žinios vaikų diena. Šiai dienai paminėti Šilutės socialinio paslaugų centro socialinės darbuotojos Šilutės F. Bajoraičio viešosios bibliotekos Pašyšių filiale vedė paskaitą-diskusiją „Prekyba žmonėmis. Vaikų ir paauglių įsitraukimas į nusikalstamas veikas“. Organizuoti susitikimai su gyventojais Užimtumo tarnyboje.

Į ugdymą integruotos priemonės. Bendrojo lavinimo mokyklose organizuotos teminės klasės valandėlės, mokiniams skaitytos 9 teisinio švietimo paskaitos.

Tarpinstitucinis bendradarbiavimas. Savivaldybės kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo grupės nariai, socialines paslaugas teikiantys darbuotojai, su nevyriausybinėmis organizacijomis dirbantys specialistai 2024 m. gruodžio 18 d. dalyvavo Kovos su prekyba žmonėmis ir išnaudojimu centro

(KOPŽI) ir Tauragės rajono savivaldybės organizuotoje apskrito stalo diskusijoje „Prekyba žmonėmis ir seksualinės prievartos aukų integracija į visuomenę: geroji praktika ir iššūkiai“.

Širvintų r. sav.

Bendradarbiavimas su NVO. Pratęsta bendradarbiavimo sutartis su Dingusių žmonių šeimų paramos centru. 2024 m. gruodžio 11 d. įvyko tarpinstitucinis susitikimas su Dingusių žmonių šeimų paramos centro atstovėmis, kad būtų aptartos 2024 m. įvykdytos veiklos bei numatyti tolimesni 2025 m. veiklos tikslai.

Į ugdymą integruotos priemonės. Organizuoti protmūšiai mokiniams apie saugumą elektroninėje erdvėje, prekybą žmonėmis.

Kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo komisijos / darbo grupės savivaldybėse

Savivaldybės pavadinimas	Vykdytos veiklos
Kaišiadorių r. sav.	<p>Kovos su prekyba žmonėmis darbo grupė savo veiklą vykdo nuo 2018 m. IV ketvirčio. Darbo grupė rengia dvimečius veiksmų planus ir įgyvendina numatytas priemones. Veiksmų planas skirtas tarpinstituciniam bendradarbiavimui bei kovos su prekyba žmonėmis tarpinstitucinio veiksmų koordinavimui stiprinti. Darbo grupės veiksmų plano prioritetai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • siekiant užtikrinti didesnę atpažintų nuo prekybos žmonėmis nukentėjusiųjų skaičių, nuolat organizuoti ir vykdyti tęstinius kvalifikacijos tobulinimo renginius specialistams, kurie dėl savo darbo pobūdžio gali bendrauti su nukentėjusiais ar galėjusiais nukentėti nuo prekybos žmonėmis asmenimis; • organizuojant švietimą ir prevencijos prekybos žmonėmis srityje priemones būtina ypatingą dėmesį skirti 21–30 metų amžiaus asmenų grupei ir socialiai pažeidžiamiems asmenims.
Kauno m. sav.	<p>Sudaryta (atnaujinta) Kauno miesto savivaldybės kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo darbo grupė (Kauno miesto savivaldybės mero potvarkiai 2024 m. birželio 6 d. Nr. M-631; 2024 m. lapkričio 12 Nr. M-1321). Grupės tikslas – kovos su prekyba žmonėmis tarpinstitucinis koordinavimas, stiprinamas valstybės institucijų, savivaldybių ir nevyriausybinų organizacijų bendradarbiavimas. Darbo grupės funkcijos:</p> <ul style="list-style-type: none"> • svarsto ir analizuoja kovos su prekyba žmonėmis klausimus; renka ir analizuoja informaciją apie prekybos žmonėmis tendencijas, kovos su prekyba žmonėmis priemones ir veiksmus, statistinius duomenis apie prekybos žmonėmis aukas, joms suteiktą pagalbą, prekeivius žmonėmis ir pagal poreikį teikia savivaldybės merui, savivaldybės administracijos direktoriui, savivaldybės įstaigoms, valstybės institucijoms ir įstaigoms, nevyriausybiniams organizacijoms, bendruomenėms ir bendrijoms pasiūlymų dėl pažangos kovojant su prekyba žmonėmis, prireikus inicijuoja reikiamų teisės aktų projektų rengimą arba pakeitimą;

- bendradarbiauja su savivaldybės ir valstybės institucijomis ir įstaigomis, nevyriausybinėmis ir tarptautinėmis organizacijomis, bendruomenėmis prekybos žmonėmis prevencijos ir prekybos žmonėmis aukų nustatymo ir pagalbos joms suteikimo klausimais;
- rengia savivaldybės kovos su prekyba žmonėmis planus ir koordinuoja jų įgyvendinimą; sudaro ir atnaujina Pagalbą teikiančių įstaigų ir organizacijų, kontaktinio asmens ir policijos kontakto sąrašą, kuris yra skelbiamas Kauno miesto savivaldybės interneto svetainėje; koordinuoja savivaldybėje pagalbą prekybos žmonėmis aukoms, prireikus dalyvauja rengiant ir įgyvendinant pagalbos prekybos žmonėmis aukoms planą; organizuoja pasitarimus su atsakingomis institucijomis ir suinteresuotais asmenimis aktualiais kovos su prekyba žmonėmis klausimais.

Raseinių r. sav. 2024 m. organizuoti trys Raseinių r. savivaldybės nuolatinės kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo grupės posėdžiai. Aptarta praeitų metų veiklos ataskaita, šių metų veiklos prioritetai ir numatomos vykdyti priemonės. Surengtas pasitarimas dėl Europos Sąjungoje minimos Kovos su prekyba žmonėmis dienos paminėjimo renginių spalio 18 d. Taip pat tobulinta grupės narių kvalifikacija seminaruose ir mokymuose.

Utenos r. sav. Utenos r. savivaldybės kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo komisija buvo patvirtinta 2021 m. rugpjūčio 6 d. Utenos rajono savivaldybės administracijos direktoriaus įsakymu Nr. AĮ-981. 2024 m. Utenos rajono savivaldybės administracijos kovos su prekybos žmonėmis koordinavimo komisija dalyvavo susitikimuose su NVO.

Šilutės r. sav. Šilutės r. savivaldybės mero 2021 m. gruodžio 17 d. sprendimu Nr. M1-56, patvirtinta Kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo darbo grupė. Jos tikslas – koordinuoti tarpinstitucinį bendradarbiavimą ir teikti metodinę, informacinę, konsultacinę ir dalykinę pagalbą institucijoms, įstaigoms, organizacijoms, bendruomenėms ir bendrijoms, vykdančioms prekybos žmonėmis prevencijos ir pagalbos prekybos žmonėmis aukoms priemones ir veiksmus savivaldybėje. 2024 m. darbo grupė rinkosi į posėdžius, tobulinimo kompetenciją nevyriausybinių organizacijų organizuojamuose renginiuose, organizavo susitikimus su gyventojais, seniūnais, seniūnaičiais, socialiniais darbuotojais, policija ir kitais specialistais, kurie pirmieji gali pastebėti prekybos žmonėmis aukas.

Specialistų kvalifikacijos tobulinimas prekybos žmonėmis srityje

Savivaldybės pavadinimas	Specialistų kvalifikacijos tobulinimas
Akmenės r. sav.	Akmenės rajone organizuota paskaita prekybos žmonėmis tema dirbantiems specialistams, kurią vedė Kovos su prekyba žmonėmis ir išnaudojimo centras. Specialistai sužinojo apie prekybos žmonėmis verbavimo būdus, formas bei pagalbos suteikimo galimybes, gebės atpažinti asmenis, kurie gali tapti ar tapo prekybos žmonėmis aukomis ir, esant poreikiui, nukreipti pagalbos. Dalyvių skaičius nenurodomas.
Elektrėnų sav.	Organizuoti nuotoliniai mokymai „Prekybos žmonėmis nusikaltimas: nuo pagalbos iki prevencijos galimybių“, skirtas švietimo srityje dirbantiems specialistams, kuriuos vedė Dingusių žmonių šeimų paramos centras. Dalyvavo 11 švietimo srityje dirbančių specialistų. Organizatoriai informaciją siuntė švietimo, kultūros ir sporto skyriaus specialistams, socialinės paramos skyriui, taip pat visoms ugdymo įstaigoms esančioms Elektrėnuose.
Jonavos r. sav.	Jonavos rajono savivaldybės administracijos darbuotojai ir Jonavos rajono socialinio darbo specialistai sistemingai dalyvavo (dalyvauja) kvalifikacijos tobulinimo mokymuose prekybos žmonėmis tematika. Dalyvių skaičius ir šių mokymų pavadinimas ir teikėjai nenurodomi.
Kaišiadorių r. sav.	Organizuota paskaita Kaišiadorių socialinių paslaugų centre „Prekybos žmonėmis aukų atpažinimas bei pagalbos teikimas“, skirta socialiniams Darbuotojams, atvejo vadybininkams ir kitiems specialistams. Paskaitos lektorė – Lietuvos policijos mokyklos Policijos veiklos skyriaus vyriausioji specialistė Reda Čerkauskienė. Paskaitoje dalyvavo 23 klausytojai.
Kauno m. sav.	Organizuoti seminarai (4 val.) „Prekybos žmonėmis prevencija: prekybos žmonėmis formos, nusikalstamos veikos požymių atpažinimas, prekybos žmonėmis atvejo identifikavimo, perdavimo, nagrinėjimo bei pagalbos inicijavimo ir teikimo algoritmas“, Lietuvos Raudonojo Kryžiaus Kauno skyriaus darbuotojams skirti prekybos žmonėmis prevencijai. Dalyvavo 8 darbuotojai. Mokymų teikėjai nenurodomi.
Mažeikių r. sav.	Įstaigų, institucijų, organizacijų specialistų ir jaunimo gebėjimo atpažinti prekybos žmonėmis aukas ir grėsmes stiprinimas. Organizuotas seminaras specialistams „Prekyba žmonėmis ir darbinis išnaudojimas – kaip atpažinti ir padėti“,

taip pat konferencija specialistams „Užverbuoti nusikaltimams: prekybos žmonėmis nusikaltimų darymui aukų identifikavimas ir iššūkiai teikiant pagalbą“. Dalyvių skaičius ir mokymų teikėjai nenurodomi.

Raseinių r. sav. Tobulinta nuolatinės kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo grupės narių kvalifikacija seminaruose ir mokymuose: „Dirbtinis intelektas ir žmogus: kartu prieš prekybą žmonėmis“. Mokymų dalyvių skaičius ir teikėjai nenurodomi.

Šakių r. sav. Organizuoti kontaktiniai mokymai: „Prekybos vaikais aukų atpažinimas bei pagalbos teikimas“. Iš viso 8 užsiėmimai. Mokymų dalyvių tikslinė grupė, dalyvių skaičius ir teikėjai nenurodomi.

Šalčininkų r. sav. Organizuoti du mokymai rajono specialistams apie vaikų dingimo (bėgimo iš namų) problemos sprendimą: vaikų dingimo prevencija, intervencija ir pan. Mokymai organizuoti bendradarbiaujant su Dingusių žmonių šeimų paramos centru. Mokymų dalyvių tikslinė grupė ir jų skaičius nenurodomi.

Trakų r. sav. Organizuotos dvi advokacijos dirbtuvės bendruomenės pareigūnams, vaiko teisių apsaugos specialistams, socialiniams darbuotojams, atvejo vadybininkams, su vaikais ir jaunimu dirbantiems specialistams, siekiant didinti gebėjimą atpažinti prekybos žmonėmis atvejus ir efektyviai vykdyti pareigas. Mokymų dalyvių skaičius ir teikėjai nenurodomi.

Vilniaus m. sav. Organizuoti įvadiniai mokymai įvairių sričių specialistams mišrioje grupėje prekybos žmonėmis tema (6 gr. po 15 skirtingų sričių specialistų, viso 90 dalyvių). Mokymų tikslas – didinti Vilniaus mieste dirbančių įvairių sričių specialistų, teikiančių paslaugas ne ES piliečiams, kompetencijas ir gebėjimus prekybos žmonėmis srityje. Mokymai skirti socialiniams darbuotojams, asmens sveikatos priežiūros specialistams, seniūnijų darbuotojams, švietimo srities specialistams, specialistams, dirbantiems su vaikais ir jaunimu. Mokymų teikėjai nenurodomi.

Palangos m. sav. Bendradarbiaujant su VšĮ Klaipėdos psichologinės ir socialinės pagalbos centru organizuoti nuotoliniai mokymai „Prekyba žmonėmis arčiau nei galvojate – kaip nepakliūti į šias pinkles“ Palangos miesto savivaldybės administracijos ir jai pavaldžių įstaigų darbuotojams. Mokymų metu išsamiai suteikta informacija apie esamą problematiką, atkreiptas dėmesys, kad prekyba žmonėmis yra arčiau, nei daugelis galvoja. Pateiktos rekomendacijos kaip nepakliūti į nusikaltėlių spąstus, kokių priemonių imtis pastebėjus prekybos žmonėmis apraiškas bei pristatytos priemonės kokių imamasi Lietuvoje, kad būtų sustabdyta prekyba žmonėmis. Mokymų dalyvių skaičius nenurodomas.

Šilutės r. sav. Siekdamas stiprinti teisėsaugos institucijų, švietimo įstaigų darbuotojų, socialinių darbuotojų, įvairių specialistų, dirbančių su vaikais, kompetencijas atpažįstant vaikų patiriamo kibernetinio seksualinio smurto atvejus, Dingusių žmonių paramos centras 2024 m. vedė mokymus „Apsaugokime vaikus nuo seksualinio smurto elektroninėje erdvėje“. Mokymų dalyvių skaičius nenurodomas.

Širvintų r. sav. Savivaldybės administracijos tarpinstitucinio bendradarbiavimo koordinatorius dalyvavo mokymuose, siekiant gilinti žinias apie prekybą žmonėmis, vaikų saugumą: 2024 m. vasario 10 d. dalyvavo mokymuose „(ne)Matau, (ne)Girdžius, (ne)Rūpi; 2024 m. liepos 23 d. dalyvavo advokacijos dirbtuvėse, skirtose vaikų dingimo problemai spręsti; 2024 m. gruodžio 5 d. dalyvavo konferencijoje „SafeSteps: užkirskime visų formų smurtą prieš vaikus, kurie gali turėti įtakos vaiko dingimui“.

Kompleksinė pagalba prekybos žmonėmis aukoms savivaldybėse

Savivaldybės pavadinimas	Vykdyma kompleksinė pagalba prekybos žmonėmis aukoms
Kaišiadorių r. sav.	Suteikta psichologinė pagalba 2 lietuvėms moterims iki 17 metų, nukentėjusioms nuo seksualinio išnaudojimo. Pagalbos trukmė – 6 mėn.
Kauno m. sav.	Galimai nukentėjusiam nuo prekybos žmonėmis asmeniui buvo suteikti 5 pagalbos paslaugų paketai (informavimas, konsultavimas, tarpininkavimas ir atstovavimas asmeniui dėl kitos pagalbos teikimo pagal individualius jo poreikius; tarpininkavimas dėl medicininės, sveikatos priežiūros pagalbos; socialinių įgūdžių ugdymas, palaikymas ir (ar) atkūrimas). 3 asmenims (3 Lietuvos Respublikos piliečiams, vyrams) suteikta laikino apnakvindinimo paslauga, nakvynė ir būtiniosios paslaugos esant krizinei situacijai, iš jų: 1 asmeniui tarpininkauta dėl ilgalaikės globos tvarkant dokumentus ir pateikiant juos Kauno m. savivaldybės administracijos atsakingam asmeniui; 1 asmeniui tarpininkauta tvarkant dokumentus į slaugos ir palaikomojo gydymo ligoninę ir palydint į ją.
Kauno r. sav.	Taikant galimai nukentėjusio šeimai atvejo vadybos procesus, asmeniui ir jo šeimai teikiama kompleksinė pagalba (nenurodoma, ar buvo teikta 2024 m.)
Klaipėdos m. sav.	Suteikta psichologinė pagalba 2 moterims, lietuvei ir ukrainietei, 31–40 ir 41–50 metų amžiaus, galimai nukentėjusioms nuo seksualinio išnaudojimo.
Kupiškio r. sav.	Minima, kad teikia pagalbą aukoms, tačiau nėra informacijos, kokią ir ar buvo teikta 2024 m.
Panevėžio m. sav.	Suteikta kompleksinė pagalba vienai pripažintai nukentėjusiaja nuo seksualinio išnaudojimo moteriai, 21–30 m. (pilietybė nenurodyta), bei vienai galimai nuo seksualinio išnaudojimo nukentėjusiai ukrainietei, 31–40 m.
Prienų r. sav.	Veikia specializuotos pagalbos centrai, kurie gali teikti pagalbą nukentėjusiems asmenims: teisinę, psichologinę, socialinę pagalbą. Nėra informacijos, ar pagalba buvo teikta 2024 m.
Šiaulių m. sav.	Pagalbą teikiančios įstaigos ir organizacijos pasirengusios organizuoti ir teikti pagalbą užsieniečiams, nukentėjusiems ar galėjusiems nukentėti nuo

prekybos žmonėmis, taip pat teikti teisinę, medicininę, psichologinę ir materialinę pagalbą. Nėra informacijos apie suteiktą pagalbą.

Utenos r. sav.	Suteikta pagalba 15 galimai nukentėjusių vyrų ir 21 moteriai. Vidutinė pagalbos trukmė 6 mėn.
Druskininkų sav.	Bendradarbiavimas su NVO – Dingusių žmonių šeimų paramos centru (pasirašyta bendradarbiavimo sutartis), Alytaus miesto moterų krizių centru, KOPŽI, „Caritu“, Druskininkų šeimos paramos centru) bei įstaigomis – Druskininkų savivaldybės Socialinių paslaugų centru, Druskininkų savivaldybės visuomenės sveikatos biuru. Žmonės nukreipiami esant poreikiui.
Kėdainių r. sav.	Individualios psichologų ir teisininkų konsultacijos, įskaitant prekybos žmonėmis klausimais. Suteikta 15 konsultacijų.